

ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA ÇALIŞAN ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİLERİN
ÖĞRENCİLERİN OKUL TERK ETME NEDENLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ:
BİR DURUM ÇALIŞMASI

Yasemin Sultan Uzunova

Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Denetimi
Yüksek Lisans Tezi

Yeditepe Üniversitesi
2023

ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA ÇALIŞAN ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİLERİN
ÖĞRENCİLERİN OKUL TERK ETME NEDENLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ:
BİR DURUM ÇALIŞMASI

Yasemin Sultan Uzunova

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Şefika Melike Çağatay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Denetimi
Yüksek Lisans Tezi

Yeditepe Üniversitesi

2023

ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA ÇALIŞAN ÖĞRETMEN VE YÖNETİCİLERİN
ÖĞRENCİLERİN OKUL TERK ETME NEDENLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ:
BİR DURUM ÇALIŞMASI

Onaylayanlar:

Dr. Öğr. Ü. Şefika Melike Çağatay
(Tez Danışmanı)
(Çanakkale 18 Mart Üniversitesi)

.....

Prof. Dr. Ayşe Münire Erden
(Yeditepe Üniversitesi)

.....

Dr. Öğr. Ü. Onur Seçkin
(Yeditepe Üniversitesi)

.....

Onay Tarihi: 19/06/2023

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Ad Soyad   Yasemin Sultan UZUNOVA

İmza

ÖZET

Son yıllarda gelişen bir takım gelişmeler neticesinde öğrenciler örgün eğitimin dışına çıkmak istemektedir. Öğrencilerin okuldan ayrılma sebepleri ve bunlara yönelik önlemlerin alınması eğitimin amacına uygun bir şekilde yürütülmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Verilerin analizi sonucunda okul yöneticilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine göre öğrencilerin okul terk sebepleri şu şekildedir; bireysel sebepler, ailesel nedenler ve MEB politikaları ve sistem kaynaklı sebepler olmak üzere üç gruptur. Bireysel kaynaklı sebeplerde: Psikoloji, bilişsel ve duygusal alanda kategoriler yer almaktadır. Psikolojik özellikler; şiddet eğilimi ve bağımlılık, bilişsel özelliklerde ise; akademik başarısızlık olarak belirlenmiştir. Duygusal özelliklerde ise; okula bağlılık hissedilmemesi ve öğrencilerde gelecek kaygısının olmaması şeklinde alt kategoriler oluşmakta ve aile kaynaklı sebepler; ailenin sosyo ekonomik düzeyi, parçalanmış aile ve ebevyinin çocuğun eğitim hayatında ki yeri olarak belirlenmiştir. Son olarak; MEB politikaları ve sistemden kaynaklı terk nedenlerinde; müfredatın yoğunluğu, okul saatlerinin uzun olması, ilköğretimden gelen temel eksiklik ve sosyal faaliyetlerinin sayısının azlığı olarak belirlenmiş olup alan yazın çalışmalarıyla konuya dair inceleme gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu çalışma nitel olarak tasarlanmıştır. Bu çalışma, katılımcılarla yüzyüze görüşmeler şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bursa ili Nilüfer ilçesinde toplamda 20 yönetici ve öğretmenle okul terkinin nedenleri ve çözüm önerilerine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırma 2022-2023 eğitim öğretim yılın da gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmayla birlikte ortaöğretim kurumlarında yaşanmakta olan okul terklerinin yöneticilerin ve öğretmenlerin bakış açısıyla nedenlerini detaylı bir şekilde ortaya koyup çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: okul terki, devamsızlık, açık öğretim lisesi

ABSTRACT

In recent years, students want to leave formal education. The reasons of school drop out and taking measures against them are big importance of carrying out education. This study shows us the thinking of administrators and teachers in high schools about the reasons for dropout and solutions. According to the analysis of the data and the opinions of school administrators and teachers, the reasons for students to drop out of school are as follows; individual, family-related and reasons arising from education system. Individual reasons: Psychological characteristics, cognitive characteristics and emotional characteristics. Psychological characteristics were identified as violent tendencies and addiction, while cognitive characteristics were identified as academic failure. Emotional characteristics are subcategories such as not enough commitment to school and not enough concern for the future, and family-related reasons are identified as socio-economic level of the family, separated mother-father and inadequate family participation in education. Finally, the reasons for dropout due to the education system and policies were showed us as intensity of the curriculum, long school hours, basic deficiency from primary education and low number of social activities.

This research is a qualitative research. For this research was used interview method. The reason for choosing qualitative research design is that it enables in-depth investigation of the research topic. In this research, "maximum diversity" sampling, one of the purposeful sampling methods, was used. The aim here is not to generalize, but to reveal similarities and differences between diverse situations. Two High schools in Nilüfer district of Bursa province, participated in the study. Interviews were done with 20 administrators and teachers share their views on the causes of school dropout and solutions. The research had been done in the 2022-2023 academic year. With this study, the reasons for school dropouts in secondary education institutions from the perspectives of administrators and teachers were developed solution suggestions.

Keywords: school dropout, absenteeism, open education high school

TEŞEKKÜRLER

Ortaöğretimde okul terki, tüm dünya ülkelerinin olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sorun olarak görülmektedir. Zorunlu eğitim süresince bireylerin yaşamış olduğu öğrenme kayıplarının sadece bireyi değil toplumun genelini de etkilemektedir.

Bu araştırmada ise, okul terk nedenleri ve çözümleri ortaya koymak adına Bursa'nın Nilüfer ilçesinde yer alan okullarda görev almakta olan yönetici ve öğretmenlerin görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler neticesinde, okul terkinin nedenleri çözüm önerileri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarının ortaöğretimde okul terkine yönelik çalışmalar yapmayı arzu eden tüm araştırmacılara ve eğitimcilere katkı sağlamasını dilemekteyim. Bu araştırma sürecinde yardımlarına ve görüşlerine başvurduğum, değerli kişilere teşekkürlerimi sunmak isterim.

Öncelikle araştırmanın her aşamasında değerli bilgi ve deneyimlerini paylaşan saygıdeğer tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Şefika Melike Çağatay'a katkılarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Sabırla tüm sorularımı cevaplayan ve bana bu süreçte verdiği destekle hep yanımda olan değerli kuzenimiz Dr. Sibel Kurt'a teşekkürlerimi sunmak isterim.

Bunun dışında tez süresince görüşmelere katılan ve değerli bilgi ve tecrübelerini paylaşan çok kıymetli yöneticilerime ve öğretmen arkadaşlarıma da teşekkürü bir borç bilirim.

Son ve en özel teşekkürüm çekirdek aileme... Hayata bakışı, iyi niyetiyle, temiz yüreğiyle ve desteğiyle omuzlarımdaki yükü hafifleten eşim Ersan Uzunova'ya ve tezimle birlikte büyüyen oğullarım Yağız ve Eymen'e en kıymetli teşekkürü sunuyorum.

Ad Soyad   Yasemin Sultan Uzunova

İmza

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
TABLolar LİSTESİ	xv
KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	10
1.2. Araştırmanın Önemi	11
1.3. Sayıtlılar	12
1.4. Sınırlılıklar	12
2. LİTERATÜR TARAMASI	13
2.1. Okul Terki Tanımı	13
2.2. Okul Terkinde Risk Olabilecek Sorunlar	15
2.3. Okul Terk Sebepleri	16
2.3.1. Bireysel Faktörler	17
2.3.2. Kurumsal Faktörler	17
2.4. Devamsızlık	18
2.5. Türkiye Bağlamında Okul Terki	21
2.5.1. Açık öğretim Lisesi	24
2.6. Uluslararası Bağlamda Okul Terki	27
3. ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ	31

3.1. Yöntem.....	31
3.2. Evren ve Örneklem.....	33
3.2.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Özellikleri.....	34
3.3. Veri Toplama İzinleri.....	36
3.4. Etik İlkeler.....	36
3.5. Araştırmanın Modeli.....	36
3.6. Nitel Veri Toplama Araçları.....	37
3.7. Veri Toplama Araçlarının Geçerlilik ve Güvenilirliği	38
3.8. Verilerin Toplanması.....	38
3.8.1. Görüşme Süreci.....	39
3.9. Verilerin Analizi.....	40
4. BULGULAR.....	41
4.1. Okul Terki Sorunu.....	41
4.2. Okul Yöneticilerinin Görüşlerine Göre Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Terk Nedenleri Nelerdir ve Okul Terklerinin Önlenmesi için Neler Yapılmalıdır?Alt Problemine İlişkin	
	Bulgular
.....	42
4.2.1. Öğrencilerin Okul Terk Sebepleri.....	43
4.2.1.1. Bireysel Sebepler.....	43
4.2.1.1.1.Bilişsel Özellikler.....	45
4.2.1.1.2.Duygusal Özellikler.....	46
4.2.1.2. Ailesel Kaynaklı Sebepler.....	47
4.2.1.2.1. Ailenin Sosyo Ekonomik Düzeyi.....	47

4.2.1.2.2. Eğitime Katılımda Cinsiyet Eşitsizliği.....	48
4.2.1.2.3. Parçalanmış Aile.....	48
4.2.1.2.4. Ailenin Eğitime Katılımında Yetersizlik.....	49
4.2.1.3. Eğitim Sistemi ve MEB Politikalarından Kaynaklı Sebepler.....	49
4.2.1.3.1. Müfredatın Yoğunluğu.....	49
4.2.1.3.2. Okul Saatlerinin Uzunluğu.....	50
4.2.1.3.3. İlköğretimden Kaynaklı Temel Eksiklikler.....	50
4.2.1.3.4. Sosyal Faaliyetlerin Sayısının Azlığı	50
4.2.2. Öğrencilerin Okul içi Sorunları.....	51
4.2.2.1. Sosyal Faaliyetlerin Eksikliği.....	51
4.2.2.2 Akran Zorbalığına Uğrayan Öğrenci.....	51
4.2.2.3. Okula Karşı İsteksizlik.....	52
4.2.2.4. Okul Terk Sorununu Önleyici Çalışmalar.....	52
4.2.2.4.1. Veli okul İşbirliğini Artırıcı Çalışmalar.....	53
4.2.2.4.2. Velinin Çocuğuyla Olan İlişkisi.....	53
4.2.2.5. Okul Terk Sorununa Yönelik Proje Hazırlama.....	54
4.2.2.5.1. Aile Katılımı ve Desteklemesi.....	55
4.2.2.5.2. Eğitsel ve Sosyal Etkinlik.....	55
4.2.2.5.3 Okul Koşullarının İyileştirilmesi.....	56
4.2.2.6. Okul Terk Sorununu Önlemeye Yönelik Yaşanılan Zorluklar.....	57
4.2.2.6.1. Velinin Öğrencinin Okulda Kalması için İkna Edilmesi.....	57
4.2.2.6.1. Öğrencinin İkna Edilmesi.....	57

4.3. Yöneticilerin Görüşlerine Göre, Ortaöğretimi Terk Etmiş Açık Öğretim Lisesine Geçen Öğrencilerin Okul Terkinin Nedenleri Nelerdir? Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	58
4.3.1. Açık Liseye Geçiş Sebepleri	58
4.3.1.1.Bireysel Kaynaklı Sebepler.....	59
4.3.1.2.Eğitim Sistemi ve MEB Politikaları Kaynaklı Sebepler	59
4.3.1.3.Geçmiş Yaşantılar.....	60
4.3.1.4 Ailelerin Etkisi.....	60
4.4. Öğretmenlerin Görüşlerine Göre, Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Terk Nedenleri Nelerdir ve Okul Terklerinin Önlenmesi için Neler Yapılmalıdır?Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	61
4.4.1. Okul Terk Sebepleri	61
4.4.1.1.Bireysel Sebepler.....	62
4.4.1.1.1. Psikolojik Özellikler.....	63
4.4.1.1.2.Bilişsel Özellikler.....	63
4.4.1.1.3. Duygusal Özellikler.....	64
4.4.1.2. Aile Kaynaklı Sebepler.....	64
4.4.1.1.2.1. Parçalanmış Aile.....	64
4.4.1.1.2.2. Ailenin Eğitim Katılımında Yetersizlik.....	64
4.4.1.3. Eğitim Sistemi ve MEB Politikaları Kaynaklı Sebepler.....	65
4.4.1.1.3.1. Müfredatın Yoğunluğu.....	65
4.4.1.1.3.2. Okul Saatlerinin Uzun Olması	66
4.4.1.1.3.3. İlköğretimden Gelen Temel Eksiklikler.....	66
4.4.2. Okul Disiplin Kurulunda En Sık Karşılaşılan Sorunlar.....	66

4.4.2.1. Okul Disiplin Kurulunda En Sık Karşılaşılan Sorunlar	67
4.4.2.1.1. Tütün Mamüllerinin Kullanımı	68
4.4.2.1.2. Akran Zorbalığı	69
4.4.2.1.3. Okul Kurallarına Uymada Sıkıntı Yaşanması	70
4.4.3. Okul Terkinin Önlenmesi için Yapılması Gerekenler	71
4.4.3.1. Aileye Yönelik Yapılması Gerekenler	71
4.4.3.2. Okulun Yapması Gerekenler	72
4.4.3.3. Eğitim Sistemi ve MEB Politikalarına Yönelik Yapılması Gerekenler	72
4.4.4. Okul Yönetiminin Yapması Gerekenler	73
4.4.4.1.1. Okul Aile İşbirliğini Artıracak Yönde Çalışmalar	73
4.4.4.1.2. Sosyal Faaliyet Sayılarının Artırılması	74
4.4.4.1.3. Öğrencinin İstikrarlı Bir Şekilde Takibinin Sağlanması	74
4.4.5. Velilere Düşen Sorumluluklar	75
4.4.5.1. Velilere Düşen Sorumluluklar	75
4.4.5.1.1. Ebeveyn Çocuk İlişkisi	75
4.4.5.1.2. Veli Okul İlişkisi	76
4.4.6. Öğrencilerle Yapılacak İşbirliği Çalışmaları	77
4.4.6.1. Öğrencilerle Yapılacak İşbirliği Çalışmaları	77
4.4.6.1.1. Duygusal Özellikler	77
4.4.6.1.2. Bilişsel Özellikler	78
4.4.6.1.3. Sosyal Özellikler	79
4.4.7. Okul Terk Sorununda Cinsiyetin Rolü	79

4.4.7.1. Kız Öğrencilerde Okul Terk Sorunu.....	80
4.4.7.2. Erkek Öğrencilerde Okul Terk Sorunu	81
4.5. Öğretmenlerin Görüşlerine Göre, Ortaöğretimi Terk Etmiş Açık Öğretim Lisesine Geçen Öğrencilerin Okul Terkinin Nedenleri Nelerdir? Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	81
4.5.1. Öğrencilerin Açık Liseye Geçiş Sebepleri.....	81
4.5.1.1. Bireysel Sebepleri.....	82
4.5.1.2. Eğitim Sistemi ve MEB Politikaları Kaynaklı Sebepler.....	83
4.5.1.3. Geçmiş Yaşantılar.....	83
4.5.1.4.Ailelerin Etkisi.....	84
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	88
5.1. Uygulayıcılara Öneriler.....	95
KAYNAKÇA.....	96
EK A: GÖRÜŞME FORMU.....	106
EK B: ETİK KURUL ONAYI.....	113
EK C: BURSA VALİLİĞİ İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ANKET VE ARAŞTIRMA İZNİ.....	115
EK D: BENZERLİK RAPORU.....	116

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Görüşme Formunun Hazırlanması.....	39
Şekil 2 Verilerin Toplanma Süreci.....	41
Şekil 3 Veri Analiz Süreci.....	43
Şekil 4 Yöneticilerin Görüşlerine Göre, Öğrencilerin Okulu Bırakmasında ki Temel Sebepler	46
Şekil 5 Öğrencilerin Okul içi Sorunları.....	53
Şekil 6 Okul Terk Sorununu Önleyici Çalışmalar.....	55
Şekil 7 Okul Terk Sorununa Yönelik Proje Hazırlama Önerileri.....	57
Şekil 8 Okul Terk Sorununa İlişkin Yaşanılan Zorluklar.....	60
Şekil 9 Açık Liseye Geçiş Sebepleri.....	61
Şekil 10 Öğretmenlerin Görüşlerine Göre, Öğrencilerin Okulu Bırakmasında ki Temel Sebepler.....	64
Şekil 11 Okul Disiplin Kurulunda En Sık Karşılaşılan Sorunlar	69
Şekil 12 Okul Terkinin Önlenmesi İçin Yapılması Gerekenler	71
Şekil 13 Okul Yönetiminin Yapması Gerekenler.....	75
Şekil 14 Velilere Düşen Sorumluluklar.....	77
Şekil 15 Öğrencilerle Yapılacak İşbirliği Çalışmaları.....	79
Şekil 16 Okul Terk sorunun da Cinsiyetin Rolü.....	81
Şekil 17 Öğrencilerin Açık Liseye Geçiş Sebepleri	84

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1	Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Özellikleri.....	35
Tablo 2	Görüşme Süreci.....	41

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
ILO	Uluslar arası Çalışma Örgütü
UN	Birleşmiş Milletler

1.GİRİŞ

Milli Eğitim Temel Kanununda belirtildiği üzere, ilköğretimden mezun olan her öğrenci ortaöğretimin sağladığı tüm imkanlardan kendi kabiliyetleri ölçüsünde yararlanabilirler. (MEB, 1973)

Eğitim kurumlarının eğitim öğretimde ki hedeflere ulaşmaları için öğrencinin başarısını destekleyici bir eğitim ortamının oluşturulması gerekmektedir. Bu süreç içerisinde gerçekleşecek başarısızlıklar sistemin doğru bir şekilde işlemesini engelleyecektir. Bu sistem içerisinde başarının oluşmasındaki en önemli faktör ise; öğrenci davranışlarını belirli bir düzeyde kontrol edebilmektir. Çünkü öğrenci grubu, eğitim sistemi içerisinde en büyük gruba sahiptir. Bu grubun içerisinde hem kişisel hem de sosyal çevreden oldukça fazla olumsuz etkilenmiş bireyler yer alabilir. Okullarda ise; bu tarz olumsuz durumlar birtakım disiplin sorunları olarak okul idarecileri ve öğretmenlerin karşısına çıkmaktadır. Günümüzde uygulanmakta olan eğitim sistemi ise toplumun ihtiyaçlarına yönelik bireyler yetiştirmek çabası içerisinde.

Okul kuralları, hukuki anlamda bir temele dayanan ve tüm öğrencilerin uymakla yükümlü olduğu kurallar bütünüdür. Burada yer alan kuralların tümü okulun disiplin anlayışını da bize yansıtmaktadır (Çelik, 2005) . Akpınar ve Özdaş'ın yapmış olduğu bir çalışmaya göre; disiplin, okulda öğrencilerin eğitsel çabalarını engelleyen, okul ortamını olumsuz etkileyecek ya da sosyal çevreye kötü örnek olduğu düşünülen davranışlar bütünü olarak tanımlanmıştır (Akpınar & Özdaş, 2013). Eğitimde disiplinin bir diğer anlamı ise; öğrencilerin eğitim yoluyla olumlu davranışlar kazanmasını sağlamak, bu ifadeden yola çıkarak eğitimcilerin öğrencilere doğru yönde rehberlik yapabilmesidir (Başaran, 1996). Bir okulda disiplin sorunlarının fazlalığı eğitimi olağan akışından alıkoymaktadır. Bu

durum, dersin yarısının yaşanılan disiplin sorunlarını çözmeye uğraşarak geçmesine sebebiyet verdiği tahmin edilmektedir (Marzano, Marzano, & Pickering, 2008).

Okullarda disiplin olaylarının birçok nedeninin olduğu bilinmektedir. Bunlardan bazıları; öğrencinin genel olarak toplumun eğitime negatif bakış açısından ve kişinin ihtiyacı olan desteğin sağlanamamasından kaynaklanan sebepler yer almaktadır.

Bunların dışında öğrencilerin duygu durumu ve hareketlerine etki eden bir çok neden bulunmaktadır. Bunlar, öğrencilerin doğuştan gelen kişisel farklılıklardır. Bu özellikler; doğuştan gelen genetik özellikleri, ailesi tarafından yetiştirilmiş olduğu çevrenin eğitim sonucu kazandığı düşünülmektedir (Erden, 2005) .

Ayrıca liselerde yaşanan uyum sorunlarının da disiplin sorunlarının kaynaklarından bir tanesi olarak varsayıldığı bilinmektedir. Buna yönelik ortaöğretime geçişte okullarda kullanılan uyum kitapçığında da altı çizilen ifadeye göre; yapılan değerlendirme çalışmalarının etkilerinin olumlu olduğu bu çalışmaları yapmayan okulların ise sene içerisinde daha fazla uyum sorunlarıyla karşı karşıya kaldıklarının altı çizilmiştir. Bu çalışma sonucunda öğrencilerin daha bilinçli oldukları, stres yönetimi açısından da da, akademik anlamda başarılı sonuç olarak okula daha uyumlu bireyler sağladığını ifade etmişlerdir (MEB, 9.Sınıf Uyum Kılavuzu, 2013).

Bu konuyla alakalı bir diğer çalışmada ise; öğrencilerin geçmişten taşıdıkları uyum sorunları ya okula devam etme konusunda ya da öğrencilerden erken dönemde okuldan ayrılmalarına sebep olmuştur (Kemple, Herlihy, & Simith, 2005).

Eğitim sisteminin içerisinde yer alan herhangi bir öğrencinin bu süreci istenmeyen sebeplerle sürdürememesi durumu veya kendi eğitimine devam etmeme kararını alması, bireyin yaşam boyu gelişimi açısından çok da kabul edilmemektedir. Bireyin örgün eğitime

dair her türlü tecrübesinin, yaşantılarının, iyileştirilmesi konusunda, yöneticilerin ve sürece katkı sağladığı tüm eğitim kamuoyu tarafından kabul edilmektedir. Bir eğitim ortamının düzenlenmesinde yol gösterebilecek en önemli değişkenlerden biri de öğrencilerin okula devam konusunda istikrarlı olmalarından kaynaklanmaktadır.

Okul terki, konusunda bu zamana kadar yapılmış olan alanyazın çalışmalarına göz attığımızda çok çeşitli tanımlar karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle; okul terki, bazı zamanlar okula devam edememenin dışında bireysel ve bazı sosyal sebeplerden dolayı okulla ilişkisini tamamen kesmek anlamına da gelmektedir (Garrison, 1985).

Ülkemizde yapılan alan yazın çalışmalarında okul terki kavramı, MEB e-okul sisteminde konuya dair çok kapsamlı bir tanımda ele alınmıştır. Bakanlık verileri incelendiğinde ortaöğretim düzeyinde sınıf tekrarına kalan, öğrenimini açık öğretim lisesinde devam ettirmek isteyen ya da öğrenim hakkını hiç kullanmayan, kendi arzusu ile öğrenim dışında kalan, yurtdışına çıkan veya vefat eden tüm öğrenciler bu kapsamda ele alınmaktadır. İlgili yönetmelik maddesine göre; iki yarıyıl ile bu durum sınırlandırılmıştır (Öğülmüş, 2013).

Pearson vd. 2000 yılında yapmış olduğu bir çalışmada; okul terk sebeplerini analiz ederken konunun kuramsal boyutunun da ele alınması gerektiğinin önemini vurgulamıştır. Ayrıca bu konuda 5 boyutlu bir kuramsal sınıflamanın önemine dikkat çekmiştir (Battin-Pearson, ve diğerleri, 2000). Bunlar şu şekildedir:

Sosyal Anlamda Uyumsuzluk Kuramı: Öğrencinin okulda yaşamış olduğu uyuşmazlık ya da arkadaşlarıyla veya öğretmenleriyle yaşamış olduğu anlaşmazlıkları odak noktasına alan bu kurama göre öğrencinin okulu içerisinde yaşamış olduğu rahatsız edici davranışlar öğrencilerin okula karşı hissettikleri aidiyet duygusunun ortadan kalkmasına sebebiyet

vermektedir. Bunun sonucunda ise; öğrenciler önce okula devam konusunda sıkıntılar yaşamakta ardından ise bu durum okulu bırakmayla neticelenmektedir. Bu kurama göre; daha çok suç işlemeye meyilli olan öğrencilerde de okulda uyumsuzluk problemine rastlanmaktadır. Uyumsuzluğa sebebiyet verecek olumsuz davranış biçimleri de okulu bırakma sürecine katkı sağlamaktadır.

Uyumsuz Grup Üyeliği Kuramı: Öğrencilerin okulu bırakmak istemelerinde ki bir diğer sebep ise; arkadaş çevresinde yaşamış oldukları olumsuz deneyimlerdir. Bu kuramda anlatılmak istenen aslında o yaşta bir birey için arkadaş çevresiyle kurmuş olduğu ilişkinin öğrencinin hayatı ile ilgili almış olduğu kararlarda ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktır. Arkadaşlarıyla uyum sorunları yaşayan, bir takım olumsuz alışkanlıklara sahip olan gelecek kaygısı olmayan aynı zaman da ailenin yetersiz ilgisi ve eğitim düzeyinin düşük olması gibi sebepler de öğrencilerin okulu bırakmak istemesinde etkili olan etken maddelerdir. Ek olarak; anti sosyal kişilik özelliklerine sahip öğrencilerde de okulu terki sık rastlanan bir durumdur.

Okul Sosyalleşme Kuramı: Bu kuramda anlatılmak istenen ise; okulun öğrenciye sunmuş olduğu fiziki şartlar ve yapısal özellikler yani okuldaki akademik ortam ve olumsuz okul iklimi de öğrencilerin dersler karşısında daha fazla zorlanmalarına ve bunun sonucunda ise okuldan uzaklaşmalarına sebep olmaktadır. Ayrıca okulda görev yapmakta olan öğretmenlerin ve personelin de öğrencilere karşı tutum ve davranışları, çözüm üretmeyen rehberlik anlayışının okulda hüküm sürmesi gibi sebepler de öğrencilerin okulu bırakmasına bir sebep olarak gösterilmektedir.

Aile-Yetersiz Sosyalleşme Kuramı: Bu kurama göre “Aile” kavramı öğrencinin okulu erken yaşlarda bırakmasının temel sebeplerinden biridir. Ailenin geçmişi, anne ve babanın birlikteliğinin sona ermesi, öğrenciler üzerinde anne ya da babanın akademik baskı

kurması ve aile bireylerinde görülen davranış bozuklukları gibi bu durumlar süreci daha da hızlandırmaktadır. Ebeveynlerin eğitim seviyelerinin düşük olması ve bu bağlamda çocuklarından da düşük beklenti içerisinde olması ya da ailenin geçmiş yaşantılarında okul terk etme gibi bir öykülerinin de olması bu sürece katkı sağlamaktadır.

Yapısal Özellikler Kuramı: Bu kurama göre ise; öğrencinin sahip olduğu ekonomik koşullarının yeterli olmaması, cinsiyet özellikleri ve kültür yapısı de örgün eğitimden kopmalarda önemli rol oynamaktadır. Öğrencinin göçmen bir aileye sahip olması da etken maddeler içindedir.

Taylı'nın 2008 yılında yapmış olduğu çalışmada kuramsal açıklamalar incelendiğinde ise; genel anlamda bireysel faktörler, öğrencinin eğitim hayatı ve sosyal çevre özellikleri vurgulanmıştır (Taylı, 2008).Yukarıda bahsedilen nedenlerden bazılarının hemen hemen her toplumda gözlemlenebildiği buna karşın bazı bölümlerin ise toplumdan topluma değiştiği de ayrıca belirtilmektedir.

Bunun yanı sıra; Türkiye'nin OECD ülkeleri arasında ki genel durumuna baktığımız da ise bu konuda TEDMEM in hazırlamış olduğu rapor göze çarpmaktadır. TEDMEM 2022 raporuna göre: OECD ülkeleri arasında Türkiye, 15-19 yaşları arasında olan genç nüfusta %69 oranında bir okullaşma görülmektedir. OECD 15-19 yaşları arasında olan bireylerin ise örgün eğitim yüzdesinin %90 olması durumunda ilgili ülkenin eğitime yüksek oranda katılım gösterdiğini onaylamaktadır. Eğitime tam katılım gösteren ülkelerin çoğunda tam katılım gösterilen süre, zorunlu eğitim süresinden fazladır. Örneğin; İsveç ve Norveç gibi ülkelerin 10 yıl mecburi eğitim olmasına rağmen bu ülkelerde eğitim alan öğrenciler 2 ila 18 yaş aralığında örgün eğitime devam süresi (17 yıl) en fazla olan OECD ülkeleridir. Rapora göre ülkemizde ise, genç nüfusun 6-15 yaş aralığında olan %90'ının

örgün eğitime devam etme süresinin 10 yıl olduğunu belirtmektedir (Himmetoğlu, Yılmaz, Sunar, Cengizoğlu, & Balıktay, 2022).

“Öğrenci ve Eğitime Erişim-Eğitim İzleme Raporu 2019” sağlamış olduğu verilere göre: Okula kayıt oranlarında cinsiyete ve bölgeye göre farklılıklar olduğunun altını çizmiştir. Türkiye ortalaması % 84 iken bu ortalama Batı Anadolu bölgesinde %90`ın üzerinde, hatta Güneydoğu Anadolu bölgesinde %70 in altındadır. Kız ve erkek çocukların eğitime katılımları tüm bölgelerde hemen hemen aynı iken, Güneydoğu Anadolu bölgesinde okullaşmanın erkekler lehine, Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde ise kızlar lehine daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. %88,22 si öğrencilerin okula gidiyorken %11, 78 i eğitimsizdir. Ayrıca ortaöğretime devam eden öğrencilerin %24,6 sınıfın örgün eğitim dışında açık öğretim okullarında eğitim gördüğü söylenmektedir (ERG,2019).

MEB ve UNİCEF in ortak hazırlamış olduğu rapora göre; ülkemizde eğitimle ilgili önemle üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise; velilerin çocuklarının eğitimi konusunda gereken özveriye göstermemeleridir. Özellikle kız öğrenciler açısından sorun yaratırken, erkek çocuklarının da aile ekonomisine fayda sağlamak için çalıştırılmak durumunda kalmaları sorunun diğer yüzüdür. Bunun yanı sıra en önemli sorunlardan biri de lise eğitimine başlamış olan çocukların okulu bırakmak durumunda olmalarıdır. Lise eğitimine başlamış olmasına rağmen öğrencinin farklı nedenlerden dolayı eğitim sürecinin dışında bırakılması “okul terk” olarak adlandırılmaktadır. Bu durumu ülkemiz açısından doğru bir şekilde analiz etmek ve önleyici politikalar geliştirmek oldukça önemlidir (Öğülmüş, 2013).

Pehlivan`ın 2006 yılında yapmış olduğu araştırmasına göre; öğrencilerin okula devamsızlık nedenleri hakkında öğretmenlerden alınan verilere göre; şiddet, istismar, anne ve babanın ayrılmış olmaları ve eğitim seviyesinin yeterli olmaması vb. öğrencilerin

becerilerine göre alanlara ayrılmamaları, eğitimcilerin ders anlatırken öğrencilere doğru bir şekilde rehberlik yapmamaları, okul- ailenin iletişiminin eksik olması vb. öğrenci kaynaklı sebeplerle ilgili olarak da okul dışı arkadaş grubu, ergenlik problemleri bu şekilde belirtilmiştir. Bu araştırmada öğrencilerden elde edilen verilere göre devamsızlık nedenleri olarak; okuldan ve derslerden sıkılma ve eğitimle ilgili beklentilerin olumsuz olması olarak saptanmıştır. Araştırmacıya göre, bu araştırmada verilmek istenen en önemli mesaj öğrenci ve öğretmenlerin algılarının birbirinden oldukça farklı olmasıdır (Pehlivan, 2006).

Eryılmaz ve Kartal`ın yapmış oldukları araştırmanın sonuçlarına göre ise; öğrencilerin topluluktan ayrıştırılmış hissetmeleri, anne ve babadan kaynaklı huzursuzluk, vasıfsız işlerde çalışma ya da maddi-manevi aileye bağımlı olmak, zararlı alışkanlıklara başlama sonuçlarının da ortaöğretimde eğitim hayatı okul terkiyle sonuçlanan öğrencilerde görüldüğü yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur (Ballı & Kartal, 2020).

Okul terkini azaltmaya yönelik araştırmaların sonuçları incelendiğinde yukarıda adı geçen maddelere ilave olarak; ortaöğretim 9. Sınıflarda eğitim gören öğrencilerin yaşadıkları uyum sorunları da ele alınmaktadır (Ballı & Kartal, 2020). Özer, Gençtarım ve Ergene`nin 2011 yılında yaptığı bir araştırmaya göre ise, okulda uygulanan disiplin cezalarının ve öğrencinin okul yönetici ve öğretmenleriyle iletişimlerinin bozulması da öğrencinin zaman içerisinde okuldan uzaklaşmasına neden olduğunu ortaya koymuştur (Özer, Gençtarım, & Ergene, 2011).

Okul terki konusunda yapılan tüm araştırmaların da ortaya koyduğu gibi okul müdürleri ve öğretmenleri tarafından sağlanmış olan öğrencinin gelişimi odaklı okul atmosferi öğrencilerin bu anlam da yaşayacağı olumsuz deneyimlerin de önüne geçmektedir. Doğan Cüceloğlu`nun 2008 yılında yazmış olduğu “Öğretmenin Gücü Üzerine” adlı kitabında, “Hayattaki en büyük şans iyi bir öğretmene rastlamaktır!”

ifadesini kullanmış ve etkili bir öğretmenin ve bunu sağlayan iyi bir okul müdürünün bir öğrencinin hayatı üzerinde ki olumlu etkisini vurgulamıştır (Cüceloğlu, 2018). Buna ek olarak Cemaloğlu ve Durusunun 2019 yılında yazmış oldukları bir makalede; başarılı bir öğretmenin okul, çevre, öğretim programları, yönetsel sorunlar, araç-gereç vb. gibi durumların sebep olduğu olumsuz atmosferi minimum seviyeye indirebileceğini, öğrenci başarısını ve öğrencinin okula aidiyet duygusunu ise üst seviyeye çıkarabileceğinin altını çizmişlerdir (Cemaloğlu & Durusu, 2019). Bu kapsamda ele alınan bir diğer önemli faktör ise, “Okul Müdürleri” dir (Leithwood & Jantzi, 2006). Okul müdürlerinin öğrenci başarısını sağlamada ve okulların etkililiği üzerindeki katkısına yönelik gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların geçmişi ve sıklığı göz önüne alındığında, okul müdürlerinin okulların temel yapı taşlarından bir tanesi olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Hallinger & Leithwood, 2006).

Günümüze kadar eğitim üzerine gerçekleştirilmiş olan tartışmaların odak noktasını öğrencilerin eğitim hayatlarında daha başarılı olmalarına ilişkin öğretimsel hesap verilebilirlik oluşturmaktadır (Yıldırım & Yenipınar, 2019). Bu doğrultuda baktığımızda okul müdürlerinin ve öğretmenlerin, öğrencilerin okula uyum esnasında karşılaşılabilecekleri sorunları ele almada gösterdikleri özveri ve titizlik öğrencinin eğitim hayatında fark yaratmakta ve okul terki sorunlarının en aza indirgenmesinde oldukça fazla önem taşımaktadır.

TEDMEM de Sunar'ın yapmış olduğu araştırmaya göre; Türkiye’de öğrencilerin okullarını sevmelerine rağmen kendilerini okula ait hissetmemeleri, uluslararası yaşlılarına göre okula devam konusunda daha fazla sorun yaşamalarına sebebiyet vermekte ve eğitim hayatında çok fazla kaygı yaşamalarına neden olmaktadır. Örneğin, Türkiye’de öğrencilerin bu denli stres yaşamalarıyla okulda devamsızlık yapmaları arasında bir ilişki

görülmektedir. Geleneksel eğitim uygulamalarına devam edilmesi, öğrencinin birey olarak değerlendirilmemesi, anne ya da baba baskısı vb. durumların bu stresliliğe etki ettiği yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konulmuştur. Bu sonuçların varlığından haberdar olan ülkelerin ise, öğrencilerin eğitim sistemi içerisinde daha fazla kalmasını sağlayacak politikalar geliştirmeye çabaladıkları da araştırma sonuçları içerisinde yer almaktadır (Sunar, 2016).

İstenmeyen öğrenci davranışı, dersin akışını bozması, öğretmen ve öğrencilerin huzurunu bozması, eğitim hayatında birebir karşılaştıkları kişileri olumsuz yönde etkileyebilecek güçte olması olarak tanımlanmaktadır (Turan, 2014). Olumsuz davranışlara sahip olan öğrencilerin süreç sonunda disiplin cezası almaları ve bunun sonucu olarak okul terki yaşanmaktadır.

Güler'in (2021) yapmış olduğu araştırmanın sonucuna göre: Araştırmaya katılan öğretmenler, disiplin suçlarının eğitim sürecini öğrencileri olumsuz etkilediğini belirtmektedirler. Okulda gerçekleşen bir disiplin suçunun öğrenciler arasında olumsuz bir şekilde yayılmasına sebep olmaktadır (Güler, 2021).

Akar'ın (2006) tez çalışmasında ise; öğrencilere disiplin kurallarının önceden anlatılması çözüm önerileri arasında yer almaktadır (Akar, 2006).

Son olarak yapılan bu araştırmayla: Bursa ilindeki ortaöğretimde görev yapmakta olan yönetici ve öğretmenlerin öğrencilerin okul terk sebepleri ve çözüm yolları konusundaki görüşlerini belirleyebilmek amaçlanmıştır.

1.1 ARAŞTIRMANIN AMACI

“Ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmen ve yöneticilerin öğrencilerin okul terk etme nedenlerine ilişkin görüşleri: Bir durum çalışması” başlıklı yüksek lisans çalışmamda amacım; ortaöğretim kurumlarında görev yapan yöneticilerin ve öğretmenlerin okullarındaki okul terki nedenleri ve çözüm yollarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir.

Alt Amaçlar:

- 1) Ortaöğretim kurumlarında görev yapan yöneticilerin ve öğretmenlerin görüşlerine göre ortaöğretim kurumlarında görülen;
  - a) okul terki sebepleri ve
  - b) okul terki çözüm önerileri nelerdir?
- 2) Ortaöğretim kurumlarında görev yapan yöneticilerin ve öğretmenlerin görüşlerine göre açık liseye geçiş nedenleri nelerdir?

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Eğitimin en önemli işlevi; toplumların ve o topluluklarda yaşayan bireylerin gelişmesine katkı sağlamakla birlikte aynı zamanda refah düzeyinin de artmasında çok etkilidir. Bu durum beraberinde tüm bireylerin eğitim öğretim sürecine aktif katılımını da zorunlu kılmaktadır. İlköğretim okulları günümüzde ortaöğretime geçişi sağlayan bir okul kademesidir. Ortaöğretim kademesinde meydana gelen devamsızlıklar veya okul terkleri ülkede yaşamakta olan genç nüfusun yükseköğretime geçişini de imkânsız hale getirmekte hatta ilerleyen zamanlarda yetişmiş nitelikli insan gücünün azalmasına da neden olmaktadır.

Bu konunun en önemli noktalarından bir tanesi okula devamsızlıktan kaynaklanan öğrenme boşluklarıdır. Bu öğrenme boşlukları öğrencilerde ortaöğretime devam

aşamasında öğrenci tarafından daha fazla hissedilmesinden dolayı okula karşı belli ön yargıların oluşmasına sebep olmakta bunun sonucunda ise öğrencide okul terkine sebebiyet vermektedir (Lawrence, Dawson, Houghton, Goodsell, & Sawyer, 2019). Örgün eğitim dışına çıkan bu öğrencilerde ise sosyal çevre baskıları nedeniyle eğitim sürecini sonlandırarak açık öğretim okullarına kayıt yaptırmak durumunda kalmaktadırlar. Açık öğretim okullarında da öğrenciler mevcut eğitim faaliyetlerine yeterince katılım göstermedikleri görülmektedir. Bu duruma paralel olarak örgün eğitim dışında kalan öğrencilerin eğitimin ortaya koyduğu toplumsal ve sosyal faydadan yeterince faydalanamadıklarından dolayı uzun vadede suça bulaşma eğilimi gösterdikleri yapılan alan yazın çalışmalarında da ortaya konulmuştur (Bakırtaş & Nazlıoğlu, 2021). Tüm bu gelişmeler ışığında okula devamsızlık nedenlerinin ortaya konması ve bu soruna yönelik çözüm önerilerinin oluşturulması bu alanda yapılacak çalışmalarında önemini ortaya koymaktadır. Okul terki konusu bu bağlamda geniş bir vizyon ile değerlendirilmesi gereken konulardan biridir. Bundan dolayı okula devamı artırmaya yönelik çalışmaların ivedilikle yürürlüğe konulması ve okulların öğrenciler için bir cazibe merkezi haline getirilmesi için ülkelerin geçerli eğitim politikalarını uygulamaya koymaları gerekmektedir.

Bu çalışma, literatüre öğrencilerde yaşanan okul terki konusunda okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda mevcut durumu ortaya koymak ve bu durumun en aza indirgenmesinin sağlanmasına yönelik çözüm önerileri geliştirmek, Türkiye’de okullarda yaşanan okul terki sorunlarını daha yakından tanımamızı ve sorunların çözümüne katkı sağlaması düşüncesiyle gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırma konusunda yapılan alan yazın taramasında sınırlı sayıda araştırma yapıldığı ve literatüre yapacağı katkıyla da önem taşıdığı görülmektedir.

1.3. SAYIL TILAR

Araştırma süresince kullanılan görüşme sorularının araştırmanın amacına uygun olduğu ve araştırmaya katkıda bulunan yönetici ve öğretmenlerin okul terk riski altında olan öğrencilerin sorunlarını bilgi kaynağı olarak gördükleri varsayılmaktadır.

1.4. SINIRLILIKLAR

Bu çalışma 2022-2023 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde devlet okulu statüsünde çalışmakta olan yöneticilerle ve öğretmenlerle yapılmıştır. Ayrıca bu çalışma okul terki konusunda yeterli bilgiye sahip olduğu düşünülen 20 öğretmen ve yöneticiyle sınırlandırılmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. OKUL TERKİ TANIMI

Bazı ülkelerde bu kavram, ortaöğretim eğitimi tamamlamadan ayrılma anlamı taşıırken, bazı kaynaklarda zorunlu eğitimi tamamlamadan ya da kurumdan mezun olduğuna dair bir diploma almadan kurumdan ayrılma olarak okul terki kavramı tanımlanmıştır (EACEA/Eurydice/Cedefop, Kasım 2004). Okula devam etmeme veya genel anlamıyla okuldan kaçma isteği bir yüzyıldır akademi dünyasında oldukça ilgi görmektedir (A.Kearney, 2003). Okula devam etmeme ve bunun olası sonuçları, ne yazık ki bireylerin hayatta karşılarına çıkabilecek fırsatları yakalamalarında önemli bir engel teşkil etmektedir. Bundan dolayı, bu konuda yapılacak araştırmalar akademik çevreye büyük katkılar sağlaması düşünülmektedir. Okulda yaşanan devamsızlık problemleri, bireyin arkadaşları ve öğretmenleriyle olan ilişkileri (Corville-Smith, Ryan, Adams, & Dalicandro, 1998), düşük notlar (Roby, 2004) okul terki bağlamında (Socio, ve diğerleri, 2007) değerlendirilmektedir.

Ayrıca bazı kaynaklarda okul terki kavramı, eğitim ve öğretim faaliyetlerine aktif bir şekilde devam eden bireyin bazı sebeplerden dolayı bulunduğu eğitim kademesini yarıda bırakması veya tamamlayamaması olarak aktarılmaktadır (Dekkers & Claassen, 2001). ABD Ulusal Eğitim İstatistikleri Merkezi okul terkini bireyin aktif bir şekilde eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmemesi ve bunun sonucunda ise iş piyasasında yer alma durumunun ortadan kalkması olarak tanımlamaktadır (NECS, 2004).

Okul terki kavramını günümüz literatür taramalarına göz attığımızda iki türlü olarak ele almak mümkündür: “İşlevsel olarak Okul Terki kavramı ve Resmi olarak Okul Terki Kavramı” Bu iki kavramdan ilki; kişilerin gelecekteki yaşamları üzerine ortaya koyduğu

etkilerin ve aynı zamanda sorunsala yol açan sebeplerin araştırıldığı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci kavrama yönelik olarak yani “Resmi Okul Terki” ise öğrencinin bulunduğu yaş ve eğitim kademesinde geçirmesi gereken zamanı bazı sebeplerden dolayı aksatması ya da yarıda bırakması olarak tanımlanmaktadır (Estevao & Alvares, 2014)Eğitim sistemimizde mevcut normlara uygun bir okul terki kavramı bulunmamaktadır.

2012- 2013 Eğitim öğretim yılından itibaren ülkemizde tüm kademeleri kapsayacak şekilde zorunlu eğitim süresi 12 yıla çıkarılmıştır. Eğitim –öğretimin 12 yıla zorunlu hale getirilmesinden sonra öğrencilere belirli bir süreyi kapsayan yasal ”devamsızlık” hakkı verilmiştir. Mili Eğitim Bakanlığı tüm kademelerde okul öncesinden ortaöğretime kadar tüm öğrencilerin yaş/nüfus çağı göz önünde bulundurularak eğitim öğretime aralıksız bir şekilde devam zorunluluğunun olduğunun ilgili yönetmeliklerle altını çizmiştir. (Eğitim, 1973) Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüm okullarda devamsız öğrenciler bakanlığın veritabanına düzenli olarak aktarılmaktadır. Burada toplanan bilgiler Bakanlık tarafından onay verilen eğitimcilerle paylaşılmaktadır. Devamsızlıkları konusunda sıkıntıları olan öğrenciler sms mesajı ya da e-posta şeklinde velilerine bilgisi iletilmektedir. Okul öncesi de dahil olmak üzere tüm kademelerde öğrencilerin devamsızlık süreleri farklılık göstermektedir. Ortaöğretimde bu durum ise, toplamda 30 günü aşan devamsızlıklarda öğrenciler eğitim gördüğü dönem içerisinde başarısız sayılmaktadır. Bu durum da olan öğrenciler yasal olarak devamsızlıktan kalmış sayılır ve sınıf tekrarına yönlendirilir. Ortaöğretim hayatı boyunca iki defa devamsızlıktan kalan öğrenciler okulla ilişkisi kesilmekte ve örgün eğitim dışında açık liseye yönlendirilmektedir. Bu sisteme girmek istemeyen ve uzun süreli devamsızlıkları mevcut olan öğrenciler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen diploma olmadan eğitim sisteminden ayrılmaktadır (Karapür, 2017).

Okul terki kavramına yönelik alan yazın taramasında ilgili araştırmalar incelendiğinde yapılan çalışmaların 2000’li yılların başına ait olması ve ilköğretim okul türleri düzeyinde ağırlıklı olarak yürütülmesi dikkat çekmiştir. Bu konuya dikkat çekmek üzere; bir çok kurumun da katkısıyla “Eğitimde ve Toplumsal Katılımda Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması” adlı projede öğrencilerin eğitim hayatları boyunca karşılaştıkları engeller farklı bakış açılarıyla ele alınmıştır. Bahsi geçen projede öğrencilerin yaşamış olduğu okul terki sorunu detaylı bir şekilde ele alınmış olup ayrıca bu konuyla ilgili yapılacak olan çalışmalara da temel niteliğinde nitelikli veriler içermektedir. Raporun içeriğinde: Ülkemizde son yıllarda okullaşma oranında bir artış görülmesine rağmen birçok farklı sebeplere bağlı olarak öğrencilerin eğitim hayatlarına devam etmedikleri veya eğitimlerini yarıda bıraktıkları raporda yer almaktadır. Bunun yanı sıra ülkemizde mevcut yasal düzenlemelerde okul terki olgusunun tanımlanmamasına yönelik ve bu durumun mevcut yasal düzenlemelerde önemli bir boşluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Alan yazın çalışmalarında okulda devamsızlık, okuldan ayrılma ve okul terki gibi farklı terimler yer alsa da bireyin farklı sebeplerden dolayı zorunlu eğitim sürecini yarıda bırakması sonucunda herhangi bir eğitim öğretim sürecine dahil olmaması durumu her anlamda üzerinde titizlikle durulması gereken önemli bir husustur (Karapür, 2017)

2. 2. OKUL TERKİNDE RİSK OLABİLECEK SORUNLAR

Günümüzde okul terki konusunda ki riskleri psikolojik danışmanlar ve psikologlar uyum sorunları ve yaşanan duygusal problemler olarak tanımlamaktadır. Eğitimcilere göre ise; öğrenme güçlükleri, okulda yaşanan başarısızlıklar devamsızlık – uyum sorunları olarak tanımlamakta ve eğitimin geleceğinin risk altında olduğunu

vurgulamaktadırlar (Nalbant & Babaoğlu, 2016). Ergenlik dönemi sorunları o yaştaki çocukların bazı riskli davranışlar gerçekleştirmelerine sebebiyet vermektedir.

Uzmanlara göre; öğrencilerin okullarda karşılaştığı zorlukların yine okul içinde bir davranış şekline dönüştüğünü öğrencilerin bu davranışları okul başarısızlığı ve davranış problemleri olarak okula yansıttığını belirtmişlerdir. Bu tür davranışlara sahip olan çocukların okulda akademik başarı gösteremediğinde yaşadığı başarısızlık duygusunu atmak adına okuldan uzaklaşarak farklı arkadaş ortamlarında bu duygusunu tatmin etmek istemektedir. Ergenlik çağında ki öğrenciler, anne ve babalarıyla yaşamış oldukları sorunları, çatışmaları hatta anne ve babanın bu tip krizleri çözme konusunda göstermiş oldukları tavır ve davranışta öğrencinin dışarıda ki ortamlara yönelmesine sebebiyet vermekte ve bunun sonucunda ise okul terki denilen olgu gerçekleşmektedir (Çakar, Tagay, Karataş, & Yavuzer, 2015).

2.3. OKUL TERK SEBEPLERİ

Alan yazın çalışmalarına incelediğimiz de Rumberger ve Lim 'in 2008 yılında öğrencilerin okul terkine yönelik akademik anlamda gelişmeyi temel alan kavramsal bir çerçeve çizdiklerini görmekteyiz. Bu çerçeveye göre; okul terk sebeplerine etki olarak iki başlık altında ele almak gerekmektedir. İlki bireysel bir diğeri de kurumsal faktörlerdir. Bireysel faktörleri, öğrencinin kendi içinde yaşamış olduğu geçmiş yaşantıları, hayata dair inancı ve beklentileri, davranışlar ve hayata karşı göstermiş olduğu azmi olarak gruplandırırken; kurumsal faktörleri de yine kendi içinde yaşamış olduğu topluluk, ebeveynler ve okul olarak üç grupta toplamamız mümkündür. Burada verilen başlıklar okul

terki alanıyla doğrudan ilişkili ve önemlidir. (Rumberger & Lim, 2008) Burada bahsi geçen başlıkların okul terki konusuyla doğrudan bağlantısı olduğu söylenebilir.

2.3.1. Bireysel Faktörler

Bireysel faktörler, geçmiş yaşantılarımızın bugünümüzde hayatımıza yön veren tutum ve davranışlarımızı doğrudan etkilediği davranışlarımızın ve bunun sonucu olarak kendimizin geliştirmiş olduğu hayata dair performansa olan etkisidir. Alan yazın taramalarında okul terki teorilerinin konuya dair bağlantısını çok yeterli bir şekilde ortaya koyamamaktadır. Burada aslında en çok vurgulanan noktanın ise; tutum ve davranışların aslında ne kadar da birbirleriyle bağlantılı iki kavram olduğunu ortaya koymaktadır (Rumberger & Lim, 2008).

2.3.2. Kurumsal Faktörler

Bu faktör; öğrencinin sahip olduğu bireysel özelliklerin kurumsal faktör olarak yani; ebeveynler, içinde yaşamış olduğumuz toplum ve okuldan ne kadar çok etkilendiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bunu ortaya koyarken aslında bu yapıların bileşim, uygulama, yapı ve kaynaklardan da etkilendiğini varsaymaktadır. Bireyin tutum, davranışlarından kaynaklanan durumlar aslında doğrudan okul terki etki altına alırken bunlar aynı zaman da kurumsal yapıları da şekillendirmektedir. Bir öğrencinin sahip olduğu aile ve okul yaşantısı, içinde bulunduğu toplumun etkileri aynı zamanda bireyin eğitim hayatına dair davranış ve deneyimlerini de etkileyebilir (Karacabey, 2016).

Alan yazın taramalarında bir öğrencinin okulunu yarıda bırakmasına ilişkin birçok farklı etkenin olduğu da ayrıca belirtilmektedir. Rumberger ve Lim` in ortaya koymuş olduğu teoriye ek olarak aynı görüşü vurgulayan bir diğer araştırmaya göre ise; bir öğrencinin okulu yarıda bırakmasına neden olan durumlar incelendiğinde bu durumun

genellikle kişiden kaynaklı sebepler, ailesel- sosyal ve okul ile ilgili olduğunu vurgulamaktadır (Aküzüm, Yavaş, Tan, & Uçar, 2015). Tunç 2009 yılında yazmış olduğu bir çalışmasında cinsiyetler arasında da eşitsizliklere vurgu yapmış ve kız öğrencilerin eğitim hayatını yarıda bırakmalarının sebebi olarak ekonomik bazı sorunların varlığı, ataerkil bir toplum yapısına sahip olmamızı sebep olarak göstermiştir (Tunç, 2009). Öğrencilerin okullarda kurallara uymaması ve bundan dolayı bir yaptırıma maruz kalmaları ve bunun sonucunda da çevreden gerekli destekleri alamamaları neticesinde de devamsızlık yapma olasılıkları artmaktadır (Şimşek & Şahin, 2012). Yapılan bir çalışmada ise okul terkine yönelik birçok olasılığın aslında göz önünde bulundurulması gerektiğinin de altı önemle çizilmiştir (Yorğun, 2014). Alexander vd. 2001 yılında gerçekleştirmiş oldukları 14 yıllık bir araştırmanın sonucuna göre, okul terki olasılığını artıran durumların en başında öğrencinin okul başarısı, aile ile olan ilişkileri ve kişisel edinimleridir (Alexander, Entwistle, & Kabbani, 2001). Okullarda idarecilerin ve öğretmenlerin öğrencilerin devamsızlık ve okul terki sorunlarına olan yaklaşımları da öğrencilerin okula olan tavırlarını da netleştirmektedir (Arif, Dilek, & Tuncay, 2011).

2.4. DEVAMSIZLIK

Öğrencinin okula devam etmeme durumu yani devamsızlık sonucunda öğrencinin okul terki ile sonuçlanan süreç sadece öğrenci ve ailenin kararı gibi görünse de arka planda buna bağlı olarak birçok sebebi de ortaya koymak mümkündür. Öğrencilerin kötü alışkanlıklarının (sigara, alkol veya internet bağımlılıkları vb.) bu konuya akran etkisinin yanı sıra anne ve babalarında çocuklarını aile bütçesine katkı sağlama konusundaki baskıları bu süreçte katkı sağlamaktadır. Bunun sonucunda ise; öğrenciler önce okulda devamsızlık yaparak ardından da okulu bırakarak bu alışkanlıklarına daha rahat bir şekilde

ulaşılabilmektedirler. Maddi anlamda sıkıntılar yaşayan ailelerde ise çocuğunun dışarıda bir işte çalışması ve aile bütçesine katkı sağlaması oldukça memnun edici bir davranış biçimi olarak görülmektedir. Bunun sonucunda ise aile uzun vadede çocuğun eğitim hayatını olumsuz durum da etkilemekte fakat kendileri bu durumdan oldukça memnun olmaktadır. Ekonomik sebepler, her durumda olduğu gibi bu durumda da olumsuz etki yaratmaktadır (Uysal, 2008). Akranlarıyla daha az sorun yaşayan, ekonomik sorunlar konusunda ailesi tarafından destek alan öğrencilerin bu sorunları yaşayan diğer akranlarına göre daha avantajlı olmaktadır (Özdemir, Sezgin, & Şirin, 2012).

Eğitim hayatları okul terkiyle sonuçlanan öğrencilerde üzerinde önemle durulması gereken nokta ise, öğrencilerin okula devam isteğinin sağlanmasıdır (Somers, Gill-Scalcucc, Flett, & Nepon, 2009). Birçok kere yaşanan bir devamsızlık sorunu öğrencinin en başta akademik olarak başarısızlık yaşamasına sonrasında ise okulu bırakmasıyla sonuçlanmaktadır. Öğretmenlerin bu bağlamda sürekli kendilerini geliştirmeleri ve öğrenciyi okulda hem akademik anlamda hem de sosyal anlamda destekleyecek çalışmalara yönlendirmeleri oldukça önemlidir (Strickland, 1998). Buna ek olarak; öğretmenlerin sınıflarda öğrenmeyi cazip hale getirmek amacıyla kullanabilecekleri yöntemler olduğunu da vurgulamak gerekir. Bunu sağlamanın en iyi yolları mevcut; sınıfta karşılıklı bir güven ortamının sağlanması ve koşulsuz kabuldür. Öğretmenlerin sınıf içerisinde bir takım pekiştireçler kullanmaları da bu sürece katkı sağlamaktadır (Borich, 2017). Dyces vd. yayınlamış bir çalışmada sınıf içerisinde duygusal olarak desteklenen öğrencilerin derslerde daha başarılı olduklarını bunun sonucunda ise öğrencilerde okula aidiyetin daha fazla geliştiği gözlemlenmektedir. Öğrencilerin duygusal olarak desteklenmesi için de şefkate dayalı sınıf ortamının mutlaka oluşturulması gerektiğinin

altını çizmişlerdir. Şefkate dayalı sınıf ortamını oluşturmak için aşağıda yer alan önerilerin mutlaka uygulanması gerektiğini de vurgulamışlardır (Dyches, Carter, & Prater, 2012):

- a) Öğrencilerin herkesin sınıf içinde sorumluluk almalarını sağlama, (çalışma kağıtlarını dağıtma veya sınıf içinde tahtayı silmek vb.)
- b) Öğrenciler içinde işbirliğini artırıcı çalışmaları ön plana çıkarma,
- c) Başarılı olan öğrencileri sınıfta onare etme,
- d) Öğrencilerin okul dışında gerçekleştirdikleri sosyal faaliyetleri ve deneyimlerini dinleme,
- e) Öğrencilerin işbirliği becerilerini geliştirecek etkinliklere yönlendirilmesi,
- f) Diğer öğrencilerin dikkatini çekmeden sessiz veya derse katılmada sıkıntıları olan öğrencileri belirleme,
- g) Öğrencilerin kendilerine dair duygu ve düşüncelerini drama ve ödev gibi çalışmalarla paylaşmalarını sağlama,
- h) Öğrencilerin kendi başlarına karar almalarını sağlayacak etkinlikler yapmaya özen gösterme.

Eğer öğrenciler eğitim hayatlarında kendilerine fayda sağladığını düşündükleri bilgi ve becerileri elde ettiklerini hissediyorlarsa o zaman okula devam etmeği isteği ortaya çıkmaktadır. (Nichols, 2003). Bir okulda öğretmen öğrencileri için sevgi ve saygı bağının kurulduğu bir ortam oluşturmayı başarırse o öğrenciler okula devamlı bir katılım göstermektedirler (Elliott, 1999). Bazı durumlarda öğretmenlerin öğrencilerin devamsızlık sorununa yönelik mücadele konusunda gereken önemi göstermediği düşünüldüğünde, bundan en fazla öğrenciler zarar görmekte ve özellikle ergenlik çağında ki bir öğrenci için bu eğitim hayatını sonlandırmayla neticelenebilmektedir (Ken, 2008). Okula devamlı gelme öğrencinin kendi ülkesinde Batı da ki kadar çok önem ifade

etmeyebilir. Bu da öğrencinin okula verdiği önemi ortaya koyan ve ona göre devam ya da devamsızlık sorunu oluşturmaya sebebiyet veren bir davranış şeklidir (Birioukov, 2016). Okullarda öğrencilerin devamsızlık yapmalarının bir diğer sebebi de; öğrencilerin okulda almış oldukları disiplin cezalarıdır (Flannery, Frank, & Cato, 2013). Okula devam etmeyen öğrencilerde görülen eğitim ve öğrenim kayıpları öğrencilerin okula dönmesiyle birlikte bir öğretmen desteği ihtiyacı doğmasına sebep olmaktadır ve bunun sonucunda ise öğretmenin okulda ki iş yükü artmaktadır. Bunun olumsuz sonucu olarak da öğretmen işine konsantre olamama gibi durumlarla karşılaşmaktadır (Reid, 2008).

Literatür de uzmanlar, bir öğrencinin eğitim hayatını yarıda bırakıp bırakmayacağını anlamak için öncelikle öğrencinin okula devam durumuna mutlaka bakılması gerektiğini vurgulamışlardır (Outhouse, 2012) Bu konu, Avrupa ülkeleri açısından ne kadar önemli olduğu bilinse de ne yazık ki konuyla ilgili olarak bu ülkelerde az sayıda araştırma yapılmıştır (EACEA/Eurydice/Cedefop, Kasım 2004).

2.5. TÜRKİYE BAĞLAMINDA OKUL TERKİ

Ülkemiz, büyük çoğunluğu genç nüfusa sahip bir ülkedir. Fakat bu genç nüfusun çok da iyi yetiştirilmesi gerekmekte ve bundan da bilakis devletin ilgili kurumları sorumlu olmaktadır. Türkiyede son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından eğitim sistemimizde istihdam edilen öğretmenlerin sayısı artırılmış ve buna oldukça hatırı sayılır bir bütçe ayrılmıştır. Buna ek olarak eğitime ayrılan bütçenin de payı aynı şekilde artırılmıştır. Aynı zamanda yaşlanan nüfusunda bu anlamda ihtiyaçlarını karşılamak adına Bakanlığımız tarafından Hayat Boyu Öğrenme politikaları bağlamında çalışmalar yapılmaktadır (Karacabey, 2016).

2021- 2022 yılı Milli Eğitim Bakanlığının yayınlamış olduğu istatistiki verilere göre; ülkemizde geçtiğimiz eğitim öğretim döneminde okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde 19 milyon 155 bin 571 öğrenci Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda örgün eğitime tabi olmuştur. Bu sonuçlara göre ülkemizde anaokulu eğitimi ve temel eğitim düzeyinde toplam 19 milyon 155 bin 571 okula giden öğrenci sayısıdır. Açık lise sistemine kayıtlı olarak eğitim öğretimine devam eden öğrencilerin 916 bin 203'ünü erkek öğrenci oluşturmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı istatistiki verilere göre diğer kademelerle kıyaslanırsa ortaöğretimde en fazla öğrencinin yer aldığını belirtmek gerekmektedir. Okula giden öğrencilerin 6 milyon 543 bin 599'u lise eğitimi görmektedir.

Meslek liselerinde bir önceki yıl 159 bin 773 olan öğrenci sayısı, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Haziran ayı itibarıyla 400 bin 219'a ulaştı. Bu oranın yüzde 11,3 ortaöğretim eğitimi için gerçekleşmiştir. Milli Eğitim Bakanlığının net okullaşma oranı ortaöğretimde ise yüzde 89,68 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin yaş gruplarına göre okullaşma oranları, 14-17 grubu için % 92,03 olarak belirlendi (MEB, 2022).

PISA 2018`de ülkemizin almış olduğu veri karnesine göre; okuma becerileri alanında bu sınava giren tüm ülkelerin almış olduğu puanlar 340 ile 555 arasında değişti. 79 ülkenin bu alanda almış olduğu ortalama puan 453 iken Türkiye`nin almış olduğu puan ise 466 dır. Bu da sınava giren ülkelerin arasında yerinin 40. sırada yer almasına sebep olmuştur. Bu sonuçlara matematik okuryazarlığı alanında ülkelerin aldığı puanlar 325 ile 591 arasında değişti. 79 ülkenin bu alandaki ortalama puanı 459 olarak gerçekleşti. Türkiye bu alanda 454 ortalama puan ile katılan ülkeler arasında 42'nci sırada yer almaktadır. Matematik okuryazarlığı alanında ise; ülkelerin aldığı puanlar 325 ile 591 arasında değişti. 79 ülkenin bu alandaki ortalama puanı 459 olarak gerçekleşti. Türkiye bu alanda 454 ortalama puan ile katılan ülkeler arasında 42'nci sırada yer aldı. OECD ülkeleri içerisinde okuma puanını en çok artıran ikinci ülke olan Türkiye'nin ortalama matematik puanı

2003'den bu yana en yüksek düzeyine ulaştı. PISA 2018 sonuçlarına göre fen okuryazarlığı alanında ülkelerin aldığı puanlar 336 ile 590 arasında kayıtlara geçti. 79 ülkenin bu alandaki ortalama puanı 458 olarak gerçekleşti. Türkiye bu alanda ortalamanın üzerinde aldığı 468 ortalama puanı ile katılan ülkeler arasında 39'uncu sırada yer aldı. Böylece, Türkiye'nin ortalama fen puanı 2006'den bu yana en yüksek düzeyine ulaştığını söylemek mümkündür. Fakat bu sonuçların halen daha istenilen düzeyde olmadığını ve bu sıralamalarda istenilen düzeyde olmak için yine eğitim kalitemizin artırılmasına yönelik çalışmaların daha ağırlık kazanması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Ülkemizde üstünde durulması gereken bir diğer önemli husus ise; tarımda işçi statüsünde çalıştırılmak zorunda kalan çocuklardır. UNDP'nin hazırlamış olduğu rapora göre; Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından gerçekleştirilen sözleşmelerde; çocukların eğitim ve gelişimlerine zarar verebilecek veya gelişimlerini aksatabilecek her türlü davranışa çocuk işçiliği denilmektedir. Dünya ülkelerinde insanların çalışma hayatına başlangıç için asgari yaş aralığı 14-17 olarak belirlenmiştir. Bir çok ülkede 14 yaş ve üzeri olarak kabul edilmektedir. Fakat tarım sektöründe çalışma yaşının 7'ye kadar düştüğü bilinmektedir. Dünya ülkelerin de çocuk işçilerinin % 70 den fazlası tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Çocuk işçiler ne yazık ki çalışma şartlarının ağırlığından, çalışmalarının yasal olmamasından dolayı, hak ve yetkilerinin yetersizliği gibi sebeplerden dolayı en çok ezilen gruptur (Demirdöğen & Olhan, 2014).

Ülkemizde bir diğer husus ise 25 ila 65 yaş arasında olan her iki kişiden birinin liseden mezun bile olmadığını TEDMEM' in 2022 yılında hazırlamış olduğu bir bakışta eğitim raporu ortaya koymaktadır. Türkiye'de 25- 64 yaş aralığında ki her üç bireyden biri üniversite mezunudur. Fakat ne yazık ki 25-64 yaş aralığında ki kişiler arasında liseden mezun bile olmayan bireylerin oranı ülkemizde % 55.1 diğer ülkelerde ise % 20,1 olarak karşımıza çıkmaktadır (Himmetoğlu D. B., Yılmaz, Sunar, Cengizoglu, & Balıktay, 2022).

Ülkemizde bir diğer veri ise; 4+4+4 sistemine geçiş yapılmadan önce örgün olmayan açık liselerde 940.000 kişi eğitim alırken, 12 yıllık eğitim sistemine geçiş yapıldıktan sonra bu konuda hızlı bir artışın rakamlara yansıdığı ortaya konmaktadır. 2020-2021 eğitimi yılından itibaren açık öğretim lisesinde ki sayı 1 milyon 254 bin 420'ye çıkmıştır. 2020-2021 eğitim yılı 1 milyon 452 bin 331 okula gitmek istemeyen öğrenciler açık öğretimde okumaktadır. MEB 2022 yılı istatistiki verilere göre ise; şu anda ortaöğretim açık lisesinde eğitim gören öğrenci sayısı 1.566.255 öğrencidir. Bu rakamlardan yola çıkarak aslında birçok öğrencinin farklı sebeplerden bu kararı almak durumunda kaldığı bilinmektedir. Bunlar arasında; okula ulaşım konusunda öğrencilerin sıkıntıları yaşaması, okulun eğitim anlamında yetersiz koşullara sahip olması; çevresel sebepler arasında ise, buna mecbur kalınması, arkadaşların yönlendirmesi; kişisel sebepler arasında ise, başarısızlık ve okuldan yeterince ilgi görememe gibi sebepleri sayabiliriz (Sözer, 2017).

Türkiye`de okul terkini önlemeye yönelik çalışmaların yani erken teşhis, müdahale ve soruna yönelik sunulabilecek çözüm önerilerinin güncel hayata geçirilmesi gerekmektedir. Okul çağında ki 6-14 yaş aralığında çocukların % 27 si öğretmenleri ve idareyle okulda sorunlar yaşamakta ve bunun sonucunda ise okula devam etmemem kararı almaktadır. %15 i aileye maddi olarak okula devam etmenin bir maliyet olduğu düşüncesinde ve bundan dolayı eğitimini yarıda bırakmaktadır. % 14 aileye maddi olarak yardım etmek amaçlı bir işte çalışma kararı almaktadır. % 11 i ailesi öğrencinin okula gitmesine izin vermemektedir. %9 u ev işlerinde ebeveyne yardım etmek durumunda kaldığı için %4 ise kendisine uygun okulun bulunamaması sebebiyle okula gitmeme kararı almaktadır. 6-14 yaş grubu çocuklardan %20 si bir çok sebepten dolayı okula devam etmek istememekte ve bunun sonucunda ise okul terki gerçekleşmektedir (Bayhan & Dalgıç, 2012).

2.5.1. Açıköğretim Lisesi

Bilindiği üzere; ülkemizde eğitim devlet tarafından tüm eğitim çağında olan vatandaşlar için ücretsiz olarak sunulmaktadır. Devletin her yaş grubu öğrenciler için sunduğu fırsatlar arasında; ücretsiz ders kitaplarının öğrencilere dağıtılması, parasız yatılı bursluluk imkânlarının sunulması ve en önemlisi lise ve yükseköğretim kademelerinde devlet yurtlarının ücretsiz olarak sağlanması yer almaktadır. Öğrencilere birçok destek verilmesine rağmen örgün eğitime devam eden öğrencilerin bir zaman sonra belli bir takım sebepler yüzünden eğitimini yarıda bırakmak istemektedir. Örgün eğitim sürecinde öğrencilerin ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanmasına rağmen yine de bütünüyle bunların karşılandığını söylemek mümkün değildir. Sosyo ekonomik olarak sıkıntı yaşayan ailelerin çocukları ise bu durumda büyük zorluklar yaşamaktadır. Bu duruma sahip öğrenciler için ülkemizde bakanlığımız çeşitli önlemler almakta ve farklı çözüm yolları sunmaktadırlar; öğretmen okulları, meslek liseleri ya da açık öğretim liseleri gibi alternatifler bu tip durumda olan öğrenciler için sunulmuş imkanlar gibi görünmektedir (Sözer, 2017).

Geleneksel eğitim ve öğretim metodları günümüzde halen daha geçerliliğini koruduğu görülmektedir. Fakat kullanılan bu yöntemler eğitime dair bazı sorunları çözerken yetersiz kalmaktadır. Bundan dolayı eğitim uzmanları eğitimde yer alan sorunların geleneksel yöntemlerle çözülemediğini fark edip konunun çözümüne yönelik farklı çözüm önerileri geliştirmişlerdir (Çelebi & Vuranok, 2016) . Günümüzde eğitimde var olan fırsat ve olanakların toplumda dengeli dağılmamasından dolayı eğitimde kalite sorunlarıyla karşılaşmaktadır. Bunun sonucu olarak; eğitimde verimi ve kaliteyi artırmak adına pandeminin de katkısıyla eğitimde teknolojinin kullanımı gün geçtikçe daha fazla kullanılır olmuştur ve böylelikle uzaktan eğitim toplumun bazı kesimleri için cazip hale

gelmiştir. Uzaktan eğitimin en önemli özelliği eğitimin zaman ve mekân kısıtlamasının olmamasıdır (Ertuğ, 2020).

Tüm liselerin 2006 yılında 4 yıla çıkarılmasından dolayı açık öğretim lisesi de aynı şekilde 4 yıllık süreye dahil edilmiştir. Açıköğretim lisesine dahil olan öğrencilerimiz 8 dönemde mezun olabilmektedir. Öğrencilerin yılda 2 kez bu sisteme kayıt yaptırmaları beklenmektedir. 3 yıllık olan mezuniyet süresini bazı öğrencilerin 2,5 yılda da tamamladıkları görülmektedir. Bir dönem dahi açık liseye kayıt yaptırmayan öğrencilerin kaydı, “Donuk”olarak sistemde görünmekte ve iki dönem üst üste kaydını yaptırmayan öğrencilerin ise kaydı sistemde “Silik” olarak görünmektedir. Kaydı, “Silik”olarak görülen öğrencilerin tekrar kayıt yaptırma hakları saklı tutulmaktadır (Ertuğ & Sakallı, 2023).

Belen vd. 2021 yılında gerçekleştirmiş oldukları araştırmanın sonucuna göre, öğrencilerin okul terki sebepleriyle açık liseye geçiş sebepleri arasında benzerliklerin olduğu vurgulanmaktadır. Bu süreçte öğrencilerin bu kararı almalarında ki iki önemli sebep göze çarpmaktadır; kişisel ve psikolojik sebepler. Öğrencilerde en önemli başlıca sorununun okulu sevmeme yani öğretmen ve arkadaşlarıyla yeterince bu süreçte bağ kuramama sorunu ortaya çıkmaktadır. Ekonomik sebeplerin de öğrencilerin bu kararı almasında ki önemli faktörlerden bir tanesi olduğu belirtilmektedir. Erken yaşta para kazanma durumu ya da isteği öğrencilere cazip gelmekte bundan dolayı da açık liseyi tercih etmektedirler. Para kazanmak ve ailesine yardım etmek isteyen öğrenciler içinde aynı zaman da açık lisede eğitimine devam etmek oldukça haklı bir sebep olarak görülmektedir. Kız öğrencilerin erken yaşta evliliği tercih etmesi de sebepler arasında gösterilmektedir. Örgün eğitim süresince yeterince başarılı olamamış fakat açık liseye geçince bunu sağlama imkânı olduğuna inanan öğrencilerin de öncelikli tercihi olmaktadır. En önemli sorunun aslında burada devam zorunluluğu olmamasından dolayı alınan eğitimin kalitesinin sorgulanır hale gelmesini sebep olmaktadır. Öğrencilerin bazı temel

derslerde emek harcamadan geçmesi veya geçme notu olarak çok fazla çaba sarf etmeden alması gibi sebepler nitelikli bir neslin yetişmesinde tehlike oluşturmaktadır (Belen, ve diğerleri, 2021).

2.6. ULUSLARARASI BAĞLAMDA OKUL TERKİ

Günümüzde okul terki sorunsalı gelişmiş veya gelişmekte olan birçok ülkede halen daha ciddi bir sorun olarak görülmektedir. Ne yazık ki okul terki oranları yüksek olan ülkelerde eğitim kalitesi adına da olumsuz sonuçlar aynı zamanda ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle; bir ülkede okul terk oranlarının düşük olması bize o ülkenin eğitim kalitesi açısından da biz de olumlu izlenimler bırakmaktadır.

Öğrencilerde bu sorunun en fazla ortaöğretim yıllarında yaşandığını istatistiki verilerden yola çıkarak ortaya koyabiliriz. Bazı ülkelerde yapılan araştırmalarda bize en fazla 10. ve 11. sınıflarda öğrencilerin eğitim hayatlarına devam etmeme kararı aldıklarını ortaya koymaktadır (Taylı, 2008). Amerika, okul terki konusunu eğitimde en önemli sorun olarak gören ülkelerden biridir. Bu ülkede 2004 yılı verilerine baktığımız da ortaöğretim öğrencilerinin %25 i okulda başarısız olmuş ve bu başarısızlık okul terkiyle sonlandırılmıştır. Buradan yola çıkarak; aslında başarısız öğrencilerin okulu bırakma oranlarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Amerika da yapılan bu araştırmanın sonucuna göre okuldaki ayrılan öğrencilerin genellikle Afrika kökenli Amerika vatandaşları, İspanyollar hatta bazı liselerde 9. Sınıf öğrencilerinin neredeyse %50 sinin okulu yarıda bıraktığı ortaya konmuştur. Bu okulu bırakan öğrencilerin; yüksek işsizlik, yetersiz beslenme koşulları, düşük gelir dağılımı ve yüksek suç oranları gibi olumsuz durumlar okulu bırakmada neden olarak belirtilmiştir (Rumberger & Lim, 2008).

Avrupa Birliği ülkeleri içinde de okul terki sorunsalı ciddi bir şekilde ele alınmaktadır. Bazı eğitim bilimciler ve toplumun ileri gelenleri bu konuda bazı çözüm

yolları geliştirmeye çalışmaktadır. Bunun sonucunda ise %14.4 civarında olan okul terki oranlarının on yıl içerisinde düşürülmesine yönelik önemli kararlar almışlardır. Bu oranda %1 lik dahi bir iyileştirmenin topluma kazancının oldukça fazla olacağı vurgulanmış ve üye ülkelerin bu konuda ellerinden gelenin fazlasını yapmaları gerektiği önemle vurgulanmıştır. AB üyesi ülkeler arasında da bu konuda mutlaka bir dayanışma yapılması gerekliliği önemle vurgulanmıştır (Turkinfo.nl, 2011).

Ülkelerin eğitime katılma oranları, o ülkenin okul terki açısından da karnesini ortaya koymaktadır. 2011 yılında AB ülkeleri arasında yapılan bir araştırmaya göre, 15-17 yaşında ki ortaöğretim öğrencilerinin eğitime katılma oranı %96 okul terk oranı ise %3,7 dir. Öğrencilerin okuldan ayrılma oranları da okul terk sebeplerinden gösterilmektedir. AB ülkelerinde 2011 yılı verilerine göre 15-17 yaş okuldan ayrılan öğrencilerin oranı% 13,5 iken aynı yıl Türkiye`de yapılan bir araştırmaya göre bu oranın %41,9 olduğu ortaya konmaktadır. OECD ülkelerinde liseden mezun olan öğrencilerin oranlarına baktığımız da ise 2009-2010 yılı verilerine göre, %84 tür. Bu ülkeler içerisinde liseden mezun oranı %96 ile en yüksek Japonya dır. Kore ve Birleşik Krallık`da bu oran %94 iken, Finlandiya da %93 dür. En düşük düzeyin ise Meksika da %47 ile yer aldığını belirtmek gerekmektedir (OECD, 2012).

Okul terki konusunda uluslar arası anlamda alan yazın taramalarını incelediğimiz de okul terkinin birçok farklı etkene bağımlı olduğunun altını çizmişlerdir. Bunlardan; 2009 yılında Somers vd. yapmış oldukları bir çalışmada 9. Sınıfın bu anlamda belirleyici bir rol üstlendiğini, bu süreç esnasında öğrencilerin okul içinde daha fazla akademik efor sarf etmeleri gerektiğini fakat bazı öğrencilerin bu akademik ve sosyal becerileri gösteremediğini bu yüzden de 9. Sınıftan itibaren okuldan ayrılmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Somers, Gill-Scalcucc, Flett, & Nepon, 2009). Bir başka çalışmada ise, okuldan ayrılma riskini taşıyan öğrencilerin bu kararı 9. Sınıf sonunda verdiklerini bundan

dolayı 9. Sınıf okul terk oranlarının diğer sınıf düzeylerine göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Gregg, 2010).

Ayrıca bu çalışmaya karşın bir başka görüş ise; 2001 yılında Kauffman vd. yapmış olduğu çalışmada da aynı sonuç ortaya konmuş ve okuldan ayrılan öğrencilerin yarısından fazlasının erkek olduğu sonucuna varılmıştır (Kaufman & Alt, 2004).

Alan yazın taramaları, ailenin öğrencinin okul terki konusunda ki kararında önemli bir değişken olduğunu önemle vurgulamaktadır. Aile faktörü denince akla gelen en önemli hususlar; ailenin ekonomik bir gelirinin olmaması ya da yetersiz bir gelire sahip olması, ebeveynlerin eğitim düzeylerinin yeterli olmaması, evde ki kardeş sayısı hatta evde kütüphane de olan kitap sayısının dahi bunu etkilediğini ortaya koymaktadır (Rumberger R. , 1983). Sosyo ekonomik anlamda sorunları olan ailelerin çocuklarının okulu bırakma oranlarının diğer durumlara göre daha fazla olduğu alan yazın taramaların da ortaya konmuştur (Peraíta & Pastor, 2000). Yine bu çalışmayı destekler şekilde 2007 yılında yapılmış bir çalışmaya göre; alt sosyo- ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin daha fazla okulu bırakma eğilimi göstermektedir (Suh, Suh, & Houston, 2007). Bir araştırmaya göre de; ebeveyni ayrı olan çocuklarda da okul terk riski fazla olmaktadır. Bu konu da okul terkine sebep olan diğer nedenler kadar önemle üstünde durulması gerektiği vurgulanmaktadır. Yapılan bir araştırmada; anne ve babaları ayrılmış veya ölüm riski olan çocuklarda okuldan ayrılma arasında güçlü bir bağın olduğunu ortaya koymaktadır (Deschamps, 1992).

Okul terk sebepleri arasında ayrıca düşük akademik başarıda dikkatle incelenen faktörler arasına girmektedir. Buna ek olarak; başarılı olma konusunda ki göstermiş olduğu azim ve gayretin, çeşitli etnik kökenlere sahip olmanın etkenler arasında yer aldığını belirtilmesi gerekmektedir (French & Conrad, 2001). Yapılan araştırmalara göre; okula sık devamsızlık yapan öğrencilerin %75 inin okuldan mezun olabilecek yetkinliğe sahip

olmadıkları ortaya konmaktadır. Amerika`da yapılan bir araştırmaya göre; Okula düzenli devam eden ve akademik olarak başarılı öğrencilerle okuldan ayrılan öğrenciler arasında tek farkın okula düzenli devam sağlamalarıdır (Barrington & Hendricks, 1989).

Kanada`da yapılan bir araştırmaya göre; akademik motivasyonu yüksek olan öğrencilerin okuldan ayrılma konusunda daha çekimser olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca bu araştırmaya göre; okulda akademik anlamda motivasyonu yüksek olan öğrenciler okul kurallarına daha fazla uyduğu gözlemlenmiştir (Archambault, Janosz, Fallu, & Pagani, 2009).

Loizos vd. (2014) yılında yapmış olduğu bir araştırmaya göre okulu yarıda bırakan öğrencilerin aynı zamanda akademik anlamda da başarısız öğrenciler oldukları arasında bir ilişkinin olduğunun altı çizilmiştir (Loizos, Raquel, & Lucia, 2014). Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının fazla olması ya da öğretmenlerin ders içerisinde öğrencilerle yeterli bir şekilde bağ kuramamaları da öğrencilerin eğitim hayatlarını erken bir dönemde son vermelerine sebep olmaktadır. Ayrıca White vd.(2010) gerçekleştirdikleri çalışmada, bir öğrencinin eğitim hayatını erken bitirmesinin sonucunu hem bireysel olarak hem de toplumsal olarak ağır bir şekilde yüklenildiğine dikkat çekilmiştir. Okuldan erken terki yaşayan öğrencilerin işsizliğe hatta daha düşük statüye sahip işler de çalıştırılmak durumunda kaldığının da altı çizilmiştir (White & Kelly, 2010).

Okul terki, Hindistan gibi gelişmekte olan ülkelerin aslında temel sorunu olarak yer almaktadır. Yadav vd. (2010) yılında yapmış oldukları bir çalışmada okul terk sorununun aslında banliyölerde yaşayan öğrencilerin genel sorunu olmakta 10-15 yaş aralığında ki erkek çocukların okul terki riskini daha fazla taşıdıkları bu araştırmayla ortaya konmuştur. Yine aynı şekilde okul terkine sebep olan davranışlar arasında öğrencilerin evde, arkadaşlarıyla ya da öğretmenleriyle yaşadıkları sorunların belirleyici olduğuna dikkat çekilmiştir (Yadav, Kalakoti, & Ahmad, 2010).

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde; araştırma yöntemi, veri toplama yöntemi ve süreci, etik ilkeler, araştırmada kullanılan model, sınırlılıklar, evren ve çalışma grubu, nitel veri toplama araçları, görüşme süreci, veri toplama araçlarının geçerlilik ve güvenilirliği, verilerin analizi yer almaktadır.

3.1. YÖNTEM

Bu çalışma, ortaöğretimde öğrencilerde okul terki sorunuyla karşılaşan yöneticilerin ve öğretmenlerin deneyimlerine yönelik incelemelerde bulunmaktadır. Yurt içi alan yazın çalışmaları incelendiğinde ortaöğretimde okul terki sorununa yönelik çeşitli çalışmaların yer almasına rağmen bu alanda kısıtlı çalışmalar yapıldığı gözlemlenmiştir. Ülkemiz koşullarında ortaöğretimde okul terki sorununun sebepleri ve çözüm önerileriyle ortaya konulması ve tüme varımcı bir yaklaşımla planlanarak nitel bir çalışma yapılması uygun görülmüştür.

Bu çalışma var olan bir sorunun farklı bakış açılarıyla anlaşılmasına dayalı olarak katılımcıların görüşlerine dayanarak tümevarım stratejisi takip edilerek hazırlanmış nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmalarda amaç; durumu olabildiğince betimleme ve var olan sorunu derinlemesine araştırmaktır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2013).

Durum çalışması, alanyazında var olan bir olayın ya da durumun en ince ayrıntısına kadar incelendiği ve verilerin bir düzen halinde toplandığı, son olarak ise var olan durumun gerçek ortamda nasıl algılandığına bakıldığı bir yöntem özelliği taşımaktadır. Çalışmanın

sonucunda elde edilen verilerle ise olayın nedenleri ve çözümlerine odaklanılmaktadır (Davey, 1991). Buna paralel olarak; olağan koşullarda gerçekleşen olayları zaman ve yer sınırlaması durumlarını gözetererek veri toplama araçlarının da aracılığıyla olağanüstü betimlemeler yaparak doğru zemine oturturma olarak tanımlanmaktadır (Hancock & Algozinne, 2017).

3.2. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmada 2022-2023 yılları arasında ortaöğretim kademesinde okuldan çeşitli sebeplerle ayrılmak durumunda kalan öğrencilerin okulu bırakma sebepleri ve bu sürece ilişkin tecrübelerini okul yöneticileri ve öğretmenleri aracılığıyla derinlemesine incelenmiş olup durum çalışması deseni uygun görülmüştür. Durum çalışmalarının özelliği bir olayın bütün boyutlarıyla ortaya konmasıdır. Olgu, gerçekte geçtiği bağlam dikkate alınarak değerlendirilir. Sınırları belirlenmiş olan bir olay ya da olgu örnek olay olarak yaşandığı ortamda ele alınarak incelenebilir. Okul içindeki bir durumu ele alırken devamsızlık bu durumun içerisinde yaşanmaktadır. Bu durum anlatılırken okulun öğelerinden idareciler, öğretmenler ve öğrenciler vaka olarak durumu ortaya koymada ele alınabilir (Beycioğlu, Özer, & Kondakçı, 2018). Durum çalışması, belirli bir zaman aralığında ki çoklu sınırlandırılmış sistemler hakkında görsel ve işitsel materyaller aracılığıyla belirtilen konu hakkında ayrıntılı bilgi edildiği olay anlatımı ya da olayın temalarının betimlendiği nitel bir yaklaşımdır (Creswell, 2015). Geliştirilen bu araştırmada ortaöğretim okullarından ayrılan bireylerin okul yöneticileri ve öğretmenlerine göre nedenleri ve süreçlere ilişkin görüşmeler başta olmak üzere, konuya dair detaylı bilgi edinilmesi hedeflenmektedir.

3.3. ÇALIŞMA GRUBU

Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik kullanılmıştır. Bu örnekleme, bir durum içerisinde ki çeşitliliği ortaya koymak ve bu çeşitlilik içerisinde

ki olguların benzerliklerinden yola çıkarak var olan sorunu farklı boyutlarıyla ele almaktır (Yıldırım & Şimşek, 2008). Bu çalışmada maksimum çeşitlilik kavramına yönelik katılımcılar öncelikle idarecilerin tümü sonrasında meslek lisesi olması sebebiyle alan şefleri ve (Pazarlama, Muhasebe ve Ön Büro), rehber öğretmenlerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Alan şefleri ve rehber öğretmenlerden alınan veriler doğrultusunda ise okul disiplin kurulu üyeleri, matematik öğretmenleri ve muhasebe öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Bir diğer okulda ise; önce idareciler sonrasında ise rehber öğretmen ve akademik derslerin öğretmenleriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada yapılmak istenen, biraraya gelen farklılıkların benzer olgularını ortaya koymak ve var olan probleme çeşitli bakış açılarıyla netlik kazandırmaya çalışmaktır (Şimşek, 2016).

Çalışma grubuna katılım ölçütü olarak; 2022-2023 akademik yılında ortaöğretim kademesinde halen görevde olan, toplam 20 yönetici ve öğretmen seçilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin belirlenmesi amacıyla Eğitim Fakültesinden mezun, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde ilgili branşlarda görev yapan idareci ve öğretmenlerle görüşülmesi planlanmıştır. Yaklaşık 25 öğretmen ile yüz yüze görüşülerek araştırmaya katkı sağlayıp sağlamayacağı sorulmuştur. Bu rakamdan sadece 20 öğretmen ve yönetici içtenlikle bu çalışmaya katkı sağlayabileceklerini belirtmişlerdir. Gönüllü öğretmen ve idarecilerle yüz yüze görüşme yapılmıştır. Araştırmada bir çok farklı veriyi elde edebilmek amacıyla dört öğretmen, üç rehberlik öğretmeni, bir okul müdürü, altı müdür yardımcısına, üç alan şefine ve üç disiplin kurulu üyesiyle görüşmeler yapılmıştır. Eğitim kurumunun sosyo-ekonomik düzeyinin araştırmaya katkı sağlayacağı için önemli bir değişken olduğu dikkate alınarak araştırma katkı veren okullar çeşitli sosyo-ekonomik seviyeye sahip bölgeden seçilmiştir. Görüşme soruları hakkında yeterli bilgi birikimine

sahip olduğu varsayılarak katılımcıların beş yıldan daha fazla mesleki tecrübesi olanlardan seçilmesinde dikkat edilmiştir.

Sonuç olarak, araştırmaya dahil edilen okullardan alınan veriler şu şekildedir:

Araştırmaya katılan okullardan bir tanesi, Bursa ilinde okul terk oranları açısından üçüncü sırada yer almaktadır. Okula kayıt olma durumu sene başında %92 dir. 2021-2022 üniversite sınavına giren 32 öğrenciden 24 öğrenci 2 yıllık, 8 öğrenci ise 4 yıllık fakülte kazanmıştır. 2022-2023 Eğitim –öğretim yılında devamsızlık %15 civarındadır. Açık liseye geçen toplam öğrenci sayısı ise 266 dır. Bu oranlar aşağıda yer aldığı gibidir:

9. sınıflarda 88 Erkek -28 Kız Öğrenci

10.sınıflarda 66 Erkek -15 Kız Öğrenci

11. sınıflarda 25 Erkek -19 Kız Öğrenci

12. sınıflarda 20 Erkek-5 Kız Öğrenci

Okulu bırakan öğrenciler 12 yıl zorunlu eğitimi tamamlamaları için ağırlıklı olarak Açık öğretim lisesine ve Mesem`e kayıt yaptırmaktadır.

MESEM toplam öğrenci sayısı: 117 `dir. Sınıflar bazında dağılımı aşağıda yer aldığı gibidir:

9. sınıf 40 öğrenci

10. sınıf 64 öğrenci

11. sınıf 13 öğrenci

Bir diğer okuldan alınan verilere göre ise, sene başında okul mevcudu 163 öğrencidir.

İkinci dönem itibariyle 118 e bu oran düşmektedir. Bu öğrencilerden % 98'i Açık lise % 2 oranında bir öğrenci ise meslek lisesine geçmiştir.

Araştırmaya, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Bursa ilinin Nilüfer ilçesinde iki okulda Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev yapan 20 yönetici ve öğretmen gönüllü olarak katılmıştır. Katılan öğretmenlerin ve yöneticilerin özellikleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

3.3.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Özellikleri

Tablo 1.

No	Kod Adı	Yaş	Görev Yeri	Cinsiyeti	Görev Süresi	Branşı	Çalıştığı Kurum
1	Yönetici 1	31-40	Bursa	Erkek	14-20	Yönetici	Meslek Lisesi
2	Yönetici 2	40-45	Bursa	Kadın	20-25	Yönetici	Meslek Lisesi
3	Yönetici 3	40-45	Bursa	Erkek	15-20	Yönetici	Meslek Lisesi
4	Yönetici 4	35-40	Bursa	Erkek	10-15	Yönetici	Meslek Lisesi
5	Yönetici 5	50-55	Bursa	Erkek	25-30	Yönetici	Meslek Lisesi
6	Yönetici 6	35-40	Bursa	Erkek	15-20	Yönetici	Meslek Lisesi
7	Yönetici 7	45-50	Bursa	Kadın	24-30	Alan Şefi	Meslek Lisesi
8	Yönetici 8	50-55	Bursa	Erkek	25-30	Alan Şefi	Meslek Lisesi

9	Yönetici 9	50-55	Bursa	Kadın	25-30	Alan Şefi	Meslek Lisesi
10	Öğretmen 1	45-50	Bursa	Kadın	25-30	Matematik Öğretmeni	Meslek Lisesi
11	Öğretmen 2	45-50	Bursa	Kadın	25-30	Muhasebe Öğretmeni	Meslek Lisesi
12	Öğretmen 3	50-55	Bursa	Kadın	30-35	Matematik Öğretmeni	Meslek Lisesi
13	Öğretmen 4	50-55	Bursa	Kadın	25-30	DisiplinK.Ü	Meslek Lisesi
14	Öğretmen 5	50-55	Bursa	Kadın	30-35	DisiplinK.Ü	Meslek Lisesi
15	Öğretmen 6	45-50	Bursa	Kadın	25-30	Rehberlik Ö.	Meslek Lisesi
16	Öğretmen 7	55-60	Bursa	Kadın	35-40	Rehberlik	Meslek Lisesi
17	Yönetici 10	45-50	Bursa	Erkek	40-45	Yönetici	AnadoluLises
18	Öğretmen 8	50-55	Bursa	Kadın	20-25	Rehberlik	AnadoluLises
19	Öğretmen 9	45-50	Bursa	Kadın	15-20	Tarih Öğrt.	AnadoluLises
20	Öğretmen10	40-45	Bursa	Kadın	20-25	Ed.Öğrt Disiplin Kurulu Üyesi	AnadoluLises

Tablo 1’de araştırmaya katılan öğretmenlerin isimleri yerine kod adlar verilerek tabloda belirtilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin yaşları, görev yerleri, görev süreleri ve kurum içerisindeki pozisyonları da bulunmaktadır.

Bu araştırma, görüşme tekniği ile yürütülmüştür. Nitel araştırma için tüm yönelimleri, yöntemleri, süreçleri ve özellikleri kapsayan belli bir tanım yapmak güçtür.

Nitel araştırma literatürde gözlem, görüşme vb gibi verilerin analizinin yapıldığı yaşanan olayların kendi ortamında bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik çalışmaların yapıldığı süreçleri kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle ise, sosyal olguların bulundukları ortam itibarıyla incelenmesi ve araştırılmasını sağlayan bir yaklaşımdır (Şimşek, 2016, s. 50-62). Yapılan bu çalışmanın, doğal ortamında belli bir duyarlılık oranına sahip olması, araştırmacının da bu esnada katılımcı rolünün olması araştırmaya bütünsel olarak yaklaşması ve bu şekilde de algıların araştırmaya yansıtılması ve son olarak tümevarım metodu kullanılarak çalışmanın gerçekleştirilmesi en önemli özellikleridir (Şimşek, 2016, s. 25-30).

3.4. VERİ TOPLAMA İZİNLERİ

Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli veri toplama izni alınmıştır. Öğretmenlerin demografik yapılarına dair bilgiler ise araştırmacının geliştirmiş olduğu kişisel bilgi formu aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırmada, görüşme formu kullanılmıştır.

3.5. ETİK İLKELER

Araştırmanın veri toplama süreci 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılı, bahar dönemini kapsamaktadır. Veriler toplanmadan önce kurumlardan gerekli izinler alınmıştır. Çalışmaya yönetici ve öğretmenler gönüllülük esasıyla dâhil edilmiştir. Çalışmaya katılan yöneticiler ve öğretmenler çalışma ile ilgili bilgilendirilmiş olup ve kendilerine gönüllü onam formu teslim edilmiştir.

3.6. NİTEL VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışmada, görüşme formu tercih edilmiştir. Yapılan görüşme sürecinin, daha etkili ve verimli bir hale getirilmesi için birkaç noktaya dikkat edilmiştir. Bu çalışma gerçekleştirilirken dikkat edilmesi gereken ilkeler şu şekilde özetlenmiştir:

- 1) Görüşme esnasında soruların akışa göre değişiklik göstermesi
- 2) Soruların konuşma tarzında katılımcıya iletilmesi
- 3) Araştırmacının teşvik edici ve konuşmacıya sürekli olarak geri bildirimde bulunması
- 4) Görüşme sürecinin kontrol altında tutulması
- 5) Taraf tutulmadan yansız bir şekilde gerçekleşmesine özen gösterme.

Belirtilen hususlar çalışma esnasında araştırmanın amacına uygun olarak sürekli düzenlenmesi gerekmekte ve bu önerilerin çalışmaya nasıl yansıtılacağı araştırmacı tarafından belirlenmesi esastır (Yıldırım & Şimşek, 2008)

3.7. VERİ TOPLAMA ARAÇLARININ İNANIRLIK VE TUTARLILIĞI

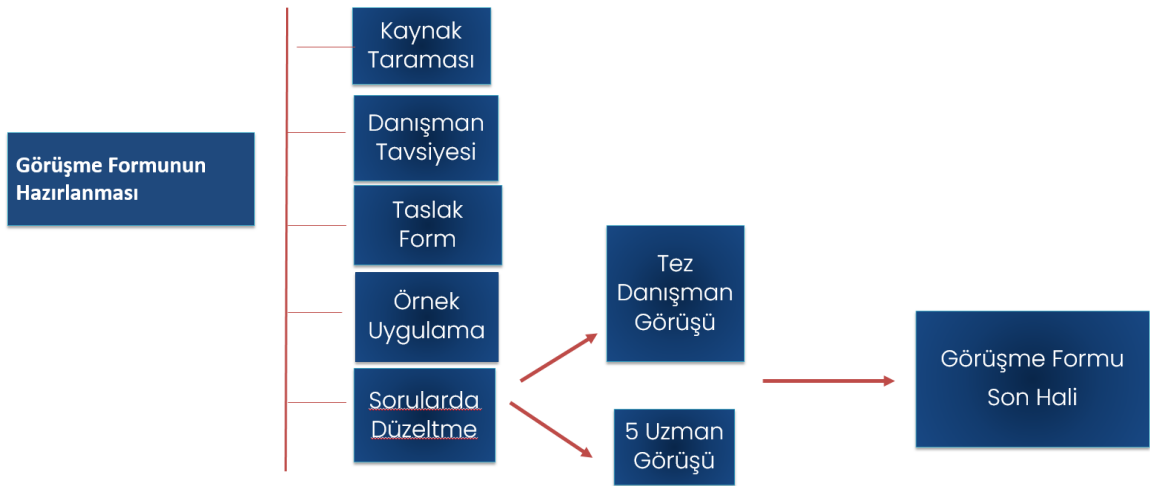
Yapılan bir çalışmadan elde edilen verilerin “inanırlılık ve tutarlılık” emin olmak için kullanılan en yaygın iki temel ögedir (Arslan E. , 2022). Çalışma için kullanılmış olan veri toplama aracının görüşme formunun inanırlılık ve tutarlılık önlemleri alınmıştır.

Yapılan iş ve işlemler aşağıda yer aldığı gibidir:

- Bu form oluşturulurken araştırma soruları baz alınarak literatür tarama gerçekleştirilmiştir.
- Formda oluşturulmuş olan soruların net olmasına özen gösterilmiş ayrıca soruların katılımcılar tarafından kolay anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir.
- Formları oluşturulduktan sonra beş uzmanın görüşleri de alınmıştır. Burada amaç; yer

alan ifadelerin kullanılması planlanan araştırmanın amacına uygun olup olmadığına bakılarak sorularda tekrar düzenlemeler yapıp son hali verilmiştir.

- Uzman görüşlerinin ardından gerçekleştirilmiş olan pilot görüşme sonucunda ise, katılımcının konuya dair vermiş olduğu cevaplar neticesinde sorular tekrar düzenlenmiş ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
- Görüşme formunda araştırmacı tarafından hazırlanan sorular konu hakkında sohbet tarzında sorulmuş olup ve görüşmede araştırmaya katılanların özgür bir şekilde görüşlerini dile getirmelerine çalışılmıştır.
- Katılımcı görüşlerini belirtirken zaman zaman notlar tutulmuş olup, süreç ses kaydı altına alınmıştır.
- Gerçekleştirilen görüşmenin yarım kalmasını engellemek için görüşmeyi kayıt cihazının teknik kontrolü sağlanmıştır.

Şekil 1: Görüşme Formunun Hazırlanması

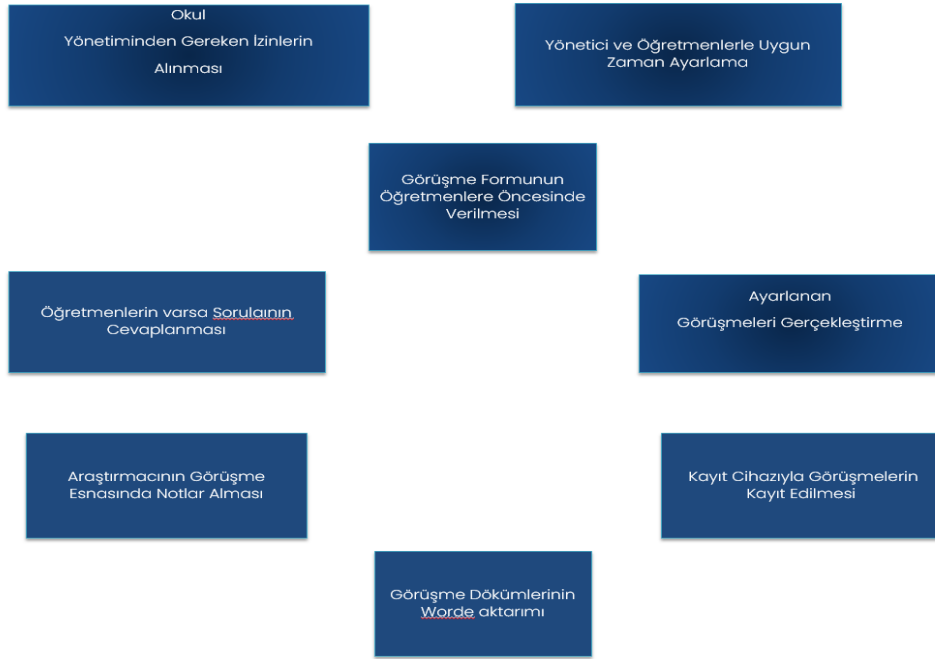
3.8. ARAŞTIRMACININ ROLÜ

2022-2023 öğretim yılında gerçekleştirilen bu çalışma okullarda yaşanmakta olan devamsızlık sorunlarının arkasından gerçekleşen okul terk sorununa yönelik tasarlanmıştır. Bu çalışmanın oluşma fikrine yönelik olarak öncelikle yöneticiler ve öğretmenlerle fikir alışverişinde bulunulmuş ve bu konuda sıkıntı yaşadığı elde edilen rakamsal verilerle doğrulanmış olan okullarla görüşmeler sağlanmıştır. Araştırmacının da bir öğretmen olması sebebiyle öğretmenler ve öğrencilerin veri toplama aşamasında doğal davranmış ve içtenlikle konuyla ilgili görüşlerini ifade etmişlerdir.

3.9. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmanın hedeflerine yönelik olarak, inanırılık ve tutarlılık testlerinden geçen görüşme soruları yarı yapılandırılmış şekilde hazırlanmıştır. Uzmanlara konuyla ilgili olarak danışılmış ve uzmanın belirttiği yönde görüşme sorularına son hali verilmiştir. Bu teknik, araştırma yapan kişiye süreç içerisinde alan tanınması, yanıtlanma oranının daha fazla olması aynı zamanda görüşme yapılırken katılımcının beden dili vs. davranış türlerinin de izlenmesini sağlaması nedeniyle araştırmacıya daha fazla veri sağlamaktadır (Şimşek, 2016). Araştırmacılar çoğunluklar bu görüşme tekniğinin yapılandırılmış görüşmeye göre kolay uygulanabildiğini ve aynı zamanda veri toplamada da daha etkin olduğunu belirtmişlerdir. Hatta görüşme sırasında eğer bazı soruların cevapları önceki sorularla elde edilmişse araştırmacı tekrar aynı soruyu tekrarlamayabilir. (Türnüklü, 2000).

Bu çalışmada, katılımcıların 20'si ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Katılımcıların onayı ile görüşme ses kayıt cihazı ve not tutma ile kaydedilmiştir. Kayıt edilen görüşmeler metne aktarılmıştır. Metinler katılımcılara gösterilerek eksik kalan bölümler yapılandırılmıştır.

Şekil 2: Verilerin Toplanma Süreci

3.9.1. Görüşme Süreci

Tablo 2.

Kod Adı	Görüşme Tarihi	Görüşme Şekli	Kayıt Şekli
Yönetici 1	19 Nisan 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Yönetici 2	5 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Yönetici 3	6 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Yönetici 4	10 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Yönetici 5	10 Nisan 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt

Yönetici 6	11 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Yönetici 7	11 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Yönetici 8	12 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Yönetici 9	13 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Yönetici 10	23 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Öğretmen 1	13 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Öğretmen 2	13 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Öğretmen 3	14 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Öğretmen 4	14 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Öğretmen 5	14 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Öğretmen 6	14 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Öğretmen 7	15 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Öğretmen 8	23 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Öğretmen 9	23 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt
Öğretmen 10	22 Mayıs 2023	Yüz yüze	Sesli kayıt

Tablo 2'ye bakıldığında araştırmaya katılan öğretmenlerle yapılan görüşme tarihi, görüşmenin şekli ve görüşmenin kayıt alınma şekli belirtilmiştir

3.10. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır. “İçerik analizinde temelde yapılan işlem birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde

bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenleyerek yorumlamaktır” (Şimşek, 2016). Elde edilen kodlar tablolar halinde araştırmanın bulgular kısmında sunularak katılımcıların görüşleri belirtilmiştir.

Şekil 3: Veri Analiz Süreci

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan 20 öğretmen ve idareciye yöneltilen sorular doğrultusunda elde edilen veriler tablolar şeklinde iki ayrı kategori halinde sunulmuştur. Birinci kategoride yöneticilere yönelik sorulara dair; ikinci kategoride ise öğretmenlere yönelik sorulara dair veriler yer almış ve yorumlanmıştır.

Yöneticiler için;

4.1. Okulunuzda Okul Terki Sorunu

Bu soruya yönelik 20 katılımcıyla gerçekleştirilen görüşmelere göre 19 katılımcı bunun bir sorun olarak yaşandığını belirtmişler yalnızca bir yönetici bunu farklı bir açıdan ele almıştır. Yönetici 4 okul terk sorununu rakamlarla ortaya koymuştur: *”Dönem başında 1000 civarında öğrenciyle başlamıştık fakat açığa geçen Mesem ya da Çıraklığa giden kalan 700 civarına düşmüştür öğrenci sayısı. Okulu terk den öğrenciden ne anladığımıza bağlıdır. Devamsızlık, akademik başarısızlık sebebiyle açık liseye geçen öğrenci sayısı da oldukça fazladır.”*

Bir diğer yönetici ise bu duruma ek olarak: *” Okul terk sorunu yaşanmaktadır. Bizim okul özelinde birkaç başlıkta toplayabiliriz. 1) Doğru yönlendirme yapılmaması öğrencide olumsuz etki bırakmakta ikincisi LGS sisteminin getirdiği bir algı var düşük puan aldım ondan dolayı buraya geldim. Benim alanım Muhasebe bu alanın da en önemli temel dersi Matematik bu da öğrenci de sıkıntı ise çocuk bir şey yapamıyor. Üçüncüsü parçalanmış aile çocukları, daha fazla okulu bırakmak yönünde davranış geliştirmektedir.”* (Yönetici 3)

Yönetici 5 ise farklı bir açıdan bakarak durumu ele almıştır: *“Okulda bunu biz sorun olarak değil bazen çözüm olarak da görebiliyoruz. Çocukların ilgisizliği tembelliği ortaokuldan gelen bilgi eksikliği bazen bu bizim için bir sorun olarak değil de aslında okumak istemeyen çocuk okul terk etmek istemektedir. Okulda yaşadıkları sorunların akademik anlamda başarısızlıkları değil de genel olarak isteksizliklerini sebep olarak gösterebiliriz. Okumaya niyeti olmayan çocuklar bunlar genellikle ve okulda kaldıkları sürece disiplin sorunu ya da ders düzenini bozmak yerine okuldan ayrılmayı tercih etmektedirler.”*

Bir diğer yönetici okulun okul il içinde okul terki konusunda sahip olduğu veriyi şu şekilde aktarmıştır: *“Bundan üç yıl önce bakıldığında Bursa ilinde 3. Sırada yer*

almaktaydık. Yine aynı şekilde ilk 3 te yer almaktayız. Bunun sebebi ise; yönetim anlayışı herkesin farklı. Meslek liselerinde devamsızlık olan öğrencilerde devamsızlıkları izne ya da rapora çevrilmektedir. Değişik uygulamalar yapılmaktadır. Kimse bu tarz istatistiklere girmek istemiyor. Devamsızlık alırken ara tatilden sonra almıyor. Okul başında almıyor. Son haftalar da almıyor. Devamsızlıkları düşürmeye çalışıyorlar. Biz bu şekilde davranmıyoruz. Diğer arkadaşlar üstteki yöneticileriyle sıkıntı yaşamak istemedikleri için bu şekilde yollara başvurumaktadırlar. Dediğim gibi biz bu yollara da başvurmadığımız için bizde sonuç yine aynı şekilde kalmaktadır.” (Yönetici 8)

Yönetici 10 okul terki konusunda ki soruya yanıtını şu şekilde vermiştir: “Evet var yaşanmaktadır. 11. Sınıflarda oluyor genelde. 10. Sınıflarda terk eden yok ama 11. Sınıflarda bu sayı çok fazla. Az önce sayılara baktım 163 tane öğrencimiz var olması gerektiği gibi. Ama 11. Sınıflarda bu sayı 118 e düşmüş.” Ayrıca şunları da konuşmasına eklemiştir: “Dönemin başında 160 tı yani 42 tane öğrencimiz okuldan ayrılmıştır. Bunların % 98 i açık liseye geçti. Biz de 10. Sınıflarda Ali Kerem Soylu öğrencimiz depremzede bir öğrencidir. Kendine ait sorunları olan bir öğrencidir. Ben ailelerin hepsiyle görüşüyorum. Çalışacağım diyip te okulu bırakan öğrenci yok. Üniversiteye hazırlık amaçlı okulu bıraktılar. Kurs merkezlerine gidiyorlar hepsi. Hepsinin hedefi üniversiteye gitmek ondan dolayı bıraktılar okulu.”

4.2. Okul Yöneticilerinin Görüşlerine Göre, Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Terklerinin Nedenleri Nelerdir ve Okul Terklerinin Önlenmesi İçin Neler Yapılmalıdır? Alt Problemine İlişkin Bulgular

Yapılan içerik analizine göre okul yöneticilerinin ortaöğretim öğrencilerinin okulu bırakmasına ilişkin görüşlerine göre; bireysel sebepler, aile kaynaklı sebepler ve eğitim sistemi ve MEB politikaları kaynaklı sebepler olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Bireysel kaynaklı sebeplerde: Psikolojik Özellikler, Bilişsel Özellikler ve Duygusal Özellikler kategorilerinden oluşmaktadır. Okul yöneticilerinin görüşlerine göre; psikolojik özellikler şiddet eğilimi ve bağımlılık olarak belirlenmiştir. Bilişsel Özelliklerde ise; akademik başarısızlık olarak belirlenmiştir. Duygusal Özelliklerde ise; okula bağlılık hissedilmemesi ve öğrencilerde gelecek kaygısının olmaması şeklinde alt kategoriler oluşmaktadır. Aile kaynaklı sebepler; ailenin sosyo ekonomik düzeyi, parçalanmış aile ve ailenin eğitime katılımında yetersizlik olarak belirlenmiştir. Son olarak; eğitim sistemi ve politikaları kaynaklı terk nedenlerinde ise; müfredatın yoğunluğu, okul saatlerinin uzun

olması, ilköğretimden gelen temel eksiklik ve sosyal faaliyetlerinin sayısının azlığı olarak belirtilmiştir.

4.2.1. Şekil 4 Öğrencilerin Okulu Bırakmasında ki Temel Sebepler		
Tema 1 Bireysel Sebepler		
Kategori 1	Psikolojik Özellikler	<u>Alt Kategori</u> -Şiddet Eğilimi -Bağımlılık
Kategori 2	Bilişsel Özellikler	<u>Alt Kategori</u> -Akademik Başarısızlık
Kategori 3	Duygusal Özellikler	<u>Alt Kategori</u> -Okula bağlılık hissedilmemesi -Öğrencilerde gelecek kaygısının olmaması
Tema 2 Aile Kaynaklı Sebepler		
Kategori 1	Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi	
Kategori 2	Parçalanmış Aile	
Kategori 3	Ailenin Eğitime Katılımında Yetersizlik	
Kategori 4	Eğitime Katılımda Cinsiyet Eşitsizliği	
Tema 3 Eğitim Sistemi ve MEB Politikaları Kaynaklı Sebepler		
Kategori 1	Müfredatın Yoğunluğu	

Kategori 2	Okul Saatlerinin Uzun Olması	
Kategori 3	İlköğretimden Gelen Temel Eksiklikler	
Kategori 4	Sosyal Faaliyetlerin Sayısının Azlığı	

4.2.1.1. Tema 1 Bireysel Sebepler

Kategori 1 Psikolojik Özellikler

Psikolojik özellikler kategorisine ait iki alt kategori yer almaktadır. Bunlar; şiddet eğilimi ve bağımlılıktır. Şiddet eğilimi alt kategorisine yönelik okul yöneticilerinin görüşlerine göre; öğrenciler okul kurallarına uymakta problem yaşamakta ve bütün bağımlılığının okulda uygulanan disiplin yönetmeliğine rağmen engellenemediği belirtilmektedir. Yöneticiler ayrıca öğrencilerin akranları arasında yaşadıkları şiddet sorunlarının sonucunda okul kurallarına uymada sıkıntı yaşadığını ve bunun sonucunda ise okula ilgisinin azaldığını belirtmişlerdir.

Alan şeflerinden bir yöneticinin şiddet eğilimine ilişkin ifadesi aşağıda yer aldığı gibidir:” Son zamanlarda akran zorbalığına uğrayan öğrenci sayısı oldukça fazladır. Ayrıca bunu sessiz sakin olan öğretmenlere de bu tarz davranışları yapmaya başladılar. Biz de bu konuda sessiz kalmamaya çalışıyoruz fakat sessiz kaldığımız da başımıza gelenler hiç de iç açıcı olmamaktadır. Bizim okulumuzda madde kullanımı veya kavgalara bağlı olarak oldukça fazla sorunlar yaşanmaktadır.”(Yönetici 7)

Yine aynı yöneticinin okulda bağımlılıklar konusunda belirtmiş olduğu ifadeler de bu konunun okul yönetimi ve öğretmenleri tarafından engellenemediğinin ve bir sorun haline geldiğini göstermektedir. ”9. Sınıflarda uyum sorunlarından kaynaklı sıkıntılar yaşanmaktadır. Sigara olayını çok fazla önleyemiyoruz. Saygı ve sevgi azalmakta kendi aralarında hem de öğretmenlerine karşı. 15-20 öğrencide olsa biz yine elimizden geleni yapmaktayız. Bizim için bu konuda herhangi bir şey değişmemektedir.” (Yönetici 7)

“Akran zorbalığını ben bir sorun olarak görmekteyim. Kavgı ve şiddete çok meyilliler. Yaşadıkları muhitten kaynaklanıyor. Aile eğitilmiş ise çocuk da daha farklı

olmaktadır. Kendilerini bu tarz ortamlardan uzak tutmaktadırlar. Yaşları büyük olan çocuklarda ise öğretmenlere karşı bir takım saygısızca davranışlar yaşanmaktadır. Dersin huzurunu bozmaktadırlar. “Okul yöneticilerinden “Yönetici 1” okul terk sebeplerinden biri olarak öğrenciler arasında görülen akran zorbalığının da bir etken olduğunun altını çizmiştir.

Oysa ki okul yöneticilerinden Yönetici 8 okullarda şiddete eğilimin okul terk sebepleri arasında etkili rol oynamadığını belirtmektedir: “Akran zorbalığına inanmıyorum. Devamsızlığın en küçük etkenidir. Işıktepe den gelen çocuk Ataevlerden gelen çocuğu da etkileyebilir. Oturduğu mevki çocuğun aynı zaman da karakterini de yansıtmaktadır. Ataevler, Çalı gibi mevkiler de oturan çocuklar diğer yerlerde oturan çocuklara göre daha mülayım oluyorlar. Diğerleri ise sosyo ekonomik zorluklardan gelen çocuklar hep mücadele içinde bundan dolayı bir şeyleri baskı yaparak elde eden çocuklar ve aralarında mutlaka bir fark oluyor.” (Yönetici 8)

4.2.1.2. Bilişsel Özellikler

Bilişsel özellikler kategorisinde akademik başarısızlık alt kategori olarak yer almaktadır. Alan yazın çalışmalarında akademik anlamda öğrencilerin göstermiş olduğu performansın okul terk sebepleri konusunda etkili olduğu ortaya konmaktadır (Jonathan, Zohreh, & Lynne, 2013). Bu kategoride yöneticiler öğrencilerin akademik olarak zorlandığını çünkü ders yükünün fazla olduğunun altını çizmektedirler. Bunun sonucunda ise yöneticilere göre devamsızlık sayısı artmakta arkasından da bu durum sınıf tekrarı ya da okul terkiyle sonuçlandığı belirtilmektedir. Yöneticilerden biri akademik olarak zorlanan öğrencilerle ilgili olarak şu şekilde görüş belirtmiştir: “Muhasebenin temeli matematiğe dayanmaktadır. Bundan dolayı sıkıntı yaşamaktadırlar. Ders yükleri çok fazla bu öğrencilerin. Taşıyabildiklerinden daha fazla ders yükü var. Özellikle 9 ve 10 larda okuldan ayrılmalara daha fazla yaşanmaktadır.” (Yönetici 5)

Bir diğer yönetici ise okul terk sorunun akademik yetersizliğe bağlı olarak gelişen sebeplerin önemli bir rol oynadığını şu şekilde belirtmektedir: “Başarısı düşük olan öğrencilerde sıkıntı yaşanmaktadır. Nasıl ders çalışacakları konusunda fikirleri yok ve bu konuda da çok fazla bir gayret göstermedikleri için bu da duruma yansımaktadır.” (Yönetici 2)

Yönetici 10 görev yapmış olduğu okuldaki durumu şu sözlerle belirtmiştir: "Arda mesela 11c deydi iyi bir öğrenciydi.son 1 ay önce bıraktı. Annesi ile görüştim. Daha iyi hazırlanacağını düşündüğü için anne okuldan alıp açık liseye verdi. Arda benim aklımda iyi öğrencilerden bir tanesiydi. Gitmesini istemediğim öğrencilerden biridir. Anne baba ayırdır. Bir yerde çalışmıyor. Ekonomik sıkıntıdan dolayı burada okulu bırakan öğrenci yok. Daha önce Ensdüstri meslek lisesinde çalışıyordum. Orada sabaha kadar çalışan öğrenci vardı. Sabah okula gelip sadece gün boyunca uyuyan çocuklardı bunlar. Bırakan çocukta bu sebepten dolayı okulu bırakmaktaydı. Endüstri Meslek lisesindeyken mesela ekonomik sebepler ağır basmaktaydı. Ama burada öyle bir sebep yok."

4.2.1.3.Duygusal Özellikler

Duygusal özellikler kategorisinde okula bağlılığın hissedilmemesi ve öğrencilerde gelecek kaygısının olmaması alt kategorileri yer almaktadır. Yöneticiler okulda öğrencilerin keyifli vakit geçirmediklerini, derslere karşı isteksiz olduklarını, ilköğretimden getirdikleri alışkanlıkları devam ettirdiklerini ve gelecek kaygılarının olmadığını düşünmektedirler. Bunun sonucunda ise, öğrencilerin okulla kurdukları bağın zayıf olduğunu ve bunun da devamsızlığı artırdığı düşünülmektedir. Görüşmeye katılan yöneticilerden biri konuyla ilgili olarak görüşlerini şu şekilde ortaya koymaktadır:

"Biraz okul saatlerinde bir düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir. Müfredatın azalması ve sosyal etkinlik çalışmalarının artırılması gerekmektedir. Bu kadar uzun süre okulda vakit geçirmek aslında çocuk için çok yorucu. Buraya kendini ait hissetmiyor.Ben olsam çocuklarında dahil olabileceği sosyal etkinlik çalışmaları yapardım. Sportif faaliyetler daha fazla yapılmalı bence."(Yönetici 2) Buna ek olarak: "İlköğretimden getirdikleri alışkanlıkları lise de de devam etmek istiyorlar. İlköğretim de ki sınıf geçme vs. özelliklerinin daha da düzenlenmesi gerekmektedir. 9. Sınıfta sınıf geçme sisteminin tekrar düzenlenmesi gerekmektedir. Sınıfta kalınabileceğinin daha farkında değil. Velinin bakış açısı da ne yazık ki bu yönde."(Yönetici 2)

Bir diğer yönetici de: "İlköğretimde ki alışkanlıklar velinin çocuğa bakışı okul disiplini çocuğun hayata bakış açısı bile oldukça fazla ortaöğretimde yaşanmaktadır. İlköğretimde ki kopukluk her türlü ortaöğretim de yansımaktadır. Bunlar nasıl baştan oturmuşsa liseye de o şekilde yansımaktadır." (Yönetici 4) şeklinde durumu ortaya koymaktadır.

Öğrenciler de gelecek kaygısı olmamasına dair bir diğer yönetici de şu şekilde görüş belirtmiştir: *“En büyük sorun çocuğun eğitime karşı eksik motivasyonla yola devam etmek istemesidir. Gelecek kaygısının olmaması da çocuk üzerinde büyük bir etkidir. Gençlik heveslerinin peşlerinde daha fazla koşmaktadırlar.”* (Yönetici 3)

4.2.1.2.Tema 2 Aile Kaynaklı Sebepler

Ortaöğretimde okul terkinin aile kaynaklı sebepleri teması ailenin sosyo ekonomik düzeyi, eğitime katılımı cinsiyet eşitsizliği, parçalanmış aile ve ailenin eğitime katılımında yetersizlik kategorilerinden oluşmaktadır. Okul terkinin aile kaynaklı nedenleri temasını oluşturan kategoriler Şekil 2’de yer almaktadır.

4.2.1.2.1. Ailenin Sosyo Ekonomik Düzeyi

Ailenin ekonomik düzeyi temasında yöneticiler ekonomik düzeyi iyi olmayan ailelerden gelen çocukların aile bütçesine katkıda bulunmak amacıyla okulu bırakmak durumunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Buna ek olarak Yönetici 4 görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: *“Sosyo ekonomik durumu düşük olan öğrencilerde devamsızlık daha fazla görülmektedir. Devamsızlık sorunu en büyük problemdir. İki sene üst üste kalmış bir öğrenciye daha fazla bir şey yapamıyorsunuz eninde sonunda okulu bırakmakta oluyor bu tarz çocuklar. Bunlar genelde sessiz sedasız olmaktadır. Birkaç gün devamsızlık yapar ardından da okuldan kopar. Çocuk sessizce okuldan ayrılır.”* (Yönetici 4)

Bir başka yönetici de bir öğrencisinin maddi yetersizlikten dolayı okulu bırakmasına vurgu yapmıştır: *“Ailesine destek amaçlı bir öğrencim okulu bıraktı. Anne ve baba engelli olduğu için bırakmak istedi. Pazarda çalışan gece çalışan öğrencilerimiz vardır.”* (Yönetici 9)

Yönetici 5, ailenin eğitim düzeyine vurgu yapmış ve okul terki konusunda etkili olduğunu dile getirmiştir: *“Velilerimiz çok eğitilmiş değil. Bundan dolayı sıkıntılar yaşamaktayız. Anne ve baba ayrılması oldukça büyük bir etkidir. Geçen bir öğrenci anne ve baba kavgalarından dolayı okulu bıraktı. Herhangi bir haber vermeden direk devamsızlıkla başlayarak okulu bıraktı.”*

4.2.1.2.2. Eğitime Katılımda Cinsiyet Eşitsizliği

Eğitime katılımda genel olarak erkek öğrencilerin isteksiz olduğu yöneticiler tarafından vurgulanmıştır. Buna sebep olarak da; ekonomik sebepler, eğitime karşı isteksizlik ve kısa yoldan para kazanma isteği olarak gösterilmektedir. *“Kısa yoldan para kazanma hevesi. TV de gördükleri hayatı bir an önce yaşamak isteyen gençler. Bazı çocuklar staj parasını telefona harcıyor. Kazandığı parayı ailesine veren de var kendi özel ihtiyaçlarını karşılayanda. Nitelikli okullarda ki gibi bazen bizde de sınava çalışmak amacıyla aynı şekilde açık liseye geçişler mevcuttur. Son sınıfta açığa geçme meyili var. Müfredat çok yoğun ve öğleden sonra verim kalmamakta ve çocuklar okuldan kopuyorlar.”*(Yönetici 9)

Bir diğer yönetici de kız öğrencilerin eğitime katılım durumları ile ilgili olarak; *”Bizim alanımızda çok fazla kız öğrenci yer almamaktadır. Fakat baktığımız zaman kız öğrenciler akademik eğitime daha yatkın ve istekliler. Fakat erkek öğrenciler biran önce yolunu çizmek derdindeler bundan dolayı da bu şekilde davranmaktadırlar.”* (Yönetici 6)

4.2.1.2.3. Parçalanmış Aile

Parçalanmış aile kategorisine yönelik olarak bir yöneticinin ifadesi şu şekildedir: *”Bu oldukça önemli bir konudur. Veli öğrencisiyle ilgilenmiyor ve aile de boşanma varsa ailede kötü alışkanlıkları varsa ya da anneyi veya babayı tanımiyorsa okuldan uzaklaşmaktadır öğrenci. Bunun dışında bu 15 tatilde bir öğrenci annesiyle ilk defa tanıştı bunun gibi aile öyküsü olan öğrencilerde duygusal boşluklar yer almakta ve bu öğrenciler okuldan daha çabuk kopmaktadır.”* (Yönetici 7)

Bir diğer yönetici de çocukların anne ve baba ayrı kaldığında kalacak yer sıkıntısı yaşadığı ve bundan dolayı okula uyum sağlayamadıklarına şu ifadelerle dikkat çekmektedir: *“Parçalanmış aile çocukları olmaları bu durumda çok fazla etken. Ayrılmış anne babanın çocukları anne ve babanın arasında kalıyorlar ve çocuklar ne yapacaklarını bilemiyorlar. Okula da bu durum da uyum sağlayamıyor çocuklar ve böylelikle okuldan ayrılmak durumunda kalıyorlar.”* (Yönetici 2)

4.2.1.2.4. Ailenin Eğitime Katılımında Yetersizlik

Bu kategori de yöneticiler, ebeveynlerin öğrencilerin eğitimlerine ve devamsızlık durumlarına karşı ilgisiz olduklarını aktarmışlardır. Ortaöğretimde görev yapan bir yöneticinin ailenin eğitime katılımında yetersizliğe dair ifadeleri şu şekildedir: ” *MEB bize sormakta ısrarla neden bu kadar çok okulu bırakan öğrenci var diye ya da devamsızlık oranları neden bu kadar fazla diye. Yapacak bir şey yok. Anne ve babanın çocuktan haberi yok biz nereden bileceğiz ki çocuğun neden bu şekilde davrandığını. Geçenlerde bir olay başıma geldi Veli okula öğrenci belgesi almaya geliyor ama çocuk 2 yıldır okula uğramıyor veli o anda öğreniyor çocuğun okuldan atıldığını mesela. O zamana kadar herhangi bir haberi yok. Bunun gibi çok fazla örnek var.* ” (Yönetici 8)

Yönetici 6, ailenin eğitime katılımında yetersizlik kategorisi ile ilgili olarak: “ *Veliye çocuğunun önemli olduğunun hatırlatılması gerekmektedir. Onları bir şekilde okula getirmemiz gerekmektedir. Veliyi toplantıya çağırdığınızda veli okul para isteyecek diye okula gelmiyor. Bireysel görüşmelerde artırılmalı ve velinin daha fazla sürece katkısı sağlanmalıdır.* ”

4.2.1.3. Tema 3 Eğitim Sistemi ve MEB Politikaları Kaynaklı Sebepler

Yöneticilerle yapılan görüşmelerde, eğitim sistemi ve MEB politikaları kaynaklı sebepler arasında; müfredatın yoğunluğu, okul saatlerinin uzun olması, ilköğretimden gelen temel eksiklikler ve sosyal faaliyetlerin sayısının azlığı olarak kategorilenmiştir.

4.2.1.3.1. Müfredatın Yoğunluğu

Bu kategoride yöneticiler müfredatın özellikle meslek liselerinde yoğun olması sebebiyle öğrencilerin akademik yetersizlik duygusunu yaşadıklarını ve ardından da devamsızlıkla başlayan okul terkine değinmişlerdir. Yönetici 6 kendi alanından şu şekilde bir örnek vermiştir: “*Müfredat biraz daha hafifletilmesi gerekmektedir. 35 saatlik ders var. Örneğin ben kendi alanım için söylersem bir sınıfa 4 saat dersim var. 2 saat normal anlatıyorum. Geriye kalan 2 saatte ise aynı şeyi farklı bir konu adı altında anlatmam istenmektedir. Bu da maalesef oldukça sıkıntılı bir durumdur. Ben bile bu durumdan rahatsızım.*

4.2.1.3.2. Okul Saatlerinin Uzunluğu

Bu kategoride yönetici 2, okul saatlerinin uzun olması sebebiyle öğrenciler için okulda geçirilen vaktin yorucu olduğunu belirtmiş ve devamında şunları eklemiştir: *"Biraz okul saatlerinde bir düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir. Müfredatın azalması ve sosyal etkinlik çalışmalarının artırılması gerekmektedir. Bu kadar uzun süre okulda vakit geçirmek aslında çocuk için çok yorucu. Buraya kendini ait hissetmiyor. Çocuklarında dahil olabileceği sosyal etkinlik çalışmaları yapardım ben olsam. Sportif faaliyetler daha fazla yapılmalı bence."*

4.2.1.3.3. İlköğretimden Gelen Temel Eksiklikler

Bu kategoride ilköğretimde ki alışkanlıkların ve özellikle akademik eksiliğe dair ifadeler şu şekilde yer almaktadır: *"İlköğretimde ki alışkanlıklar velinin çocuğa bakışı okul disiplini çocuğun hayata bakış açısı bile oldukça fazla ortaöğretimde yaşanmaktadır. İlköğretimde ki kopukluk her türlü ortaöğretim de yansımaktadır. Bunlar nasıl baştan oturmuşsa liseye de o şekilde yansımaktadır."* (Yönetici 4)

4.2.1.3.4. Sosyal Faaliyetlerin Sayısının Azlığı

Yönetici 5 okullarda sosyal faaliyet sayılarının artması ve ders saatlerinde bir düzenlemeye dair görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: *"Kültür derslerinin ağırlığı da oldukça fazla ve çocuklar bundan dolayı çok fazla yorulmaktadır. Bunlar üniversite okumamaktadırlar. Bundan dolayı bu kadar kültür dersi çok fazladır. Dersler 6 saate inmeli ve öğrenciler sosyal etkinlik derslerine yönlendirilmelidir. Okul 5 te değil 3 te bitsin. 9. Saate giren öğretmenler de bundan şikayetçidir."*

4.2.2. Öğrencilerin Okul İçi Sorunları

Tema 1 Öğrencilerin Okulu İçi Sorunları

Şekil 5

Kategori 1	Sosyal Faaliyetlerin Eksikliği	
Kategori 2	Akran Zorbalığına Uğrama	
Kategori 3	Okula Karşı İsteksizlik	

4.2.2.1 Sosyal Faaliyetlerin Eksikliği

Yönetici 6 okullarda öğrenciler için sosyal faaliyet sayılarının artırılmasını belirtmiş ve eklemiştir: *"Öğrencileri mutlaka okulda kalmaya ikna etmeliyiz. Sosyal etkinlik çalışmalarının artırılmalı gerekmektedir. Saat 13.00 gibi dersler bitip yine öğrenciler ilgi alanlarına göre okulda çalışmalar yapmalıdır. Çünkü okul dışına başıboş bıraktığınız da öğrenciler yanlış şeyler yapma eğilimi olmaktadır. Ama eğer başıboş bırakmazsanız ve etkinliklerle doğru bir planlama yaparsanız öğrenci bir zaman sonra okula bağı artacaktır. Bir takım sosyal aktivitelerle çalışmalar yapalım."*

4.2.2.2 Akran Zorbalığına Uğrayan Öğrenci

Bu kategoride akran zorbalığını bir sorun olarak gören bir yöneticinin ifadeleri yer almaktadır: *"Akran zorbalığını ben bir sorun olarak görmekteyim. Kavga ve şiddete çok meyilliler. Yaşadıkları muhitten kaynaklanıyor. Aile eğitilmiş ise çocuk da daha farklı olmaktadır. Kendilerini bu tarz ortamlardan uzak tutmaktadırlar. Yaşları büyük olan çocuklarda ise öğretmenlere karşı bir takım saygısızca davranışlar yaşanmaktadır. Dersin huzurunu bozmaktadırlar."* (Yönetici 1)

Fakat bir diğer yöneticiye göre ise; akran zorbalığı okul terk sebepleri arasında çok düşük bir paya sahiptir. Onun ifadesine göre ise: *"Akran zorbalığına inanmıyorum. Devamsızlığın en küçük etkenidir."* (Yönetici 8)

4.2.2.3. Okula Karşı İsteksizlik

Öğrencilerin okula karşı isteksizlik duymaları da ayrıca okul terk sebepleri arasında yer almaktadır. Yönetici 8 bu kategoriyle ilgili olarak şunları belirtmiştir: *"İsteksiz olması okumak istemiyor. İlkokul ve ortaokul eğitimi öğrenciyi daha fazla cezbetmekte lise eğitimi ise teferruat olarak görülmektedir."*

"Bizim okulumuzda disiplin konusunda sıkıntıların yaşanmasının sebebi öğrencilerin aileler tarafından şımartılmış olmalarıdır. Standart kıyafet uygulaması var mesela bunu bir türlü yapamıyoruz. Bundan dolayı da sıkıntılar yaşamaktayız. Çoğunluğu sağlayamıyoruz. Kuralı koyuyoruz ama uygulayamıyoruz. Tam saatinde çocuklar okula gelmiyor." Yönetici 10 okulda ki durumu bu şekilde belirtmiş ve bunun sebebi olarak ise

şunları aktarmıştır: “Bu çocuklar rahat aileler tarafından herhangi bir sorumluluğu olmayan çocuklar. Bundan dolayı sıkıntılar yaşanmaktadır. Örneğin bir Fen lisesinde ya da nitelikli bir okulda okuyan bir öğrenci bu şekilde davranmamaktadır. Burada ki öğrenciler meslek lisesine gitmek istemeyen ama adı Anadolu Lisesi olsun diye gelen çocuklar bunlar. Ders çalışan yok sadece diploma almak için burayı tercih eden öğrenciler bunlar.”

4.2.2.4. Okul Terk Sorununu Önleyici Çalışmalar

Şekil 6

Tema 1 Okul Terk Sorununu Önleyici Çalışmalar

Yönetici görüşlerine göre okul terk sorununu önleyici çalışmalarda teması altında iki kategori yer almaktadır. Bunlar; veli ve okul işbirliğini artırıcı çalışmalar, velinin çocuğuyla olan ilişkisi kurmasını sağlama olarak yer almaktadır. Şekil 6 da konuya dair kategoriler ve alt kategoriler yer almaktadır.

Kategori 1	-Veli ve Okul işbirliğini artırıcı çalışmalar	<u>Alt Kategori</u> - Velinin daha aktif katılımını sağlama
Kategori 2	-Velinin Çocuğuyla Olan İlişkisi	

4.2.2.4.1. Veli ve Okul İşbirliğini Artırıcı Çalışmalar

Yönetici 3 okulda velinin öğrenciyi okula göndermediği durumlarda kendisinin neler yaptığını şu ifadeler açıklamış ve bu şekilde veli okul işbirliğini artırmaya yönelik çalışmalar yaptığından bahsetmiştir: “Sorunun temeli direk aileye ulaşma da sıkıntı yaşamaktayız. Devamsızlık yapan öğrencinin velisini sık sık arıyoruz. Birebir arayıp veliye soruyoruz. Neden gelmiyor? diye veli bize bildirdiği sebepler arasında ekonomik koşullar da var. Biz de hemen Belediye ile iletişime geçerek gerekenleri yapmaya çalışıyoruz. Bazen kültürel kız öğrencilerde sıkıntı olabilmektedir. Veli göndermek istememektedir. Ya da

erkek çocuklarda erken yaşlarda iş hayatına atılma isteği olabilmektedir. Bundan dolayı da sıkıntılar yaşanmaktadır. Durumu anlayıp çözüm üretmeye çalışıyoruz.”

Yönetici 10 okul veli işbirliğine dair şunları aktarmıştır:” Ben ailesiyle ve öğrenciyle görüşüyorum. Örnek veriyorum kurs merkezindense çocuğu okula devam etmesine ikna etmeye çalışıyorum ama geri dönen olmadı maalesef. Çok sık okula ziyarete geliyor bu çocuklar. Sınıflarda görüşüyorum. Ailelerinin zoruyla bu kararı alan öğrenciler bunlar. Aileler zorluyor. Ben görüştim bir aile ile anlatmaya çalıştım fakat anlamadılar. Burada dediğim gibi aile ve öğrencilerle görüşüyorum.”

4.2.2.4.2. Velinin Çocuğuyla Olan İlişkisi

Velinin çocuğuyla sağlıklı bir ilişki kuramadığında yaşadığı sıkıntılar burada ele alınmıştır: “Velinin öncelikle öğrenciyle iyi iletişim kurması gerekmektedir. Veli iletişim konusunda yeterince öğrenciyle çaba göstermezse öğrencide bir yerden sonra kendini kapatmakta ve veli de bu konuda başarısız olmaktadır. Velinin öğrencinin arkadaşlarını takip edebilir. Emri vaki cümleler kurmak öğrencide ters tepmekte ve öğrenci bu tarz bir iletişim dilini doğru bulmamaktadır. Bu da başka sıkıntıların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Anne ve baba tarafından “dinlenmek” öğrencinin en çok ihtiyaç duyduğu şey diye düşünüyorum.” (Yönetici 7)

Bu kısımda da günümüz anne ve babalarının çocuklarıyla dengeli iletişim kuramadıklarını ve bundan dolayı sıkıntılar yaşandığını şu ifadelerle belirtmiştir: “Benim dönemimde anne babadan çekinilirdi. Anne baba da çocuğu memnun etme derdinde. Toplantılarda çocuğa her şeyi fazlasıyla soruyorlar çocuklarda aşırı bir güven patlaması yaşanmaktadır.” (Yönetici 1)

4.2.2.5. Okul Terki Sorununa Yönelik Proje Hazırlama

Şekil 7

Okul terki sorununa yönelik proje hazırlama önerileri teması 3 kategoriden oluşmaktadır. Aile katılımı ve desteklenmesi, Eğitsel ve sosyal etkinlik ve okul koşullarının iyileştirilmesi şeklinde ayrılmıştır. Her bir kategori Şekil 7 de görüldüğü üzere kendi içinde alt kategorilere ayrılmıştır. Kategorilerin açıklaması aşağıda yer aldığı gibidir:

Tema 1	Okul Terki Sorununa Yönelik Proje Hazırlama Önerileri
Kategori 1	Aile Katılımı ve Desteklenmesi <u>Alt Kategori</u> *Velinin aktif katılımını sağlayıcı aktiviteler
Kategori 2	Eğitsel ve Sosyal Etkinlik <u>Alt Kategori</u> * Okul saatlerinin azaltılması * Müfredatın azaltılması *Sosyal Etkinlik çalışmalarının artırılması
Kategori 3	Okul Koşullarının İyileştirilmesi <u>Alt Kategori</u> *Okula bağlılığı artırıcı etkinlikler *9. Sınıflar bazında doğru alan seçimine yönelik çalışmalar * Açık lise sorunlarının dikkate alınması * DYK kurslarına ağırlık verilmesi

4.2.2.5.1. Aile Katılımı ve Desteklenmesi

Yönetici 9 okula aile katılımını artırmak amaçlı farklı bir yola başvurdıklarından şu şekilde bahsetmiştir: *“Aslında biz okul olarak gerekeni yapıyoruz fakat veliler okula gelmiyor. Veli okula gelmedikçe devamsızlık sorunu artıyor fakat veli toplantılarına dahi katılım sağlanamıyor. İyi olan çocukların velileri okula gelmekte ama diğer velilere ulaşmakta sıkıntı yaşamaktayız. Eğer çocuk bir olaya karışırsa o zaman veli okula gelmektedir. Biz de okula gelmelerini sağlamak adına okula velilerin raporları getirmesine karar verdik ve bu arada velilere aynı zamanda çocuğu hakkında bilgilendirme yapıyoruz. Veli için bir sıkıntı ama bizim açımızdan bir faydadır.*

Yönetici 8 herhangi bir projenin yapılmasının bu sürece bir katkı sağlamayacağını şu şekilde ifade etmiştir: *”Proje hazırlamaya gerek yok. 12 yıllık eğitimi 8 yıllık eğitime tamamlayabilirsek öğrenciler için daha anlamlı olacaktır. Okumak istemeyen öğrenci yine okumak istememektedir. 14-15 yaşında ki çocuk bir çocuk okuldan ayrılma kararı aldıysa sizin yaptığınız herhangi bir çaba işe yaramamaktadır.”*

4.2.2.5.2 Eğitsel ve Sosyal Etkinlik

Görüşmeye katılan yönetici 2 okulda eğitsel ve sosyal faaliyet çalışmaları hakkında şu şekilde ifadeler kullanmıştır: *“Müfredatın azalması ve sosyal etkinlik çalışmalarının artırılması gerekmektedir. Bu kadar uzun süre okulda vakit geçirmek aslında çocuk için çok yorucu. Buraya kendini ait hissetmiyor. Çocuklarında dahil olabileceği sosyal etkinlik çalışmaları yapardım. Sportif faaliyetler daha fazla yapılmalı bence.”*

“Çocuk verimli bir vakit geçirmeli burada onu sağlamamız gerekmektedir. 10 saat bu çocuk eğitim almaya çalışıyor. Fakat sabah 9 dan 14 e kadar bu çocuğu okulda tutup sonradan sosyal etkinlikle bu çocuğa alan yaratmamız gerekmektedir. 16 çeşit dersi çocuğa yüklemek çocuğu oldukça bunaltmaktadır. Atölye çalışmaları vs. yapılabilir bu süreçte. Sosyal kulüp çalışmaları bile okulda yapılamamaktadır.” Yönetici 3 yukarıda alt kategoriler de yer alan Okul saatlerinin azaltılması, müfredatın azaltılması ve sosyal etkinlik çalışmalarının artırılmasına yönelik önerilerini aktarmıştır.

4.2.2.5.3 Okul Koşullarının İyileştirilmesi

Yönetici 3 bu kategori başlığı altında alt kategoride verilen 9. Sınıflar bazında doğru alan seçimine yönelik çalışmaların önemini şu ifadelerle aktarmıştır: *“%20 lerde*

öğrenciler de okul terkiyle sorunuyla her yıl mücadele etmekteyiz. Stratejik Planda biz bunu %10 çekmeyi hedeflemiştik. Fakat yine aynı şekilde %20 ye yakın oranlarda öğrencilerde okul terk sorunuyla mücadele etmek durumunda kalmaktayız. Annesi ve babası ayrı olan erkek çocuklarda anneyi korumam gerekiyor deyip çalışan öğrenciler mevcut. Bizler bunu bildiğimiz için çocuğu idare ediyoruz fakat yine de sistem buna izin vermiyor. Ama muhasebe de bu daha fazla görülmektedir. Alana yönlendirme yapılmadan geldiği için öğrenci buranın bir meslek lisesi olduğunun farkında olmamaktadır. Eskiye yönelik sistemle şimdiki sistem arasında fark olmakta velide bilinçli olmadığı için sıkıntılar yer almaktadır. Yönlendirme açısından sıkıntı olduğu için 9. Sınıfa gelen öğrenci nereye geldiğinin farkında değildir. Motivasyon kaynağı da düşük olduğu için öğrencide ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Ara eleman olmanın aslında ne demek olduğunun mutlaka altını çiziyoruz. Her işletmenin muhasebeciye ihtiyacının olduğunun altını çiziyoruz. Bu anlamda bizlerin sıkıntıları yer almaktadır. Çünkü alan öğretmenlerimizin iyi bir tanıtım yapması oldukça önem arz etmektedir.”

“Sınıflar bazında planlayabilirdik ya da 9. Sınıflar bazında planlama yapardık diye düşünüyorum. Neden devamsızlık bu kadar fazla sorusuna cevap arardık. Paydaşlarında aktif olacağı bir planlama yapardık. Zaten biz bunu stratejik plan kapsamında yaptık. Artık son yılımızdayız. Bu sene yapılacak planda da okul terki ve devamsızlık en büyük sorun.” Yönetici 9 bu ifadelerle çalışmanın aslında daha fazla 9. Sınıf ağırlıklı olmasını düşünmektedir.

Yönetici 10 Açık lise nin kapatılması ve DYK ların daha aktif olması gerektiğini şu şekilde vurgulamıştır: *“ Önce açık liseyi kapatırdım. Çok zor şartlar getirirdim. Burada kesinlikle eğitim hayatına devam edemeyecek öğrenciler için bunu kullanmak isterdim. Ama keyfi olarak bunu kullanmak isteyen öğrenciler için ben bunun önünü kapatırdım. İyi olan öğrencinin örgün eğitimden kopmamalıdır. DYK lar daha etkin bir şekilde organize edilebilir.”*

4.2.2.6. Okul Terk Sorununun Çözümüne İlişkin Yaşanılan Zorluklar

Şekil 8

Tema 1 Okul Terk Sorununun Çözümüne İlişkin Yaşanılan Zorluklar

Okul terk sorununu önlemeye yönelik çalışmalar da yöneticilerden alınan bilgilere göre; velinin ve öğrencinin okula devam etmesi konusunda ikna edilmesi kategorileri karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda bu iki kategorinin yöneticilerden alınan veriler doğrultusunda açıklamaları yer almaktadır.

Kategori 1	- Velinin Öğrencinin Okulda Kalması için İkna Edilmesi	
Kategori 2	- Öğrencinin Okulda Kalmaya İkna Edilmesi	

4.2.2.6.1. Velinin Öğrencinin Okulda Kalması için İkna Edilmesi

Yönetici 8, velinin ikna edilmediği takdirde bu sorunun çözülemediğini şu şekilde belirtmiştir: *”Genelde rehber öğretmenler bu konuda daha etkilidir. Veliyi çağırıyoruz. Müdür yardımcıları müdahale ediyor. Bir de ayrılmış anne –baba çok fazla ondan dolayı çocuk okula devam etmek istemiyor. Anne babayla görüşülüyor ya da çocukla görüşülüyor. Ama eğer çocuk kararlıysa ayrılmaya bunlar ne yazık ki işe yaramamaktadır.”*

4.2.2.6.2. Öğrencinin Okulda Kalmaya İkna Edilmesi

Yönetici 3, eğer öğrenci okulu bırakma konusunda bir istekle geldiğinde kendilerinin öğrenciyi nasıl ikna ettiklerini şu şekilde aktarmıştır: *“Bir yerden diploma alması gerekiyor o yüzden Mesem ya da Çıraklığa mutlaka yönlendirme yapmaktayız. Daha öncesinde buralardan diploma alınmıyordu. Fakat şimdi Bakanlık diploma alınmasını sağlamaktadır. Öğrencinin sağlıklı bir şekilde diploma almasını sağlamaktayız. Bunun dışında öğrencilerin 40 saat okulda vakit geçirmeye zorlamaktansa 36 saat staj 9 saat okulda kalmasını sağlayarak farklı bir çözüm üretmeye çalışıyoruz. Bir de biz meslek*

lisesi olduğumuz için çekirdekten çıkarak yetiştirmeye çalışıyoruz. Böylelikle çocuğun okuldan ayrılmasını engellemiş oluyoruz. Çocuğun ikna edilmesi oldukça önemlidir.”

4.3. Yöneticilerin Görüşlerine Göre, Ortaöğretimi Terk Etmiş Açık Öğretim Lisesine Geçen Öğrencilerin Okul Terkinin Nedenleri Nelerdir? Alt Problemine İlişkin Bulgular

4.3.1. Açık Liseye Geçiş Sebepleri

Şekil 9

Yöneticilerin görüşlerine göre, ortaöğretimi terk etmiş Açık öğretim lisesine geçmiş öğrencilerin okul terkinin nedenleri kategoriler halinde aşağıda yer aldığı gibidir:

Kategori 1	Bireysel Kaynaklı Sebepler	<u>Alt Kategori</u> *Okuldan Uzaklaşma İsteği
Kategori 2	Eğitim Sistemi ve MEB Politikaları Kaynaklı Sebepler	<u>Alt Kategori</u> *Yönlendirmelerin yetersizliği *Açık Lisede Eğitimin Daha Hafif Olması
Kategori 3	- Geçmiş Yaşantılar	
Kategori 4	- Ailelerin Etkisi	

4.3.1.1. Bireysel Kaynaklı Sebepler

Yönetici 5 öğrencilerin örgün eğitimde akademik olarak zorlanmak istemedikleri için açık liseye geçtiklerini fakat burada da yine zorlandıklarını şu şekilde belirtmiştir: “Açık liseye çok yönelen oldu. Mesem bu sene açıldı. O yüzden daha yeni yönlendirmeler başladı. Ben kesinlikle hiçbir seviyeye açık liseyi önermem. Bilgisayar Muhasebe dersini açık lisede anlattım. Açık lise de örneğin biz Fatura konusunu defalarca anlattık fakat

halen daha yerine oturmadı. Okumayacaksa Mesem e yönlendiriyorum. Okumayacaksa açık liseye yönlendirmiyorum. Çok fazla bir faydası yok.”

4.3.1.2. Eğitim Sistemi ve MEB Politikaları Kaynaklı Sebepler

Yönetici 7 meslek liselerinde açık liseye geçmenin olumsuz yönünü şu şekilde belirtmiştir: *“O konuda çok üzgünüm. Çocuklar bunu 12. Sınıfta yapmaktadır. Birçok beceriyi okulda ediniyorlar fakat daha sonra okuldan ayrılıyorlar. Daha açık liseye gittiğinde oradan diploma almakta ve bu da üniversiteye yönelik yaramakta fakat iş bulmada sıkıntılar yaratmaktadır. Mesleki yeterlilik açısından öğrencinin gelişiminin önünü açmak lazım.”*

Yönetici 1 veliyi bu konuda doğru yönlendirmenin önemini şu şekilde aktarmıştır: *“Evet en fazla açık lise tercih edilmektedir. Çıraklık eğitiminde haftanın bir günü işletmeye gitmeniz gerekmekte şimdiki çocuklarda çalışmak istemiyor. Bundan dolayı bir sıkıntı yaşanmaktadır. İşletmede adamın para kazandığı yer eğer öğrenci para kazandırmıyorsa öğrenci çıraklığa gitmek zorunda ve öğrenci çalışmak istemiyor. Açık lise de herhangi bir zorunluluk yok oysa kısa süre de mesleği bitirince hemen para kazanma olayı var. 4 sene sonunda öğrencinin belli bir kazancı olacak. Veliye bu aktarılsa doğru bir şekilde aslında talep artar diye düşünüyorum. Bu yaşta çocuklar lafa gelemiyor. Çocuklar da okulda o tarz davranış görmüyor ondan dolayı yadırgıyor.”*

Yönetici 10' a göre okul terk sebeplerinden en önemlisinin açık lisenin öğrenciler tarafından amacı dışında kullanılmak istenmesini şu şekilde belirtmiştir: *“Okul terk sebeplerinden en büyük nedendir. Geçen gün de müdürler toplantısı yaptık ve açık lise için daha da zorlaşacak dendi. Ama bu işin anlaşılabilir tarafları var. Geçen gün yine bir şube müdürü geldi. Bu konuyu açtım. Bana siz göndermeyin ikna edin diyor. Bu bir politikadır. Bizim gibiler yapamaz bunu. Bunu Bakanlık yapması lazım. Veli okula bile söylemeden kendi kafasına göre dilekçeyle açık liseye geçmektedir. Bu 42 veli den yarısını daha sonradan öğrendim. 20 si sormadan gitti resmen.”*

4.3.1.3. Geçmiş Yaşantılar

Yönetici 8 öğrencilerin ilköğretimden getirdikleri alışkanlıkları şu şekilde açıklamıştır: *“Evet bu konuda da oldukça fazla. İlkokul ve Ortaokul da kalma yok çocuk da uyum sağlayamıyor Ortaöğretime. Ortaöğretim çok daha disiplinli ve çocuk yapamıyor.”*

Daha sonrasında da öğrenci okulu terk etme ihtiyacı oluyor. Aile veya okul o dönem de gerekeni yapmadığı için öğrenciler ortaöğretim de gereken disiplini gösteremiyor.”

Yönetici 10 öğrencilerin ilköğretimden getirmiş oldukları alışkanlıkların ortaöğretime etkisi konusunda şunları belirtmiştir: *“Kız lisesinde ki öğrencilerin hedefi vardı. 12.sınıftaki öğrenciler birşeyler yapmak için uğraşıyorlardı. Dışarı çıkın dedik mi çıkan yok. Burada dışarı çıkalım dedik mi çocuk okulda durmuyor. Öğretmeni gelmemiş biz gönder hocam diyen öğrenciler var. Hedef ve Motivasyon açısından çok sıkıntılı. Gün bitse eve gitsek yıl bitse tatile çıksak diyorlar. Ortokulda ki yaşantıların sonucu zaten burada olmaları. Orada bir hedef vs.olmadığı için bu çocuklar buradalar. Bu çocuklar hi üzülmemiş.”*

4.3.1.4. Ailelerin Etkisi

Yönetici 2 ailenin çocuk üzerinde ki etkisini şu şekilde belirtmiştir: *“Bu oldukça önemli bir konudur. Veli öğrencisiyle ilgilenmiyor ve aile de boşanma varsa ailede kötü alışkanlıkları varsa ya da anneyi veya babayı tanımıyorsa okuldan uzaklaşmaktadır öğrenci. Bunun dışında bu 15 tatilde bir öğrenci annesiyle ilk defa tanıştı bunun gibi aile öyküsü olan öğrencilerde duygusal boşluklar yer almakta ve bu öğrenciler okuldan daha çabuk kopmaktadır.”*

4.4. Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Ortaöğretim Öğrencilerinin Okul Terklerinin Nedenleri Nelerdir ve Okul Terklerinin Önlenmesi İçin Neler Yapılmalıdır? Alt Problemine İlişkin Bulgular

Yapılan içerik analizine göre öğretmenlerin ortaöğretim öğrencilerinin okulu bırakmasına ilişkin görüşlerine göre; bireysel sebepler, aile kaynaklı sebepler ve eğitim sistemi ve MEB politikaları kaynaklı sebepler olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Bireysel kaynaklı sebeplerde: Psikolojik Özellikler, Bilişsel Özellikler ve Duygusal Özellikler kategorilerinden oluşmaktadır. Okul yöneticilerinin görüşlerine göre; psikolojik özellikler şiddet eğilimi, bağımlılık ve pandemiden sonra okula uyum sağlayamama olarak belirlenmiştir. Bilişsel Özelliklerde ise; akademik başarısızlık olarak belirlenmiştir. Duygusal Özelliklerde ise; okula bağlılık hissedilmemesi ve öğrencilerde gelecek kaygısının olmaması şeklinde alt kategoriler oluşmaktadır. Aile kaynaklı sebepler; ailenin sosyo ekonomik düzeyi, parçalanmış aile ve ailenin eğitime katılımında yetersizlik olarak belirlenmiştir. Son olarak; eğitim sistemi ve politikaları kaynaklı terk nedenlerinde ise;

müfredatın yoğunluğu, okul saatlerinin uzun olması, ilköğretimden gelen temel eksiklik ve sosyal faaliyetlerinin sayısının azlığı olarak belirtilmiştir.

4.4.1. Okul Terk Sebepleri

Şekil 10

4.4.1.1. Öğrencilerin Okulu Bırakmasında ki Temel Sebepler

Öğrencilerin okulu bırakmasında ki temel sebepler aşağıda yer aldığı gibidir:

Tema 1 Bireysel Sebepler		
Kategori 1	Psikolojik Özellikler	<u>Alt Kategori</u> -Şiddet Eğilimi -Bağımlılık -Pandemiden sonra Okula uyum Sağlayamama
Kategori 2	Bilişsel Özellikler	<u>Alt Kategori</u> -Akademik Başarısızlık
Kategori 3	Duygusal Özellikler	<u>Alt Kategori</u> -Okula bağlılık hissedilmemesi
Tema 2 Aile Kaynaklı Sebepler		
Kategori 1	Parçalanmış Aile	
Kategori 2	Ailenin Eğitime Katılımında Yetersizlik	

Tema 3 Eğitim Sistemi ve MEB Politikaları Kaynaklı Sebepler

Kategori 1	Müfredatın Yoğunluğu	
Kategori 2	Okul Saatlerinin Uzun Olması	
Kategori 3	İlköğretimden Gelen Temel Eksiklikler	

4.4.1.1.1.Tema 1 Bireysel Sebepler

4.4.1.1.1.1. Kategori 1 Psikolojik Özellikler

Psikolojik özellikler kategorisine ait üç alt kategori yer almaktadır. Bunlar; şiddet eğilimi, bağımlılık ve pandemiden sonra okula uyum sağlayamamadır. Öğretmen 4 konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: *“Pandeminin getirmiş olduğu bir kolaycılık var. Okulda kılık kıyafet ve ya ödev sorunu olması düzenli devam etmesi gerektiği sorunları gibi durumlar okul terk sorununu bana göre son yıllarda artırdı. Bunu istemiyor çocuklar.”* Buna ek olarak: *“Bu son yıllarda pandemi sonrası çok fazla arttı. Açık liseye geçiş oldu fakat aynı zaman da Mesemlere geçiş çok fazla oldu. Burada bir politika uygulandı. Mesemlerin arttırılması da buna etki etti.”* Öğretmen 7 pandeminin etkisine vurgu yapmıştır.

4.4.1.1.1.2. Kategori 2 Bilişsel Özellikler

Öğretmen 5 öğrencilerin akademik eksiklerine ilişkin görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: *“Çarpım tablosunu dahi bilmeyen öğrenciler lise de eğitim almaya çalışmaktadır. İlköğretimde iyi bir temel almayan öğrenciler sonrasında eğer bir de dersin öğretmenini sevmiyorlarsa bundan dolayı ciddi sıkıntı yaşamaktalar. Bu da lise eğitiminde bazı sıkıntıları ortaya koymaktadır. Ödevi yapmamış dersi dinlememiş devam sorunu yaşamış öğrenciler anlamadıkça dersten ve okuldan uzaklaşmaktadırlar. Ama en büyük sorun temelden kaynaklanmaktadır. Birçok öğrencinin temelini iyi olmadığını biz öğretmenler görmekteyiz.”*

Öğretmen 9 durumu şu şekilde aktarmıştır: “Genellikle liseyi bitirdikten sonra üniversiteyi kazanamayacaklarını anladıkları zaman ya da üniversite mezunlarına yönelik çevrede ve medya da yapılan olumsuz propagandasında bir etkisinin olduğunu düşünüyorum. Liseyi terk edip bir işte çalışmak onlara mantıklı geliyor. Ekonomik durumu kötü olan aileler de buna yönelmekte birinci sebep bence bu. İkinci sebep ise; okulda geçen zamanı kayıp olarak görüyorlar. Sınıflarda genellikle derslerle alakası olmayan öğrenciler dersler de bundan dolayı da sıkıntılar yaşanmaktadır. Öğrencilerin istediği şekilde akademik çalışmalarda bulunamıyoruz. Bu çocuklar yüzünden akademik başarılar da düşüşler yaşanmaktadır. Bu çalışmaları dershanelerin yapacağını düşündüklerinden dolayı öğrenciler açık liseye geçip oradan da dershaneler yoluyla sınavlara hazırlanmaktalar. Bir de ekonomik olarak liseyi bitirip üniversiteye gitmenin bir kazanç olmadığı düşüncesindeler ve bundan dolayı da erkenden okulu bırakıp iş hayatına atılmayı planlayan öğrenciler olmaktadır.”

4.4.1.1.1.3. Kategori 3 Duygusal Özellikler

Öğretmen 5 okula bağlılık konusunda ki görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: “Öğrenciye okulu sevdirmeye yönelik çalışmalar yapmasına izin verilmelidir. Bu çocuklar sabahtan akşama kadar okulda ve hep akademik çalışmalar yapılmakta bu da öğrenciye cazip gelmemektedir. Çocuklara hayatta ihtiyacının olabileceğini mutlaka anlatmak gerekmektedir.”

4.4.1.1.2. Tema 2 Aile Kaynaklı Sebepler

Aile kaynaklı sebepler arasında üç farklı kategori yer almaktadır. Bunlar; ailenin parçalanmış aile ve ailenin eğitime katılımında yetersizliktir. Bu kategoriler aşağıda öğretmen görüşlerine dayanılarak detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

4.4.1.1.2.1. Kategori 1 Parçalanmış Aile

Parçalanmış ailelere dair öğretmenin yaşadıkları şu şekildedir: “Aslında en büyük sorun aileden kaynaklanmaktadır. Aile okula bırakınca bir daha da kesinlikle çocukla ilgilenmemektedir. Oysaki çocuğun bu dönemde ilgi ve alakaya ihtiyacı olmaktadır. Anne baba ayrı çocuklar da çok bizde. Anneler toplantılar da hep ağlıyor baba yok beni dinlemiyor diyor. Bu da tabii ki bir sebep diye düşünüyorum. Belki de Aile Bakanlığının bu

tarz ailelerle daha fazla ilgilenmesi gerekebilir. Çünkü bu tarz durumlar bizi oldukça aşmaktadır.” (Öğretmen 1)

4.4.1.1.2.2. Kategori 2 Ailenin Eğitime Katılımında Yetersizlik

Öğretmen 1 okul terk sebeplerini sıralarken anne ve babanın çocuğuyla ilgisini de bir etken olarak belirtmiştir: “Okul terki olmaz mı birçok öğrencimiz okuldan ayrılmak istiyor. Büyük bir ihtimalle akademik başarısızlık, devamsızlık ve okula devam etmek istemiyorlar. Anne ve baba da çok ilgili değilse öğrenci okulu bırakma eğilimi içerisine girmektedir.”

Öğretmen 8 ailenin eğitime yaklaşımı konusunda ki görüşlerini şu şekilde aktarmıştır: “Bu zamana kadar ki tecrübeniz bizim okul için konuşursak; eğer çok fazla sorumluluk verilmemesi diye düşünüyorum. Ailelerin bununla ilgili herhangi bir kısıtlaması yok çocuklara yani hatta şöyle bir durum var açık liseye geçtiğini; “Hocam, Geçelim mi? “Onun haricinde öğrenci ailesi ile görüşüp; Ben sadece dershaneye gitmek istiyorum ya da işte açık liseye gitmek istiyorum diye söyleyebilir.”

4.4.1.1.3. Tema 3 Eğitim Sistemi ve MEB Politikaları Kaynaklı Sebepler

Eğitim sistemi ve MEB politikaları kaynaklı sebepler dört kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; müfredatın yoğunluğu, okul saatlerinin uzun olması, ilköğretimden gelen temel eksiklikler şeklindedir. Bu kategoriler aşağıda öğretmen görüşlerine dayanılarak detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

4.4.1.1.3.1. Kategori 1 Müfredatın Yoğunluğu

Müfredatın yoğunluğu ayrıca bir sorun olarak belirtilmiştir: “Aynen müfredatlar oldukça yoğun Bazı derslerin müfredatı çok kısa iki ayda toparlayabilecekken bunu 6 ayda yapmak durumunda kalıyor bu da bir nevi sıkıntı yaratmaktadır.” (Öğretmen 6)

Buna ek olarak görüşmeye katılan öğretmenlerden öğretmen 2 müfredatın yoğunluğunun öğrenci üzerinde etkisini şu şekilde belirtmiştir: “Evet bence yaşanmaktadır. Öğrencilerimiz 9. Sınıfta artık alan seçmeye başladıklarından dolayı bölümü tam olarak tanıyamamaktalar. Bundan dolayı dönem sonuna doğru buradan kaymalar oldukça fazla oluyor. Öğrenci alan seçiminden sonra 15 çeşit alana ait ders görmekte bunun dışında bir de kültür dersleriyle karşılaşmakta ondan dolayı bunlar sorun

yaratmaktadır. Öğrenci de ve veli de de şöyle bir düşünce oluyor buradan mezun olunca direk muhasebeci olacaklarını düşünmekte. Oysaki yeni düzenlemeyle bu mümkün olmamaktadır. Bunun da çok farkında değiller. Anne ve baba isteği üzerine okulda bu bölümü seçiyor bu öğrenciler. 20 yıl önce mezunlarımızı iş yerlerine yerleştirmede sıkıntı yaşamıyorduk. Burada Türkçe Matematik dersleri dışında 17 çeşit meslek dersi almaktalar. Bunu anladığı zaman çocuk sorgulamaya başlıyor.”

Öğretmen 8 okul terk konusunda görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: “Üniversite sınavında çıkmayacak olan dersleri görmedikleri için sorun yaşamadıklarını sınavda çıkacak derslerin dershanelerde görüldüğünü okullarda ise tüm derslerin görüldüğünü söylüyorlar. Ve bunu da okulu zaman kaybı olarak görüyorlar açıkçası bundan dolayı sadece Dershane birazcık da rahatlıkla ilgili aslında diye düşünüyorum.”

4.4.1.1.3.2. Kategori 2 Okul Saatlerinin Uzun Olması

Öğretmen 6 öğrencilerin okul terk sebeplerini şu şekilde açıklamıştır: “Okul terkinin temel sebeplerinden bir tanesi bana göre bu devamsızlıkların affedilmesidir. Çocuk da nasıl olsa affedilecek diye devamsızlık yapmaya devam etmektedir. Gelmediğinde okulu bırakmış oluyorlar. Şu anda okul saatleri haftanın üç günü 9 saat şeklindedir. Bunun dışında hayata vakit kalmıyor. Çocuklar spor yapmak istiyor fakat gereken bir türlü olmuyor. Spor tercih etmek zorunda kalıyor. Bu okul saatlerinin kısaltılması gerekmektedir. Mesleki derslerin ardından saat 14 civarı okulun bitmesi gibi durumlar oluyor. Çocuklar okulu hep geri plana atmaktalar. Okuyup ne olacak kafası da var. Pandeminin etkisiyle bu da gelişti. Öğrenmenin güzel bir şey olduğunu bizler onlara aktaramıyoruz. Diploma notu 0.12 bunu almak için fazla soru cevaplarını diye düşünüyor. Biz okumanın ne kadar anlamlı bir şey olduğunu anlatamıyoruz. Gündüz bakımlı bir kreş havası oldu.”

4.4.1.1.3.3. Kategori 3 İlköğretimden Gelen Temel Eksiklikler

Burada öğrencilerin ilköğretimden getirdikleri eksikliklerin etkilerine değinilmiştir: “9. sınıfa gelene kadar öğrenci oldukça rahat hareket ederken özellikle ilköğretim kısmında çok rahat bir eğitim hayatına sahipken 9. Sınıfta alan seçme vb. birçok kritik kararı vermek durumunda kalabiliyor. Okul da kalma olduğunu ve devamsızlığın

önemli olduğunu anlamayan öğrenci okuldan ziyade dışarıda rahat bir ortam aramaktadır. Okulda da bu ortamı bulamadığından dolayı sıkıntı çekmektedir. Devamsızlıkla başlayan süreç iki sene üst üste tekrarlanınca bu sefer okuldan ilişik kesmeye dönmekte ve bu da okul terkiyle sonuçlanmaktadır.”(Öğretmen 3)

4.4.2. Okul Disiplin Kurulunda en sık Karşılaşılan Sorunlar

Şekil 11

4.4.2.1. Tema 1 Okul Disiplin Kurulunda en sık Karşılaşılan Sorunlar

Okul disiplin kurulunda en sık karşılaşılan sorunlar teması üç kategori şeklinde yer almaktadır. Tütün mamullerinin kullanımı, akran zorbalığı ve okul kurallarına uymada sıkıntıların yaşanması şeklindedir. Üç kategorinin analizleri aşağıda detaylı bir şekilde yer almaktadır:

Kategori 1	-Tütün Mamüllerinin Kullanımı	
Kategori 2	-Akran Zorbalığı	
Kategori 3	- Okul Kurallarına Uymada Sıkıntıların Yaşanması	

4.4.2.1.1. Kategori 1 Tütün Mamüllerinin Kullanımı

Öğretmen 5 disiplin kurulunda en fazla karşılaştıkları sorunları şekilde belirtmiştir: *“Okulumuzda tütün bağımlılığı sorunlarıyla uğraşıyoruz. Birbirleriyle ufak durumları büyütüp büyük sorun yaratmalarından kaynaklıdır. Sevgisiz çocuklar olarak görmekteyim ben hepsini.”*

Bir başka öğretmenin ise okulda tütün mamullerinin kullanımı konusunda yaşadığı sıkıntılara değinilmiştir: *“Tütün mamülleri en büyük sorun. Nöbet tutarken sigara içmesinler okulda diye elimizden geleni yapmaktayız. Fakat bu da zaman zaman yetersiz*

kalabilmektedir. Öğrencinin başına bir şey gelirse aman sigara içmesin diye başında durmaktayız. Bir bayan öğretmeninde ısrarla erkekler tuvaletinde nöbet tutması biraz sıkıntılı bir durumdur. Okul çıkışlarında buluşup hesaplarını görmek istemektedirler.” (Öğretmen 3)

Tütün mamullerinin kullanımına yönelik meslek lisesi gibi aynı soruna sahip oldukları vurgulamaktadır: *“Burada daha fazla tütün ve mamüllerini kullanan öğrencilerin disiplin sorunlarında bahsedebiliriz. Bir de sınavlarda kopya çekme durumu var. Bunların dışında ağırlıkta olan pek bir sorun görmemekteyim. Disiplin işlemi yapılan öğrenci sayısı oldukça az ve öğretmenler bir çok şeyi tolare etmektedirler.”* (Öğretmen 8)

Öğretmen 10 Tütün mamüllerinin kullanımının Anadolu lisesinde de bir sorun olduğunu şu ifadelerle dile getirmiştir: *“Sigara içilmesi tuvaletlerde büyük bir sorun.”*

4.4.2.1.2. Kategori 2 Akran Zorbalığı

Öğretmen 1 okul da yaşanan akran zorbalığını şu şekilde belirtmiştir: *“En fazla çocukların arasında ki kavgalarla uğraşmaktayız. Kız arkadaş ya da erkek arkadaş sorunları daha ağırlıkta olmaktadır. Akran zorbalığı da diyebiliriz aslında buna. O yüzden kavga olayları en fazla yaşanmaktadır.”*

Öğretmen 9 Anadolu lisesinde de aynı şekilde akran zorbalığına rastlandığını şu şekilde ifade etmiştir: *“Birbirlerine küfür etme olayı çok fazla rahatsız edici ve bundan dolayı birbirlerinden rahatsız olmuyorlar. Bu da çok enteresan gelmektedir bana.”*

4.4.2.1.3. .Kategori 3 Okul Kurallarına Uymada Sıkıntıların Yaşanması

Öğretmen 5 öğrencilerin okul kurallarına uymada yaşadıkları sıkıntılara şu şekilde değinmiştir: *“Gürültü yapan dikkati çekmeye çalışan bir grupta var. Ama asıl sorun bu çocuklar enerjilerini atamadıkları için tepkilerini kontrol edemiyorlar. Ben en başa alıp öyle düşündüğümde 0-6 yaş arası tramvaları olan çocuklar bunlar ve o dönem o kadar önemli ki bunu atlamamız gerekmektedir.”*

Öğretmen 2 okul kurallarına öğrencilerin uymada yaşadıkları sıkıntıları şu şekilde belirtmiştir: *“Okulumuzda kıyafet sorunu olmaktadır. Kurallara uymakta zorlanmaktadırlar. Okulda özellikle pandemiden sonra kurallara uyma konusunda oldukça sıkıntılı yaşanmaktadır. Bundan dolayı da son yıllarda kurallara uyma ve bunu sürdürme*

anlamında sıkıntılar yaşanmaktadır. Para kazanması gereken velilerimizin hepsi pandemide de çalıştılar. Bu çocuklar pandemide daha fazla evde yalını kaldılar. Pandemide sadece derse 1 ya da 2 kişi girdi. Maddi zorluklar ayrı bir de başıboş kaldıkları için derse girmeyen çok fazla çocuk oldu.”

4.4.3. Tema 1 Okul Terkinin Önlenmesi için Yapılması Gerekenler

Şekil 12

Yapılan analizler sonucunda okul terkinin önlenmesine yönelik yapılması gerekenler teması 3 kategori şeklinde yer almaktadır. Bunlar; Aileye yönelik yapılması gerekenler, okulun yapması gerekenler ve eğitim sistemi ve MEB politikalarına yönelik yapılması gerekenler şeklinde yer almaktadır. Bu üç kategorinin aşağıda analizleri yer almaktadır:

Kategori 1	Aileye Yönelik Yapılması Gerekenler	<u>Alt Kategori</u> - Okul Aile İletişiminin Güçlendirilmesi
Kategori 2	Okulun Yapması Gerekenler	<u>Alt Kategori</u> -Meslek Alan Tanıtım Seminerlerinin Yapılması -Sosyal Faaliyetlerin Sayıları Artırılmalı
Kategori 3	Eğitim Sistemi ve MEB Politikalarına Yönelik Yapılması Gerekenler	<u>Alt Kategori</u> -Müfredatınafifletilmesi -İlköğretimden Ortaöğretime doğru yönlendirme -12 Yıllık Zorunlu EğitimTekrar Değerlendirilmeli

		-Mesem, Çıraklık ve Açıklise alternatiflerinin mevzuata uygun bir şekilde çalışması sağlanmalı

4.4.3.1. Kategori 1 Aileye Yönelik Yapılması Gerekenler

Öğretmen 4 velilerin okulla iletişimin önemini şu şekilde belirtmiştir: *“Velilerle sürekli okul iletişimde olmalı ve teknolojik araçların kullanımı konusunda öğrencinin sürekli destek alması oldukça önemli.”* (Öğretmen 4) Bunun yanı sıra velilerin yaşadığı ekonomik sıkıntılara değinilmiştir: *“Bunun dışında veliler bulundukları hayattan memnun değil. Ekonomik sıkıntılar velinin elini zayıflatmakta ve çocuğa da eğitimin kıymetini anlatmakta geç kalıyor veliler. Bu da çocuklar da bu şekilde bir etki bırakıyor. İş bulmanın da zor olması gibi.”* (Öğretmen 6)

Velilerle işbirliği yapmanın önemini öğretmen 8 şu şekilde belirtmiştir: *“Okul bazlı olarak sene başında velilere ulaşılmalı ve veliler bu konuda bilgilendirilmelidir. Okul ve dersane daha iyi olacak diye söylememize rağmen öğrenci istediğini yapmakta. Ders saatleri biraz daha azaltılmalıdır. Okul ödevleri ve dershanenin de aynı zaman da olması sıkıntılı birdurumdur.*

4.4.3.2. Kategori 2 Okulun Yapması Gerekenler

Öğretmen 4 sosyal kulüplerin önemini şu şekilde vurgulamıştır: *“Öğrenciler de sosyal kulüpler aktif olmalı. Cezaların yapıcı olmasında fayda var.”* (Öğretmen 4) Diğer yandan öğretmen 6 okuldan ayrılmak isteyen çocuğun okulda kalmasının sakıncalı olduğuna vurgu yapmış ve şunları belirtmiştir: *“Bizi istemeyen öğrenci zaten gitmeli neden bu çocuk zaten istemiyor bu alanı burada durmasının bir anlamı yoktur. Daha önceden 9. Sınıflarda çok yoğun bir şekilde çocuk bölümü tanıyor sonucunda da kalıyor ya da gidiyor. Bu da çocuğun menfaatine olan bir durumdur.”* (Öğretmen 6)

Öğretmen 4 okulla öğrencinin bir bağ kurmasının önemini şu şekilde belirtmiştir:

“Öncelikle okulun bir diploma verici olmadığı hatta buradan alınan diplomanın hayat bağ kurmada bir köprü oluşturduğu unutulmamalıdır. Öğrenci ile okulla ciddi bir bağ kurulmalıdır. Hayata hazırlandığı yer olmalı.” (Öğretmen 4)

Öğretmen 3 okulda sosyal faaliyetlerin çocuk üzerinde ki olumlu etkisini şu şekilde belirtmiştir: *“Ben daha önce burada onur kurulu başkanlığı yapmışım. Öğrenciler okulda durmak istemiyor. Birinci ve ikinci dönem Voleybol ve bilgi yarışmaları yapmışım. Hatta hatırı sayılır ödülleri koyduk dereceye girenler için. Öğlen aralarında yaptık bu etkinlikleri ve öğrencilerin o kadar ilgililerdi ki gerçekten güzel bir etkinlikti. Ders saatleri oldukça uzun bizde. Tüm gün öğrenciler vakitlerini okulda geçirmektedir. Öğrencinin hiçbir sosyal etkinliği yok ve kış aylarında saat 5 te okul kapanıyor ve çocuk kendine vakit ayıramıyor bundan dolayı sıkıntılar yaşanmaktadır. Okul tatsız tuzsuz bir şey ise gerçekten çocuklar için de anlamı kalmamakta bundan dolayı da sıkıntılar yaşanmaktadır. Çocuklar okulla bağ kurabilmelidir.” (Öğretmen 3)*

Öğretmen 9 konuyu şu şekilde açıklamıştır: *“Gerçekten üniversiteyi hedefleyen öğrencileri ayrı bir sınıfa alalım diye düşündük sonra velileri çağıralım dedik öğrencileri motive etmek için ama o da amacına çok fazla ulaşmadı. Velilerden de olumlu bir şey çıkmadı. Bu okulun tek başına yapabileceği bir şey değil. Veli okul işbirliği bu anlamda çok önemli bence. Motivasyon açısından belki çocuklara faydamız dokunabilir. Velinin mutlaka desteklemesi gerekmektedir.”*

Öğretmen 10 şunları belirtmiştir: *“Yani daha sıkı bir şekilde deneme sınavlarının yapılması gerekmektedir. Zümre olarak ortak kararlar verip haftalık periyotlarla testlerin hazırlanması gerekmektedir bence. Müfredat dışında da üniversite sınavına yönelik çalışmaların yapılmasına özen gösterilmelidir. Bu tarz düzenlemelerle bence kendi branşım adına sorun çözülebilir.”*

4.4.3.3. Kategori 3 Eğitim Sistemi ve MEB Politikalarına Yönelik Yapılması

Gerekenler

Öğretmen 4 zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması hakkında ki görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir: *“Lise eğitimi zorunlu olmamalı. Bir de karar veliye bırakılmamalı. Veli açısından değerlendirme yapmak çok da doğru yaklaşım olmamaktadır.”* (Öğretmen 4)

Açık liselerin ve Mesemlerin işleyiş anlamında yaşamış oldukları sıkıntıları şu şekilde ele almıştır: *“Okul terkinin önlenmesi konusunda Mesemlerin iyi çalışması gerektiğini düşünüyorum. Açık lise çok iyi çalışmamakta bizim okullardan ayrılan çocuklar için. Bizim öğrenciler okuldan kaçış olarak gördükleri için açık liseyi ben açıkçası doğru bulmuyorum. Sorumluluktan kaçış anlamına gelmektedir bizim öğrenciler için.”* (Öğretmen 6)

Ortaöğretimde öğrencilerin günümüz sisteminden kaynaklı yaşamış oldukları sıkıntıları şu şekilde ele almıştır: *“Çözüm için eski sistemlere geri dönüş yapmak gerektiği düşüncesindeyim. Bunun dışında herhangi bir şey yapılamaz bence. 9. Sınıfta Muhasebe o çocuğa 5 beden büyük elbise giydirmek gibi Biz hesap makinasıyla işlem yaptırıyoruz. Bu hesaplamaları zaten biz hesap makinasıyla yapıyoruz. Kuruşuna kadar da hesap yaptırıyoruz. Çocuğun sayısal zekâsı olmadığında hesap makinası dahi kullanılamayacak durumdadır.”* (Öğretmen 2)

Sistemsel sıkıntıların yaratmış olduğu etkilerden bahsedilmiştir: *“Okul güzel şeylerin kapısını açmalı bize. 12. sınıflarda staja gidiyor ama az ücretli bir köle gibi çalışmaktalar. Ek puanlar tekrar verilmelidir 4 yıllıklar için. Bunu geri vermeleri gerekmektedir.”* (Öğretmen 6)

4.4.4. Okul Yönetiminin Yapması Gerekenler

Şekil 13

4.4.4.1. Tema 1 Okul Yönetiminin Yapması Gerekenler

Okul yönetiminin yapması gerekenler teması altında üç kategori yer almaktadır. Bunlar; okul aile işbirliğini artıracak yönde çalışmalar, sosyal faaliyetlerin artırılması ve öğrencinin istikrarlı bir şekilde takibinin yapılması şeklindedir. Aşağıda bu kategorilere yönelik analizler detaylı bir şekilde yer almaktadır:

Kategori 1	-Okul- Aile İşbirliğini Artıracak Yönde Çalışmalar	
Kategori 2	-Sosyal Faaliyetlerin Artırılması	
Kategori 3	-Öğrencinin İstikrarlı Bir Şekilde Takibinin Sağlanması	

4.4.4.1.1. Kategori 1 Okul- Aile İşbirliğini Artıracak Yönde Çalışmalar

Öğretmen 7 okulla velinin işbirliği konusunda şu ifadeleri kullanmıştır: “*Bu çok önceden yapılması gerekmektedir. Bence idare de bu konuda tıkanıyor. Sistemsel sıkıntılar yaşanmakta çünkü. Açıklamaları eşgüdümlü yaptık. Veliyle de işbirliği yapmaya çalışıyoruz. Veliye her şeyin sorulması bence yanlış.*”

Öğretmen 7, veliye okul terki konusunda her şeyin sorulmaması gerektiğini vurgularken öğretmen 1 velinin okula daha fazla katılımının sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılması gerektiğini şu şekilde belirtmiştir: “*Devamsızlık yapmaya başlayan öğrencinin velisini doğrudan okula davet etmek gerekir diye düşünüyorum. Okul ve rehberlik servisi bu anlamda en fazla veliye ulaşma ve veliyi okula çekme konusunda ciddi çalışmalar yapmalıdır.*” (Öğretmen 1)

Öğretmen 8 şu şekilde belirtmiştir: *“Öğrenci okula gelip eskiden tasdiknmasını alabilmektedir. Bu da değişti öğrenci okula gelmeden bu işlemleri yapmaktadır. Farklı okul alternatifleri olabilir ama bunun da çok fazla sorumlu dersi olmaktadır. Veliyi bu durumda daha aktif hale getirmek gerekir. Buna yönelik çalışmaları belki de okullar düzenleme olarak getirilebilir. Burada öğrencinin de çok iyi tanınması gerekmektedir ve okul tarafından iyi tanınan bir öğrenci aslında belki de bu kararı almadan yardımcı olunabilir.”*

Öğretmen 10 konuyu şu şekilde aktarmıştır: *“Yani veliler sadece veli toplantısına dahil olmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin bu konuda daha aktif olması gerekir bence. Grup grup velilerle görüşmeler sağlanabilir. Okula davet edilebilir.”*

4.4.4.1.2. Kategori 2 Sosyal Faaliyetlerin Artırılması

Okullarda daha fazla sosyal faaliyetlerin yer almasının önemini şu şekilde belirtmiştir: *“Okul cazip hale getirilmelidir. Bunun için de etkinlikler yapılmalıdır. Sosyal etkinlik sayılarının artması gerekmektedir. Her gün aynı şeyleri görmesi öğrencinin öğrenci için de bir anlam taşımamaktadır. Örneğin; Matematikle ilgili her hafta panoya soru asıp ilk çözene hediye veriyorduk veya bu diğer branşlarda da aynı şekilde yapılmalıdır. Müzik ve spor branşlarında da bir takım yenilik veya heyecanlar yapılabilir. Bunlar hem okula bağlılığı kazandırma hem de derse karşı olan ilgiyi artırma anlamında da çok büyük önem taşımaktadır. Bu çocuk öğlen arasında etkinliklerle okulda olmaktan mutlu olmalıdır.”* (Öğretmen 1)

4.4.4.1.3. Kategori 3 Öğrencinin İstikrarlı Bir Şekilde Takibinin Sağlanması

Öğretmen 5 öğrencinin istikrarlı bir şekilde takip edilmesine yönelik görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: *“Daha istikrarlı olmamız gerekmektedir. Bence okul kıyafeti konusunda sürekli bir takip olmalıdır veya bir konuda disiplin cezası alan öğrenci başka bir konuda diğer arkadaşına örnek olmayacak şekilde davranmalıdır. Bunu da sağlayacak olan idaredir. Birlik olmalı diye düşünüyorum. Çocuklar da bunu hissetmektedir.”*

4.4.5. Velilere Düşen Sorumluluklar

4.4.5.1. Tema 1 Velilere Düşen Sorumluluklar

Şekil 14

Velilere düşen sorumluluklar kısmı iki kategoriden oluşmaktadır; Ebeveyn –çocuk ilişkisi ve veli-okul ilişkisi olarak ele alınmıştır. Aşağıda konuya dair analizler detaylı bir şekilde yer almaktadır.

Kategori 1	Ebeveyn –Çocuk İlişkisi	<u>Alt Kategori</u> -Veli daha fazla zaman ayırmalı -Sorumluluk verme konusunda istekli olmalı
Kategori 2	-Veli – Okul İlişkisi	<u>Alt Kategori</u> -Veli okul konusunda daha bilinçli davranmalı -Öğrencinin alan seçimleri konusunda veli bilinçli davranabilmeli -Veli çocuğunun takibine devam etmeli - Veli okulla sürekli irtibat halinde olmalı

4.4.5.1.1. Kategori 1 Ebeveyn – Çocuk İlişkisi

Öğretmen 7 velilerin çocuklarıyla olan ilişkileri hakkında şu ifadeleri kullanmıştır:“*Velilerin çocuklarını çok iyi tanıması gerekmektedir. Burada önemli olan çocuğun ne istediği konusunda çalışmaların yapılması gerekmektedir. Herkesin çocuğunun*

çok özel olduğuna dair bir kanı var. Sınır koyma konusunda veliler sıkıntı yaşamaktadırlar. Sorumluluk konusunda çocukların bir fikri yok. Sorun çözme becerisi olmayan çocukların karşımıza çıktığını son yıllarda görmekteyiz. Çok küçük yaşlarda verilmesi gerekmektedir.”

4.4.5.1.2. Kategori 2 Veli- Okul İlişkisi

Öğretmen 6 velilerin okulla ilişkisi konusunda velinin sürekli okulla irtibat halinde olmasını belirtmiş ve şunları eklemiştir: *“Veliler sürekli okulla irtibat halinde olması gerekmektedir. Veli çocuğa çok fazla topu atıyor ama çocuk da durumun farkında değil. Buradan mezun olan hemen meslek sahibi olmuyor ama bunu veli artık bilmiyor. Okula pek uğramıyorlar bu da çeşitli sıkıntılar yaratmaktadır.”*

Veli çocuğunun alan seçiminde daha özenli olmasını gerektiğini belirtmiştir: *“Biraz daha velilerin bilinçli olması gerekmektedir. Bu çocuk zorla geliyor bunu bitirince ne yapacak çocuk diye düşünmeleri gerekir. Çıraklığa göndermeleri en mantıklısı. Buradan muhasebeci çıkmaz diyorum devamsızlık olan velilere ama anlatamıyorum.”* (Öğretmen 2)

Öğretmen 3 veli çocuğunun takibini bırakmaması konusunda daha dikkatli olması gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir: *“Ben hep şunu düşünüyorum. Veli ilkokul da çocukla hep ilgili fakat liseye gelince bu ilgi ortadan kalkmaktadır. Bu da öğrenci de bir sorumsuzluk havasına sokmakta ve okula karşı bir sorumluluk duygusu hissetmemektedir. Halbu ki veli ilkokul da neyse lise de de aynı şekilde çocukla ilgilenmelidir. Sorunu varsa dikkatle dinlemeli ve yardımcı olabilmelidir. Bu oldukça önemlidir. Velilerin ilgisizliği de bu süreci tetiklemektedir. Kimlerle arkadaşlık yapmakta yabancı madde kullanmakta mıdır? Bunlar hep dikkat edilmesi gereken noktalardır. Velilerimiz çok bilinçsiz okuma yazma dahi bilmeyen velilerimiz mevcut. Okul toplantılarına çağırdığımızda dahi gereken ilgiyi göstermeyip çocukla okulu baş başa bırakmaktadırlar. %50 nin üzerinde bir rakam okulu kısa yoldan para kazanma derdine düşmektedir.”*

Öğretmen 8 görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: *“Burada asıl amaç okulun avantajlarını iyi bilmesi gerekmektedir veliler. Veliler burada öğrenciye ulaşmada araç olarak kullanılabilir. Okulun faydalarını bizler velilere doğru bir şekilde aktarabilirsek. Veli de öğrenciye durumu aktarır ve biz de bu konu da daha sağlıklı yol alırız.”*

4.4.6. Öğrencilerle Yapılacak İşbirliği Çalışmaları

Şekil 15

4.4.6.1. Tema 1 Öğrencilerle Yapılacak İşbirliği Çalışmaları

Yapılan analizler sonucunda, öğrencilerle yapılacak işbirliği çalışmalarında üç kategori ortaya çıkmaktadır. Bunlar: Duygusal, bilişsel ve sosyal özelliklerdir. Kategorilerin alt temalarla olan ilişkisi aşağıda ortaya konulmaktadır.

Kategori 1	- Duygusal Özellikler	<u>Alt Kategoriler</u> * Öğrenciye okulu sevdirmeye yönelik çalışmalar yapılmalı
Kategori 2	-Bilişsel Özellikler	<u>Alt Kategoriler</u> * Öğrenciye deneyerek öğrenme imkânı sağlanmalı *Hazır bulunuşluk
Kategori 3	-Sosyal Özellikler	<u>Alt Kategoriler</u> * Öğrenciler sosyal kulüpler aracılığıyla aktif olmalı

4.4.6.1.1. Kategori 1 Duygusal Özellikler

Öğretmen 5 öğrencilerin okulu sevmesinin oldukça önemli olduğunu şu ifadelerle belirtmiştir: “Öğrenciye okulu sevdirmeye yönelik çalışmalar yapmasına izin verilmelidir. Bu çocuklar sabahtan akşama kadar okulda ve hep akademik çalışmalar yapılmakta bu da öğrenciye cazip gelmemektedir. Çocuklara hayatta ihtiyacının olabileceğini mutlaka anlatmak gerekmektedir.”

Öğretmen 8 öğrenciye ne kadar anlatılsa da durumun değişmediğini şu şekilde vurgulamıştır: *"Fakat süreç içerisinde şunu gördüm ki ne kadar çok öğrenciyle görüşsem de bazıları o kadar kararlı oluyor ki dert anlatmak biraz sıkıntılı olabiliyor. Bu çocuklar biraz daha kafalarına koyduklarını yapmaktadırlar. 11. Ve 12. Sınıflarda belki de ödevler konusunda okul olarak birşeyler yapmamız gerekebilir. Üniversiteye yönelik çalışmalara bu dönemler de ağırlık verilebilir. Dershane mantığıyla özellikle de 12. Sınıflarda davranılabilir. Belki de böylelikle öğrenciler açığa geçmekten vazgeçecekler. Açık liseden mezun olmak daha kolaydır. Kredi derslerini tamamladıkları takdirde mezun olabilmektedirler. 12. Sınıflarda test çözme çalışmaları daha fazla yapılsa öğrenciler sıkıntı yaşamamaktadırlar."*

Öğretmen 9 şu şekilde belirtmiştir: *"Akademik başarının öneminden bahsedilebilir ya da rehberlik çalışmalarında çok fazla verim almıyoruz. Ama elimizden geleni yapmaya çalışıyoruz. Bana da mantıklı geliyor çocuğun okuldan ayrılıp çalışmaya başlaması. Eğer akademik anlamda başarısız bir öğrenciyse okulda kalıp disiplin sorunları yaratmasındansa bu tarz çocukların okuldan ayrılması oldukça mantıklı gelmektedir. Daha evvelki öğrencilerimizde bakıyorduk arkada uyuyan öğrencilerimiz mevcuttu. Bunlar okulu bıraktılar. Dükkanda çalışmaya başladılar ve soruyorum arkadaşlarına ve memnun olduklarından bahsediyorlar. Okulda kalıp akademik başarı hedefleyen öğrencilere engel olacaksa bu tarz öğrencilerin okulda yer almasını açıkcası ben kabul etmiyorum"*

Öğretmen 10 konuya dair görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: *"Öğrencilerin motivasyonlarının yüksek olması gerekmektedir. Bu süreç onlarla ilerlemektedir. Öğrenci istemediğinde siz bir yere kadar öğrenciye yardımcı olabiliyorsunuz. Ama öğrenci istediğinde sizin de emeklerinizin bir karşılığı olabiliyor. Onların talep etmesi gerekiyor. Verilen sorumlulukları iyi takip etmeleri ama öncelikle onlarda bir bilinç oluşturması gerekmektedir."*

4.4.6.1.2. Kategori 2 Bilişsel Özellikler

Dersin anlaşılabilirliğini sağlamak adına yapılması gerekeni şu şekilde belirtmiştir: *"Benim dersim bazında konuşmak gerekirse; dersi biraz daha güncel hayatla daha fazla bağ kurarak aktarmamız gerekmektedir."* (Öğretmen 3)

Öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyesinin önemini şu sözlerle belirtmiştir: *"Mesela sene başında bir seviye tespit sınavı yaparak ona göre öğrenciler akademik olarak"*

gruplara ayrılırsa bizim için de iyi olur. Öğrencinin neyi yapıp neyi yapamadığını görürsek biz de ona göre derse hazırlanırız. Aksi takdirde bilen bilmeyen çocuk sarmalında boğuşup duruyoruz. Temeli zayıf olan çocuklar eziliyor.” (Öğretmen 1)

4.4.6.1.3. Kategori 3 Sosyal Özellikler

Öğretmen 3 okulda sosyal faaliyetlerin önemini şu şekilde belirtmiştir: “Sosyal faaliyetlerin artırılması gerekmektedir. Okulla bağ kurabilecekleri çalışmaların yapılması gerekiyor.” Ayrıca öğretmen 3 sosyal faaliyetlerin önemini şu şekilde belirtmiştir: “Ben daha önce burada onur kurulu başkanlığı yapmıştım. Öğrenciler okulda durmak istemiyor. Birinci ve ikinci dönem Voleybol ve bilgi yarışmaları yapmıştım. Hatta hatırı sayılır ödülleri koyduk dereceye girenler için. Öğlen aralarında yaptık bu etkinlikleri ve öğrencilerin o kadar ilgililerdi ki gerçekten güzel bir etkinlikti. Ders saatleri oldukça uzun bizde. Tüm gün öğrenciler vakitlerini okulda geçirmektedir. Öğrencinin hiçbir sosyal etkinliği yok ve kış aylarında saat 5 te okul kapanıyor ve çocuk kendine vakit ayıramıyor bundan dolayı sıkıntılar yaşanmaktadır. Okul tatsız tuzsuz bir şey ise gerçekten çocuklar için de anlamı kalmamakta bundan dolayı da sıkıntılar yaşanmaktadır. Çocuklar okulla bağ kurabilmelidir.”

4.4.7. Okul Terk sorunun da Cinsiyetin Rolü

4.4.7.1. Tema 1 Okul Terk sorunun da Cinsiyetin Rolü

Şekil 16

Okul terk sorununda cinsiyetin rolü teması altında kız ve erkek öğrencilerde okulu bırakma isteğinin bir takım sebepler nedeniyle gerçekleştiğini şekil 16 da yer alan tablo ortaya koymaktadır. Aşağıda iki kategoriye ait alt kategoriler yapılan analizler neticesinde ortaya konulmuştur:

Kategori 1	Kız Öğrencilerde Okul Terk Sorunu	<u>Alt Kategori</u>
		- Çok sık görülmemekte -Kız Öğrenciler akademik eğitime daha fazla önem vermekte

		-Tek Sosyalleşme Olanğı
Kategori 2	Erkek Öğrencilerde Okul Terk Sorunu	<u>Alt Kategori</u> - Kız öğrencilere oranla daha fazla görülmekte - Sosyo Ekonomik Sebepler - Erken Yaşta Para Kazanma İsteğı - Parçalanmış Aile - Akademik Başarısızlık

4.4.7.1.1. Kategori 1 Kız Öğrencilerde Okul Terk Sorunu

Öğretmen 1 kız öğrenciler de okuldan ayrılma sebebini şu şekilde belirtmiştir:
“Bence kız öğrenciler normalde sosyalleşmeye izin verilmediğı için okuldan kopamıyorlar. Okul bir nevi onlar için sosyalleşme arkadaşlarıyla vakit geçirme alanıdır.”

Öğretmen 3 kız öğrenciler de okuldan ayrılma sebebini şu şekilde belirtmiştir: *“Kız öğrencilerde erkek arkadaş ve evlenmek istedikleri için okulu bırakmak istemektedirler.”*

Öğretmen 6 kız öğrenciler de okuldan ayrılma sebebini şu şekilde belirtmiştir:
“Kız öğrencilerde daha fazla kız çocuk okumaz diye düşünülüyor. Bunun dışında kızlar en fazla sağlık sebeplerinden dolayı okulu bırakmak istemektedirler.”

4.4.7.1.2. Kategori 2 Erkek Öğrencilerde Okul Terk Sorunu

Öğretmen 1 erkek öğrenciler de okuldan ayrılma sebebini şu şekilde belirtmiştir:
“Ama erkek öğrencilerde özellikle anne ve baba ayrı olan öğrencilerde çocuk sorumluluk yüklenmekte ve erken yaşta çalışmaya başlamaktadır. Bundan dolayı okulu da bırakmaktadır. Ya da akademik başarısızlık da bu süreci tetiklemekte diyebiliriz.”

Öğretmen 3 erkek öğrenciler de okuldan ayrılma sebebini şu şekilde belirtmiştir: ”*Bence erkek öğrencilerde daha fazla yaşanmaktadır. Erkekler kısa yoldan para kazanmak derdinde ondan dolayı.*”

Öğretmen 2 erkek öğrenciler de okuldan ayrılma sebebini şu şekilde belirtmiştir: ”*Erkek öğrenciler de daha fazla okul terk sorunu. Birbirlerini etkilemeleri bir de velinin kısa yoldan işe başlamasını sağlamaktadır. Açık liseye geçen öğrenci ve veli bu anlamda öğrenciyi istediği yerde çalıştırabileceğinden dolayı bu daha fazla tercih edilmektedir.*“

Öğretmen 6 erkek öğrenciler de okuldan ayrılma sebebini şu şekilde belirtmiştir: ”*Erkekler daha fazla okulu bırakmak istiyorlar. Otomotivde çalışmak için. Kızlar da tekstilde daha fazla çalışmak istemekteler. Bundan dolayı okuldan kopuşlar oldukça fazladır. Kolay yoldan para kazanmak onlara çok cazip gelmektedir. Eğitimin önemi konusunda öğrencilerde çok bir anlam ifade etmektedir. Çok sık da iş değiştirmekteler. Sosyo ekonomik sebepler çok fazla ağırlık vermemekteler.*”

Meslek lisesinde erkek öğrenciler ağırlıklı olurken Anadolu lisesinde ise hem kız hem de erkek öğrenciler de eşit olduğunu şu sözlerle aktarmıştır: ”*Bence her ikisi de eşit durumdadır. Sistemden bakmak gerekir ama kız ve erkek sayısında çok büyük fark yok. Burada çocukları okulda tutan şey ailedir. Çocuklara baktığınız da tüm gruplarda hepsi açık liseye geçmek istemektedirler. Bundan dolayı da çok fazla öğrencilerin talep gelmektedir.11 lerde mesela soruyorum önümüzdeki sene geçecek misiniz diye ama ailem izin vermiyor diyor. Aileler biraz çocukları burada tutmaktadır. Aile derse istersen alabiliriz diye herhalde yarısından çoğu gitmek niyetindedirler. Veli için okul kontrolü daha iyi. Ama erkek öğrencileri tüm gün evde tutamaz. Büyük bölümü sigara kullanıyor. Sigara kullanımı hat safhada Sigara kullanmayan öğrencide bile elektronik sigara bulunmaktadır. Akran zorbalığı da ayrı bir sorun bence. Birbirlerine sözlü olarak takıldıklarını belirtmek isterim. Görüşmeye aldığınız da da en fazla şakalaşmadan dolayı sıkıntılar yaşanmaktadır.*” (Öğretmen 8)

Öğretmen 9 bu konuda ki görüşlerini şu şekilde aktarmıştır: ”*Erkekler daha çok okul terki yapmaktadır. Kızlar daha çok akademik başarı erkekler daha çok akademik başarısızlık ve ekonomik sebeplerden dolayı okuldan ayrılmak istemektedirler.*“

Öğretmen 10 da okul terklerinin erkek öğrencilerde daha fazla olmasını şu nedenlere bağlamıştır: ”*Erkek öğrencilerde daha fazla var. Lisedeyken çalışmaya başlıyorlar ve*

erken yaşta para kazanınca da okul zor gelmeye başlıyor. Kız öğrencilerde ise daha fazla akademik sebepler ağır basmaktadır. Onlar üniversite düşündükleri için okuldan ayrılma fikri bence çok da cazip gelmemektedir. Erkekler de sosyo ekonomik sebepler de buna zemin hazırlıyor. İsteddiği bir t shirt ya da telefonu almak şimdiden onlara çok cazip gelmektedir.“

4.8. Öğretmenlerin Görüşlerine Göre, Ortaöğretimi Terk Etmiş Açık Öğretim Lisesine Geçen Öğrencilerin Okul Terkinin Nedenleri Nelerdir? Alt Problemine İlişkin Bulgular

4.8.1. Tema 1 Açık Liseye Geçiş Sebepleri

Öğrencilerin açık liseye geçiş sebepleri: Bireysel ve Eğitim Sistemi, MEB Politikaları Kaynaklı Sebepler, Geçmiş Yaşantılar ve Ailelerin Etkisi olmak üzere dört kategori şeklinde ele alınmıştır:

Şekil 17

Kategori 1	Bireysel Kaynaklı Sebepler	<u>Alt Kategori</u> *Okuldan Uzaklaşma İsteği *Sosyo Ekonomik Sebepler *Pandemiden sonra okula karşı İsteksizlik
Kategori 2	Eğitim Sistemi ve MEB Politikaları Kaynaklı Sebepler	<u>Alt Kategori</u> *Açık Lisede Eğitimin Daha Hafif Olduğu Düşüncesi
Kategori 3	- Geçmiş Yaşantılar	
Kategori 4	- Ailelerin Etkisi	

4.8.1.1. Kategori 1 Bireysel Kaynaklı

Öğretmen 5 açık lise hakkında görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: *“Ben asla hiçbir öğrenciye açık liseye geçmelerini tavsiye etmemekteyim. Bu çocukların kesinlikle örgün eğitimden koparılmaması gerekmektedir. Bana göre açık lise belli bir yaşa gelmiş ama zamanında okuma fırsatı bulamamış insanlar için bir alternative olabilir. Bunun dışında ki öğrenciler için çok da uygun bir alternative değil bence. Dediğim gibi okul burada mutlaka aktif hale getirilmeli ve öğrenciler okuldan ayrılma düşüncesine dahi ihtiyaç duymamalıdır.”* Buna ek olarak açık lise de kız ve erkek öğrencilerin tercih etme sebeplerini şu şekilde açıklamıştır: *“Erkek öğrenciler daha fazla okulu bırakma eğilimi göstermektedir. Kız öğrenciler fitratı gereği derslerine daha dikkatli bir şekilde katılım gösterirken erkek öğrencilerde grafik inişli çıkışlı ve bundan dolayı erkek öğrencilerde okul terk sorunun daha fazla yaşandığını düşünüyorum. Sosyo ekonomik bence çoğu bir yerler de çalışıyor ve kısa yoldan para kazanma derdine düşmektedir. Bundan dolayı da 9 dan ya da 12 den itibaren okuldan ayrılmayı tercih etmektedirler.”*

Açık liseye geçişlerde öğrencilerde ki iç disiplinin önemine şu şekilde vurgu yapmıştır: *“Fakat süreç içerisinde şunu gördüm ki ne kadar çok öğrenciyle görüşsem de bazıları o kadar kararlı oluyor ki dert anlatmak biraz sıkıntılı olabiliyor. Bu çocuklar biraz daha kafalarına koyduklarını yapmaktadırlar. 11. Ve 12. Sınıflarda belki de ödevler konusunda okul olarak bir şeyler yapmamız gerekebilir. Üniversiteye yönelik çalışmalara bu dönemler de ağırlık verilebilir. Dershane mantığıyla özellikle de 12. Sınıflarda davranılabilir. Belki de böylelikle öğrenciler açığa geçmekten vazgeçecekler. Açık liseden mezun olmak daha kolaydır. Kredi derslerini tamamladıkları takdirde mezun olabilmektedirler. 12. Sınıflarda test çözme çalışmaları daha fazla yapılırsa öğrenciler sıkıntı yaşamamaktadırlar.”* (Öğretmen 8)

Öğretmen 10 açık lise hakkında ki görüşlerinin olumlu olduğuna dair görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: *“Aslında çok onaylamadığım bir durum ama çocuklarla görüştüğüm zaman onların açısından baktığımda da hak veriyorum açıkçası. Okullar bazen çok fazla ders ve müfredata ağırlık veriyorlar. Çocuklar da kendilerine fırsat ayırmak için bunu tercih etmekte. Dediğim gibi ben tavsiye etmem ama zamanla onları da anlayabiliyorum.”*

Öğretmen 8 açık liseye talebin pandemiden dolayı artış gösterdiğini şu şekilde ifade etmiştir: *“Pandeminin çok fazla etkisi var. Pandemiden sonra çocuklar okula gelmek istemiyorlar. Pandemiye sebep olarak gösterebiliriz.”*

4.8.1.2. Kategori 2 Eğitim Sistemi ve MEB Politikaları Kaynaklı Sebepler

Akademik başarısızlığın etkisini şu şekilde belirtmiştir: *“Ama erkek öğrencilerde özellikle anne ve baba ayrı olan öğrencilerde çocuk sorumluluk yüklenmekte ve erken yaşta çalışmaya başlamaktadır. Bundan dolayı okulu da bırakmaktadır. Ya da akademik başarısızlık da bu süreci tetiklemekte diyebiliriz.”* (Öğretmen 3)

Öğretmen 2 öğrencilerin açık lisenin sistemsel olarak öğrencileri çok fazla başıboş bıraktığını ve bundan dolayı güvenli bulmadığını şu şekilde belirtmiştir: *“Açık lisedense öğrencilerin Mesem ya da Çıraklığa gitmesi gerekmektedir. Açık lise de öğrenciler çok başıboş kalmaktadır. Bu da oldukça sıkıntılı durumlar yaratmaktadır.”*

Öğretmen 9 açık liselerin aslında devlet tarafından desteklendiğini şu şekilde belirtmiştir: *“Bence açıkcası devletinde açık liseyi desteklediğini düşünüyorum. Çünkü her gelen öğrenci devlet için ayrı bir maddi külfet demek. Bundan dolayı devlette bunu desteklemektedir. Örgün eğitimin önemi devlet tarafından herkese anlatılmalıdır.”* Buna ek olarak öğretmen 9: *“Akademik başarının öneminden bahsedilebilir ya da rehberlik çalışmalarında çok fazla verim almıyoruz. Ama elimizden geleni yapmaya çalışıyoruz. Bana da mantıklı geliyor çocuğun okuldan ayrılıp çalışmaya başlaması. Eğer akademik anlamda başarısız bir öğrenciyse okulda kalıp disiplin sorunları yaratmasındansa bu tarz çocukların okuldan ayrılması oldukça mantıklı gelmektedir. Daha evvelki öğrencilerimizde bakıyorduk arkada uyuyan öğrencilerimiz mevcuttu. Bunlar okulu bıraktılar. Dükkanda çalışmaya başladılar ve soruyorum arkadaşlarına ve memnun olduklarından bahsediyorlar. Okulda kalıp akademik başarı hedefleyen öğrencilere engel olacaksa bu tarz öğrencilerin okulda yer almasını açıkcası ben kabul etmiyorum.”*

4.8.1.3. Kategori 3 Geçmiş Yaşantılar

Öğretmen 5 öğrencilerin ilköğretimden getirdiği alışkanlıkların ortaöğretimde de nasıl devam ettiğine dair örneği şu şekilde vermiştir: *“Başka okuldan gelen öğrenciye devamsızlık sorunları hakkında bilgi veriyoruz. Halen daha bize 20 günle okulda mı kalınır diye söylenmektedir.”*

Öğretmen 2 ilköğretimden öğrencilerin sahip oldukları alışkanlıklardan dolayı yaşamış oldukları sıkıntıları şu şekilde belirtmiştir: *“İlköğretimde ki alışkanlıklar velinin çocuğa bakışı okul disiplini çocuğun hayata bakış açısı bile oldukça fazla ortaöğretimde yaşanmaktadır. İlköğretimde ki kopukluk her türlü ortaöğretim de yansımaktadır. Bunlar nasıl baştan oturmuşsa liseye de o şekilde yansımaktadır.”*

Öğretmen 10 geçmiş yaşantıların etkisini şu şekilde aktarmıştır: *“Geçmiş yaşantıları bence çok daha önemli. Eğer bu çocuk geçmişte bir çalışma disiplinine sahipse bu çocuk bir şekilde bunu atlatmaktadır. Ama eğer bu disiplin yoksa çocukta o zaman sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Okulla ilgili bir olumlu bir tutumu varsa bunu çocuk güzel bir sonuca ulaştırabiliyor. İş öğrenci de bitmektedir.”*

4.8.1.4. Kategori 4 Ailelerin Etkisi

Öğretmen 3 ailenin okul terki konusunda ki geçmiş yaşantısının çocuk üzerinde ki etkisini şu şekilde açıklamıştır: *“Ailede yaşanan bir okul terki sorunu varsa öğrenci bunu örnek almaktadır. Eğer okumak bir niyeti yoksa bu da aynı zaman da okulu bırakmasında etkindir.”*

Öğretmen 2 buna ek olarak şunları belirtmiştir: *“Ailenin bilinçsiz olması çok büyük bir etkindir. Ailenin kültür yapısı ve kızlar çalışmaz diyen bir veli potansiyelimiz de mevcut. Aileleri toplayıp belki de onlara da rehberlik yapmamız gerekmektedir. Küçük çocuğa baksın deyip kızını okula göndermeyen velilerimiz var. Okula çağırıp uyarıyoruz fakat veli buna da çok bilinçli olarak bakmamaktadır. Ailelerimizin çoğu çalışmak zorundadır.”*

Meslek liselerin de velinin ilgisizliğinden bahsederken Anadolu liselerinde velinin başka seçeneklere izin vermediği bundan dolayı öğrencilerin okula devam etmek durumunda kaldıkları şu belirtilmiştir: *“Okulu terk etmek isteyip de açık liseye geçmek isteyen bir çok öğrencimiz mevcut ve bu öğrencilerle görüştüğümüz zaman babam izin*

vermiyor düşüncesi hakim. Ailesi izin verenler zaten okuldan ayrılmaktadır. Ailelerin bu konuda izin veriyorum ya da vermiyorum şeklinde bir bilgi vermesi gerekmektedir. Motive etmeleri gerekebilir çocukları.” (Öğretmen 9)

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular aşağıda şu şekilde özetlenmiştir:

- Yöneticilerin görüşlerine göre bireysel sebepler: Psikolojik, Bilişsel ve Duygusal olarak üçe ayrılmıştır. Psikolojik sebepler de: Şiddet eğilimi ve bağımlılık yer almaktadır. Bilişsel sebepler de ise: Akademik başarısızlık ve ders yükünün fazla olması, duygusal sebepler de ise; okula bağlılık hissedilmemesi ve öğrencilerde gelecek kaygısının yaşanmamasıdır.
- Yöneticilerin görüşlerine göre aile kaynaklı sebepler olarak, ailenin sosyo ekonomik düzeyi, parçalanmış aile, ailenin eğitime katılımında yetersizlik, eğitime katılımında cinsiyet eşitsizliği
- Eğitim sistemi ve MEB politikaları kaynaklı sebepler, müfredatın yoğunluğu, okul saatlerinin uzun olması, ilköğretimden gelen temel eksiklikler ve sosyal faaliyetlerinin sayısının azlığıdır.
- Yöneticilerin görüşlerine göre öğrencilerin okul içi sorunları, sosyal faaliyetlerin eksikliği, akran zorbalığına öğrencilerin uğraması ve okula karşı isteksizliktir.
- Yöneticilerin görüşlerine göre, okul terk sorununa yönelik önleyici çalışmalar şu şekilde sıralanmıştır: Veli okul işbirliğini artırıcı ve velinin çocuğuyla olan ilişkisini artıracak çalışmalardır.
- Yöneticilerin görüşlerine göre, okul terki sorununa yönelik hazırlanması planlanan projede şu hususlar yer almalıdır: Aile katılımı ve desteklenmesi, eğitsel ve sosyal etkinliklerin artırılması ve okul koşullarının iyileştirilmesidir.
- Yöneticilerin görüşlerine göre, okul terk sorununu önlemeye yönelik veli ve öğrencinin ikna edilmesinde zorluklar yaşandığı belirtilmiştir.
- Yöneticilerin görüşlerine göre, açık liseye geçiş sebeplerinde, bireysel kaynaklı ve eğitim sistemi- MEB politikaları, geçmiş yaşantılar ve aile kaynaklı sebepler belirtilmiştir.

Öğretmenlere göre okul terk sebepleri,

- Psikolojik nedenler olarak; şiddet eğilimi, bağımlılık ve pandemiden sonra okula uyum sağlayamamadır.
- Bilişsel nedenler olarak; akademik başarısızlık
- Duygusal nedenler olarak; okula bağlılık hissedilmemesi
- Aile kaynaklı sebepler; parçalanmış aile ve ailenin eğitime katılımında ki yetersizliktir.
- Eğitim sistemi ve MEB politikaları kaynaklı sebepler olarak müfredatın yoğunluğu, okul saatlerinin uzun olması, ilköğretimden gelen temel eksiklikler ve açık liseye geçişlerdir.

Öğretmen görüşlerine göre okul terkinin önlenmesine yönelik öneriler;

- Aileye yönelik yapılması gerekenler, okul aile iletişiminin güçlendirilmesidir.
- Okulun yapması gerekenler, meslek alan tanıtım seminerlerinin yapılması ve sosyal faaliyet sayılarının artmasıdır.
- Eğitim sistemi ve MEB politikaları yapması gerekenler yönelik yapması gerekenler, müfredatın hafifletilmesi, ilköğretimden ortaöğretime doğru yönlendirme, 12 yıllık zorunlu eğitim ve Mesem-Açık lise nin mevzuata uygun gerçekleştirilmesidir.

Öğretmen görüşlerine göre disiplin kurulunda en sık karşılaşılan sorunlar;

- Tütün mamullerinin kullanımı, akran zorbalığı ve okul kurallarına uymada sıkıntıların yaşanmasıdır.

Öğretmen görüşlerine göre okul yönetiminin yapması gerekenler;

- Okul aile işbirliğini artıracak yönde çalışmaların yapılması, sosyal faaliyetlerin artırılması ve öğrencinin istikrarlı bir şekilde takip etmesidir.

Öğretmen görüşlerine göre velilere düşen sorumluluklar;

- Ebeveyn- çocuk ilişkisi, velinin daha fazla zaman ayırmasıdır.
- Veli-okul ilişkisi, veli okul konusunda daha bilinçli olmasıdır.
- Veli okulla sürekli irtibat halinde olmasıdır.

- Öğrencinin alan seçimleri konusunda rehberlik etmesidir.

Öğretmen görüşlerine göre öğrencilerle yapılacak işbirliği çalışmalarında;

- Duygusal, öğrenciye okulu sevdirmeye yönelik çalışmalardır.
- Bilişsel, öğrenciye deneyerek yapma fırsatı vermesidir.
- Sosyal, kulüplerin aktif olmasıdır.

Öğretmen görüşlerine göre açık liseye geçiş sebepleri:

- Bireysel kaynaklı sebepler, okuldan uzaklaşma isteği, sosyo ekonomik sebepler ve pandemiden sonra okula karşı isteksizliktir.
- Eğitim sistemi ve MEB politikaları kaynaklı sebepler; açık lisede eğitimin daha hafif olduğu düşüncesidir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Okul terk sebeplerine yönelik her iki grubunda görüşleri aynı oranda değerlendirmeye alındığında bireysel sebepler de bütün mamüllerinin kullanımı hakkında birbirine benzeyen görüşlere vardıkları belirlenmiştir. Ayrıca görüşmeye katılan yönetici ve öğretmenler, düşük akademik başarının yanı sıra ortaöğretimde eğitim alan öğrencilerin ders yükünün fazla olması, müfredatın yoğunluğu, ilköğretimden gelen temel eksiklikler ve sosyal faaliyetlerin az olduğu görüşündedirler. Elde edilen bu bulgu, alan yazında yer alan düşük akademik başarı ve öğrencinin hazır bulunuşluğunda yaşadığı sıkıntıların okul terk sebeplerinden olduğu belirtilmektedir (Batsche, 1985).

Yönetici ve öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda öğrencilerin okula karşı bir bağlılık hissetmedikleri ve okulla kurulan bağın da okul terkinin önleme de oldukça önemli olduğu yapılan alan yazın çalışmalarında ortaya konmaktadır. Arslan`ın gerçekleştirmiş olduğu bir analizde, ortaöğretim öğrencilerinin okula bağlılık değerleri arttıkça okul terk riski değerlerinin düştüğü ortaya konmaktadır (Arslan, 2021).

Buna ek olarak; elde edilen bulgular sonucunda psikolojik nedenler açısından bakıldığında öğrencilerin şiddet eğilimi konusunda yöneticiler ve öğretmenler arasında bazı görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Yöneticiler, öğrenciler arasındaki şiddet eğilimini öğrencilerin kendi aralarında gerçekleştiğini vurgularken öğretmenler şiddet eğiliminin hem öğrenciler arasında yaygın olduğunu hem de öğretmenlere karşı da saygısızlık boyutunda zaman zaman yaşandığını belirtmektedirler. Gerçekleştirilen alan yazın çalışmasında, okulda gerçekleşen şiddetle beraber öğrencilerde okuldan uzaklaşma görüldüğü ve bunun sonucunda ise okul terkinin gerçekleştiği belirtilmiştir. Sonuç olarak şiddet sonucunda gelişen gruplaşmalar ve öğrencilerin okulda güvenlik ve korunma

arayışlarının gerektiği gibi karşılanamaması durumları da okul terkiyle sonuçlanmaktadır (Aktan, 2015).

Aile kaynaklı sebepler incelendiğinde, yöneticiler ve öğretmenler aynı görüşü paylaşmışlar ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin ve eğitime katılımındaki yetersizliğinde öğrencilerde okul terk sorununa sebep olduğunu belirtmişlerdir. Ekonomik zorluklar içerisinde olan ailelerin, çocukların eğitim hayatı boyunca ihtiyaçlarını karşılayamama durumları ve bundan dolayı çocuğun çalışmak durumunda kalması da okul terki sorununa sebep olmaktadır (Diyu, 2001). Ayrıca alan yazın çalışmalarında da bu durum ortaya şu şekilde konmuştur: öğrencinin okulda ki akademik başarısının yanı sıra ailenin okulla ve çocuğuyla olan ilişkisinin de okul terkiye etki eden faktörler olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda, ekonomik anlamda dezavantajlı bölgelerde çocukların okulu bırakmasında etkili olan faktörler sıralandığında anne ve babanın okulla ve çocukla kurduğu dengeli iletişimin çocuğun akademik ve sosyal başarısına oldukça önemli katkı sağladığı belirtilmektedir (Çelik, 2014). Öğrencinin ortaöğretimin ilk aşamalarında örgün eğitimden ayrılma isteğinin oluşmasında ailenin eğitime bakış açısı ve sağlamış olduğu olanaklarda önemlidir (Battin, et al., 2000). Buna ek olarak, maddi yetersizlik nedeniyle okuldan ayrılarak çalışmak durumunda kalan veya babanın olmaması(babanın vefatı, boşanma veya cezaevinde olması) gibi durumlar da erkek çocukların sorumluluk alıp çalışmak durumunda bırakılması toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından değerlendirildiğinde yaşanan adaletsizliği ortaya koymaktadır. Benzer şekilde yöneticiler de birçok erkek öğrencinin aynı sebeplerle okulu bırakmak durumunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Yukarıda da bahsedildiği üzere eğitimde cinsiyete dayalı eşitsizlik kız ve erkek çocuklarının eğitime ulaşmasında farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Milli eğitim sisteminin her kademesinde eşitsizliğe dayalı olarak eğitime ulaşmada sıkıntılar yaşandığı görülmektedir.

Bulgularda çalışmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine göre erkek çocukların okuldan ayrılma oranlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Sebep olarak ise; erkek öğrencilerin akademik başarısızlığın yanı sıra babanın vefatı, anne baba ayrılığı ya da cezaevinde olmasının yanı sıra erkek çocuğun evin sorumluluğunu üstlenerek evin geçimini sağlamak amacıyla erken yaşta çalışmaya başlaması ya da erken yaşlarda para kazanmanın daha cazip hale gelmesi olarak gösterilmiştir. Bu çalışmanın, alan yazın çalışmasında da bu bulguyla paralellik gösterdiği görülmüştür. Alan yazında da; özellikle erkek öğrencilerin eğitim hayatları boyunca ekonomik sebeplerden dolayı ailelerinden destek almadıklarını bundan dolayı da erken yaşlarda çalışmak durumunda kaldıkları belirtilmiştir (Taş, Selvitopu, Bora, & Demirkaya, 2013).

Bu alanda yapılmış çalışmalara ek olarak, ailenin sosyo ekonomik düzeyinin yetersiz oluşu, babanın olmaması veya işsiz olması nedeniyle çalışmak durumunda olan çocuklar veya parçalanmış aileye sahip olması bir çocuğun öne çıkan okul terk nedenleri arasında gösterilmektedir (Şahin, Arseven, & Kılıç, 2016; Dion, Leventhal, Archambault, Crosnoe, & Janosz, 2017). Okul terki konusunda otuz ülke ile yapılan bir çalışmadan elde edilen verilere göre; erken yaşta okul terklerinin %72 sinin aile ve ona bağlı olarak gelişen ekonomik koşullardan etkilendiğini ortaya koymuştur (Huisman & Smits, 2015).

Sonuç olarak, okul terk nedenleri, bulgular değerlendirildiğinde ailenin sosyo ekonomik durumu, parçalanmış aile ve ailenin eğitime katılımında yetersizlik nedenlerinin birbirleriyle ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu faktörlerin, çocuğun okulu bırakması konusunda oldukça etkin olduğu, çocuğun özellikle erkek çocuklarının aile bütçesine katkıda bulunmak veya gençlik hevesi amacıyla çalışmak durumunda kalmasının da okulu bırakma konusunda etkili olduğunu belirtmek gerekir. Yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine göre, meslek lisesinde öğrenime devam eden çocukların sosyal açıdan daha alt

kültürlerden geldiği ve ekonomik olarak da sıkıntılı olan ailelerin çocukları olması sebebiyle okulu bırakmak istemektedirler. Fakat Anadolu lisesinde öğrenim gören öğrencilerin ise aile ilgisizliği ve pandeminin etkisiyle okulu bırakma kararı aldıkları çalışmanın geneli olarak alınan veriler doğrultusunda belirlenmiştir. Hindistan`da yapılan bir araştırmaya göre, eğitim düzeyi düşük olan anne-babalarda ve 4 ten fazla çocuk sayısına sahip olan ailelerin çocuklarının daha fazla okul terk riski yaşadığı okula gitmek yerine bu öğrencilerin aileye destek olmak amacıyla çalışmayı tercih ettikleri belirtilmiştir (Nusrat & Mukti, 2017). Ayrıca eğitim hayatı boyunca akademik anlamda başarısı ve sosyo ekonomik düzeyi düşük olan çocukların da okul terk riski yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur (Warren & Lee, 2003) (Entwisle, Alexander, & Olson, 2005).

Eğitim sistemi ve MEB politikalarında, öğretmenler öğrencilerin ilköğretimden ortaöğretime geçerken hem akademik hem de sosyal anlamda uyum sorunu yaşadıklarına değinmişlerdir. Öğrencinin temel eğitimde yaşadığı sıkıntıların zincirleme olarak diğer kademelere de yansıdığı ve bundan dolayı okuldan ayrılma isteğinin önce devamsızlıkla başladığı ardından da okul terkiyle sonuçlandığı belirtilmiştir (Deveci & Aykaç, 2019). Öğretmenler, özellikle milli eğitim sisteminde ortaöğretimlerde müfredatın çok yoğun olduğunu, okul saatlerinin de çok uzun olduğunu bundan dolayı da öğrencilerin eğitimden koptuklarını devamsızlık ve arkasından da bu durumun okul bırakmayla sonuçlandığı bulgular neticesinde ortaya çıkmıştır. Alan yazın çalışmalarını incelediğimizde de bu durum şu şekilde aktarılmıştır: Buna bağlı olarak gerçekleştirilen çalışmaya göre, uygulanmakta olan müfredatın öğrencilerde hazır bulunuşluklarına oldukça ters olduğunu öğrencilerin okulda geçirdikleri zamanın oldukça fazla olduğu vurgulanmıştır (Çolakoğlu, 2018).

Bir başka kaynakta ise, disiplin cezalarının tek başına okul terk sebebi olmadığı, öğrencinin arkadaşlarına ya da öğretmenlerine karşı şiddete meyilli olmasının veya bütün mamullerine karşı bağımlılığının olması ve bu davranışlarının sonucunda ise disiplin cezası alması da okul terk sebepleri arasında yer almaktadır (Elffers, 2012). Öğretmenlerine ve arkadaşlarına karşı sözlü ya da fiziki şiddet eğilimi göstermede okul terk sebepleri arasında yer almaktadır. (Ecker-Lyster & Niileksela, 2016)

Gerçekleştirilen bu çalışmada öğretmenlerin okul terk sorununa yönelik ortaya koydukları görüşler değerlendirildiğinde, okul terki konusunda ailenin yapması gerekenler, okulun yapması gerekenler ve eğitim sistemi ve MEB politikaları açısından yapılması gerekenler yer almaktadır. Hem yöneticiler hem de öğretmenler tarafından okul aile iletişiminin artırılmasına yönelik çalışmaların okul terki önlemede oldukça önemli bir yere sahip olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu konuda ki alan yazın çalışmaları da şu şekildedir: ailenin okulla kurduğu iletişimin öğrencinin okulla bağ kurmasında etken olduğu ayrıca okulla iyi bağlar oluşturan öğrencilerin okula devam oranlarında da herhangi bir sorun yaşanmadığı belirtilmektedir (Pehlivan, 2006). Buna ek olarak, bulgular kısmında öğrencinin yetişmiş olduğu aile ve çevrenin okul bırakmasında etkili olduğuna değinilmiştir. Çocukları ile doğru iletişim kurup aynı zaman da sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayan ve okulda öğretmenleri ve yönetimle işbirliği için de olan ailelerin çocuklarının motivasyonu ve akademik başarısı yüksek olduğunu sonuç olarak bu durumun okula düzenli devamı sağlamada oldukça etkili olduğu kaynaklarda belirtilmiştir (Burns & Dunlop, 2009).

Bir diğer önemli nokta ise; öğretmenler, eğitim öğretimde sadece okul başarısını ön plana koymanın eksik bir yaklaşım olduğu vurguladılar. Alan yazında ise; Okulda aynı zamanda öğrencinin eğitsel ve sosyal faaliyetlerinin de sayısının artırılması gerektiği

belirtmiştir (Davis & Dupper, 2004). Buradan yola çıkarak bir okulun sadece ders odaklı planlar yapması öğrencinin sosyal gelişiminin karşılanamayacağı anlamına gelmektedir. Özellikle meslek liselerinde haftalık ders yükünün fazla olması öğretmenlerle yapılan görüşmelerde de ortaya konmuş ve iyileştirilmesinin gerekliliği bulgular kısmında önemle vurgulanmıştır. Bu konuya yönelik elde edilen araştırmaya göre; son yıllarda yapılan çalışmalara göre, ortaöğretimin yeniden planlanması ile ilgili çalışmalarda bütün kademeler bazında derslerin sayısının azaltılması hedeflenmektedir (MEB, 2019).

Okul terkinin önlenmesine yönelik eğitim sistemi ve MEB politikaları açısından öğretmenlerin görüşlerine göre, Milli Eğitim Bakanlığı'nın Mesem/Çıraklık ve açık lise programlarının mevzuata uygun bir şekilde yürütülmesi ve ilköğretimden ortaöğretime geçerken öğrencilerin doğru bir şekilde yönlendirmelerinin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Meslek liselerinde ve mesleki eğitim merkezlerinde öğrencilerin almış olduğu eğitim büyük ölçüde benzerlikler içerse de, yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine meslek liselerinde okulda öğrencilerin geçirdikleri sürenin daha uzun olması da öğrencilerin MESEM e geçmelerine neden olmaktadır. Bunun yanı sıra, öğrencilerin işletmelerde geçirdikleri sürenin de fazla olması öğrencilerin programdan ayrılma gerekçeleri arasında yer almaktadır. Sonuç olarak, öğrencilerin MESEM i tercih etmelerinin bir sebebi okudukları okuldan memnun olmamalarıdır (Bayhan & Dalgıç, 2012). Bunun yanında; açık öğretim liselerinin okul çağında belli sebeplerle okula gidemeyen yetişkinlere yönelik bir uygulama olarak sürdürülmesinin gerekliliği alan yazın çalışmalarında da karşımıza çıkmaktadır. Örgün eğitime devam eden öğrencilerin açık öğretim liselerine geçişinin kontrol altında tutulması ve açık öğretim liselerinde rehberlik ve yönlendirme çalışmalarının daha aktif hale getirilmesi vurgulanmaktadır (Kekeç &

Üstün, 2022). Bu konuda ileriki zamanlarda yapılması gerekenlerin ivedilikle yerine getirilmesi de hem yöneticiler hem de öğretmenler tarafından vurgulanmaktadır.

Yapılan bu araştırmada örgün öğretimden açık öğretime geçme konusunda öğretmenler ve yöneticiler arasında görüş farklılıklarının olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler ve yöneticiler, öğrencilerin açık liseye geçiş sebeplerini bireysel kaynaklı ve eğitim sisteminden kaynaklı olarak ikiye ayırmışlardır. Öğretmenler; sosyo ekonomik sebepler, okuldan uzaklaşma isteği, pandemiden sonra okula karşı isteksizlik ve açık öğretim liselerinde müfredatın örgün eğitime göre hafif olması olarak belirtirken yöneticiler öğretmenlerden farklı olarak süreç içerisinde yapılan yönlendirmelerin yetersizliğine değinmişlerdir. Ayrıca Şahin ve Uysal`ın yapmış oldukları bir çalışmada ve bulgular da belirtildiği üzere, öğrencilerin bir kısmı üniversite sınavına hazırlık yapmak ve sınava yönelik kurs merkezlerine gidebilmek amacıyla örgün eğitimden ayrılmak istemektedirler. Örgün eğitimin ders ve müfredat içeriklerinin de öğrenciler tarafından ağır olarak nitelendirilmesi diğer bir yandan ise, erken yaşta para kazanmak durumunda olan öğrencilerin de bu programı tercih etmesine neden olmuştur (Şahin & Uysal, 2017). Bu açıdan bakıldığında bu çalışmada ortaya konan sonuçlarla bulgular benzer özellikler taşımaktadır. Bu alanda gerçekleştirilen başka bir alan yazın çalışmasında ise, pandeminin de etkisiyle öğrencilerin örgün eğitime uyum sağlama da sıkıntılar yaşadıklarını belirtmişlerdir (Belen, ve diğerleri, 2021). Ayrıca bu yaş grubunda örgün eğitime devam etmenin günümüzde bir değeri olmadığı düşüncesi açık öğretim liselerini özellikle dezavantajlı bölgelerde eğitim alan öğrenciler için bir tercih sebebi haline getirmiştir (Karakütük, ve diğerleri, 2014).

Sonuç olarak, okul terki konusunda yapılan bu çalışma bu konuda yönetici ve öğretmenlerin süreç içerisinde yaşadıkları sıkıntılara dikkat çekmesi açısından önem

taşımaktadır. Bu araştırmayla, katılımcılarda konuya dair farkındalık oluşturulmuş ve çözüm önerileri de ortaya konmuştur. Diğer yandan aslında konunun birebir sıkıntısını yaşayan bireylerden konuya dair verilerin toplanıp alana kazandırılması da önemli bir gelişmedir.

5.1. UYGULAYICILARA ÖNERİLER

- Elde edilen veriler neticesinde, yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine göre okul düzenlenen sosyal faaliyetlerle bir cazibe merkezi haline getirilmelidir. Sosyal etkinlikler için okul aile birliklerinden destek alınmalı veya meslek liselerinde okul döner sermayelerinden pay ayrılmalıdır. Yapılacak etkinlikler için öğrencilerden görüş alınmalı ve haftada bir düzenlenmesi yönünde planlamalar yapılmalıdır.
- Yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine göre toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde erkek çocuklarının ekonomik sebeplerden dolayı okulu bıraktıklarına vurgu yapılmıştır. Bu durumda olan velilerle iletişim halinde gerekirse belediye ve valiliklerinde işbirliği sağlanarak ekonomik sorunların giderilmesine yönelik ortaklaşa çalışmalar yapılmalı ve bu öğrencilerin okula devam etmeleri sağlanmalıdır.
- Öğretmenlerin görüşlerine göre; okullarda mezun olmuş öğrenciler tarafından ya da meslek odalarıyla irtibatlı olarak meslek tanıtım günlerinin kariyer günleri olarak ikinci dönem boyunca gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.
- Yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine göre; okul aile birliklerinin daha işler hale gelmesi sağlanmalı velilerin okul aile birliğine katılmaları cazip hale getirilmelidir.
- Yönetici görüşlerine göre; bakanlığın okulu terk eden öğrenciler için kurduğu “Erken Uyarı Sistemi” nin daha işlevsel hale getirilip öğrencinin sadece

devamsızlıklarının takibinin yanı sıra tüm gelişim aşamalarının işlenmesi ve ona göre okullarda oluşturulacak birimler aracılığıyla titizlikle takip edilmesi gerekmektedir.

- Yöneticilerin görüşlerine göre; bakanlığın ayrıca okulun izni olmadan açık liseye geçişleri kapatması ve öğrencilerin örgün eğitimden açık liseye geçişlerini makul nedenler dışında izin verilmemesini sağlamalıdır.
- Sosyal, akademik anlamda başarılı olan okullara geziler düzenlenip öğrencilerin bilgi alışverişi yapmaları konusunda gerekli ortamları sağlanmalıdır.
- Yöneticilerin ve öğretmenlerin görüşlerine göre; meslek liselerinde ki alan seçimlerinin 10. Sınıfta tekrar yapılmasının sağlanması ve bu düzenlemenin yönetici ve rehber öğretmenlerinde görüşleri alınarak uygun şekillerde gerçekleşmesi sağlanmalıdır.
- Öğretmenlerin görüşlerine göre; okul kulüpleri daha etkin bir hale getirilmeli ve okul idaresi bu konuda gereken zamanlamayı ayarlamalıdır.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, ortaöğretim kurumlarında yaşanan ortaöğretim terk sorunsalına çözüm bulmak adına uygulanmasının faydalı olacağı ve bu çözüm önerileriyle ortaöğretim kurumlarında okul terk oranlarının düşmesinin ülkemiz için sürdürülebilir ekonomi ve bedenen- zihnen sağlıklı yetişen bir nesle de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- A.Kearney, C. (2003). Bridging the gap among professionals who address youths with school absenteeism: Overview and suggestions for consensus. *Professional Psychology: Research and Practice*, 34(1), 57-65.
- Akar, N. (2006). *Ortaöğretim kurumlarında karşılaşılan disiplin sorunları ve eğitim yöneticilerinin çözüm yaklaşımları*. Yükek Lisans Tezi , s. 70-71.
- Akpınar, B., & Özdaş, F. (2013). Lise disiplin sorunlarının sınıf değişkeni. *Kastamonu Eğitim Dergisi* , 13-66.
- Aktan, M. C. (2015). Türkiye’de okullarda öğrencilerin karşılaştıkları problemler ve okul sosyal hizmeti . *International Journal of Social Sciences and Education Research* 2(1), 244-254.
- Aküzüm, C., Yavaş, T., Tan, Ş. Ç., & Uçar, M. B. (2015). İlköğretim kurumu öğrencilerinin devamsızlık ve okul terki nedenleri . *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8(2), 169.
- Alexander, K. L., Entwistle, D. R., & Kabbani, N. S. (2001). The Dropout process in life course perspective: early risk factors at home and school. *Teachers College Record*, 103(5), 760-822.
- Arif, Ö., Dilek, G., & Tuncay, E. (2011). Türk lise öğrencilerinde okul terkinin yordanması: aracı ve etkileşim değişkenleri ile bir model testi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 1-16.
- Arslan, A. (2021). Ortaöğretim öğrencilerinde okul terki riskinin yordayıcıları: okula bağlılık ve okul tükenmişliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 54 (2), 431-458.
- Arslan, E. (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik . *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 51(1), 395-407.
- Bakırtaş, D., & Nazlıoğlu, M. (2021). Okul terkinin maliyeti: kamu gelirleri kapsamında Türkiye değerlendirmesi. *Alanya Akademik Bakış Dergisi* 5(2), 671-691.
- Ballı, F. E., & Kartal, S. (2020). Okul terki araştırmaları: sistematik bir analiz çalışması. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (1)5, 257-278.
- Barrington, B. L., & Hendricks, B. (1989). Differentiating characteristics of high school graduates, dropouts, and nongraduates. *The Journal of Educational Research*, 82(6), 309–319.
- Başaran, İ. E. (1996). *Eğitim yönetimi* (s. 110). Ankara : Yargı Matbaası .
- Battin-Pearson, S., Newcomb, M. D., Abbott, R. D., Hill, K. G., Catalano, R. F., & Hawkins, J. D. (2000). Predictors of early high school dropout: A test of five theories. *Journal of Educational Psychology*, 92(3) 568-582.
- Bayhan, G., & Dalgiç, G. (2012). Liseyi terk eden öğrencilerin tecrübelerine göre okul terki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*10(2) , 107-130.
- Belen, A., Kandak, M., Demir, E., Çekin, B., Demir, M., & Kandak, D. (2021). Açık lise öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda açık liseyi tercih nedenlerinin belirlenmesi (Ermenek Örneği). *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi* 3(6), 99-114.
- Beycioğlu, K., Özer, N., & Kondakçı, Y. (2018). *Eğitim yönetiminde araştırma* . Ankara: Pegem Akademi .

- Birioukov, A. (2016). Beyond the excused/unexcused absence binary: classifying absenteeism through a voluntary/involuntary absence framework. *Educational Review* 68(3), 340-357.
- Borich, G. D. (2017). Etkili öğretim . *Etkili öğretim yöntemleri araştırma temelli uygulama* (s. 100-150). İstanbul : Nobel Akademik Yayıncılık .
- Burns, A., & Dunlop, R. (2009). Parental marital quality and family conflict longitudinal effects on adolescents from divorcing and non-divorcing families. *Taylor and Francis Online*, 57-74.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2013). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri 14. Baskı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cemaloğlu, N., & Durusu, H. (2019). Öğretmenlerin yıldırma yaşama, işyeri arkadaşlık algısına örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki . *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* (17), 21-32.
- Corville-Smith, J., Ryan, B. A., Adams, G. R., & Dalicandro, T. (1998). Distinguishing absentee students from regular attenders: The combined influence of personal, family, and school factors. *Journal of Youth and Adolescence* 27(5), 629-640.
- Creswell, J. (2015). *Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. New York: Pearson.
- Cüceloğlu, D. (2018). *Öğretmenim bir bakar mısın? Öğretmenin gücü üzerine*. İstanbul : Final Kültür Sanat Yayınları .
- Çakar, F. S., Tagay, Ö., Karataş, Z., & Yavuzer, Y. (2015). Lise öğrencileri ile öğretmenlerin riskli davranışlara ilişkin görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 7 (12), 1-13.
- Çelebi, N., & Vuranok, T. T. (2016). Mesleki açık lise eğitiminin genç işsizlik sorunun çözümüne katkısı: Bir odak grup görüşmesi . *Eğitim Yönetimi Araştırmaları* 3(5) (s. 149-591).
- Çelik, Ç. (2014). Sosyal sermaye, ebeveyn ağları ve okul başarısı. *Cogito* 76, 265-289.
- Çolakoğlu, M. H. (2018). Öğretmenlerin PISA 2015 sonuçlarına göre görüş ve önerileri. *İnformel Ortamlarda Araştırma Dergisi* 3 (1), 46-66.
- Davis, K. S., & Dupper, D. R. (2004). Student-teacher relationships an overlooked factor in school dropout. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 9 (2), 179-193.
- Davey, L. (1991). The Application of case study. *ERIC Clearinghouse on Tests, Measurement, and Evaluation, Washington, DC.*, 1-5.
- Dekkers, H., & Claassen, A. (2001). Dropouts: disadvantaged by definition? A study of the perspective of very early school leavers. *Studies in educational evaluation*, 27(4), 341-354.
- Deschamps, A. B. (1992). *An integrative review of research on characteristics of dropouts*. George Washington University Press, 1-231.
- Deveci, Ö., & Aykaç, N. (2019). Temel eğitimde yaşanan sorunları inceleyen çalışmaların değerlendirilmesi: Bir meta-sentez çalışması. *Eğitimde nitel araştırmalar dergisi* , 7 (1), 277-301.
- Dion, E., Leventhal, T., Archambault, I., Crosnoe, R., & Janosz, M. (2017). High school dropout in proximal context: The triggering role of stressful life events. V. Dupere içinde, *Child Development* (s. 107-122). Canada: The Society for Research in Child Development.

- Diyu, X. (2001). Investigation and discussion on the problem of primary and secondary school dropouts in poor areas. *Chinese Education & Society*, 34:5, 49-58.
- Dyches, T. T., Carter, N., & Prater, M. A. (2012). *A teacher's guide to communicating with parents: practical strategies for developing successful relationships*. (s. 170-190). Londra: Pearson Education.
- Ecker-Lyster, M., & Niileksela, C. (2016). Keeping students on track to graduate: A synthesis of school dropout trends, prevention, and intervention initiatives. *Journal of At-Risk Issues*, 19 (2), 24-31.
- Elffers, L. (2012). One foot out the school door? Interpreting the risk for dropout upon the transition to post-secondary vocational education. *British Journal of Sociology of Education* 33 (1), 41-61.
- Elliott, J. G. (1999). School Refusal: Issues of conceptualisation, assessment, and treatment. *The journal of child psychology and psychiatry and allied disciplines* 40(7), 1001-1012.
- Entwisle, D. R., Alexander, K. L., & Olson, L. S. (2004). Temporary as compared to permanent high school dropout . *Social Forces* , 1181-1205.
- Erden, M. (2005). *Sınıf yönetimi* . İstanbul : Epsilon Yayıncılık.
- ERG. (2019). *Öğrenciler ve eğitime erişim eğitim izleme raporu*.
https://www.egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2010/01/EIR-Bulten_Ogrenciler-ve-Egitime-Erisim.html 06/04/2023 tarihinde erişim sağlandı.
- Ertuğ, C. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları dergisi* 6(2), 11-53.
- Ertuğ, C., & Sakallı, A. (2023). Örgün öğretimden açık liseye geçiş nedenleri: Bir durum çalışması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi* 9(1), 194-237.
- Estevao, P., & Alvares, M. (2014). *What do we mean by school dropout? Early school leaving and the shifting of paradigms in school dropout measurement*. Portekiz : Portuguese Journal of Science 14(1) 130-160.
- Flannery, K. B., Frank, J. L., & Cato, M. M. (2013). Implementing schoolwide positive behavior support in high school Settings: analysis of eight high schools. *Education: School of Education Faculty Publications and Other Works* , 2-17.
- French, D. C., & Conrad, J. (2001). School dropout as predicted by peer rejection and antisocial behavior. *Journal of Research on Adolescence*, 11(3), 225–244.
- Garrison, D. R. (1985). Predicting dropout in adult basic education: using interaction effects among school and non school variables. *Adult Education Quarterly*, (361) 25-38.
- Gregg, W. S. (2010). *Middle school student records as dropout indicators*. Amerika : University of Denver ProQuest Dissertations Publishing.
- Güler, Y. (2021, Ocak). *Mesleki ve teknik anadolu liselerinde yaşanan disiplin olayları ve önlemlerine yönelik öğretmen görüşleri* . *Tezsiz Yüksek Lisans Projesi* , s. 52.
- Hallinger, P., & Leithwood, K. (2006). Introduction: Exploring the impact of principal leadership . *An International Journal of Research, Policy and Practice*, 206-217.

- Himmetoğlu, B., Yılmaz, G., Sunar, S., Cengizoğlu, S., & Balıktay, S. O. (2022). *Bir Bakışta Eğitim 2022 -Türkiye üzerine değerlendirme ve öneriler*. ANKARA: Türk Eğitim Derneği.
- Hancock, D., & Algozinne, B. (2017). *Doing case study research: A beginning guide for beginners*. New York: Teachers College Press.
- Huisman, J., & Smits, J. (2015). *Keeping children in school: Effects of household and context characteristics on school dropout in 363 districts of 30 developing countries*. *Sage Open*, 5(4), 1-16.
- Karacabey, M. F. (2016) Ortaöğretimde okul terkinin bireysel ve kurumsal nedenleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 27(3), 1047-1057.
- Karakütük, K., Tunç, B., Bülbül, T., Özdem, G., Taşdan, M., Çelikkaleli, Ö., & Bayram, A. (2014). Genel ortaöğretim okullarının büyüklüğü ile okul iklimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim* 39(171), 304-316. Eğitim ve Bilim : <http://213.14.10.181/index.php/EB/article/view/2345> adresinden alındı
- Karapür, Ş. (2017). Erken okul terkinin azaltılmasına yönelik AB ülkeleri ile Türkiye'deki politika ve önlemlerin karşılaştırılması ve okul eğitimi projelerinin bu kapsamda ki rolü <https://www.ua.gov.tr/media/cn4mrfod/6-seraye-karapur-erken-okul-terkinin-azaltilmasina-yonelik-ab-ulkeleri-ile-turkiye-deki-politika-ve-onlemlerin-karsilastirilmesi-ve-okul-egitimi-projelerinin-bu-kapsamdaki-rolu-oek-02-05-2017.pdf> adresinden erişim sağlandı.
- Kaufman, P., & Alt, M. N. (2004). *Dropout rates in United States 2001*. *National Center for Education Statistics*, 1-93.
- Kekeç, K., & Üstün, A. (2022). Açık öğretim lisesinde öğrenim gören öğrencilerin eğitimde karşılaştıkları sorunların akademik başarılarına etkileri . *International Academic Social Resources Journal*, 1-10.
- Laird, J., Kienzl, G., Bell, M. D., & Chapman, C. (2005). Dropout rates in the United States: 2005. *National center for education statistics*, 1-73.
- Lawrence, D., Dawson, V., Houghton, S., Goodsell, B., & Sawyer, M. G. (2019). Impact of mental disorders on attendance at school. *Australian Journal of Education*, 63(1)5-21.
- Leithwood, K., & Jantzi, D. (2006). Transformational school leadership for large-scale reform: Effects on students, teachers, and their classroom practices. *American Psychological Association*, 201-227.
- Loizos, S., Raquel, A. M.-G., & Lucia, Á.-B. (2014). Dropping out of high school in Cyprus: do parents and the family matter? *International Journal of Adolescence and Youth*, 19:1, 113-131.
- Marzano, R. J., Marzano, J. S., & Pickering, D. J. (2008). S. S. Çevirmen içinde, *Etkili Sınıf Yönetimi Stratejileri* (s. 43). İstanbul: Redhouse Eğitim Kitapları.
- MEB. (1973, 6 14). *Milli Eğitim Temel Kanunu*. mevzuat.gov.tr: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> adresinden alındı
- MEB. (2013). *9.Sınıf Uyum Kılavuzu*. ANKARA: MEB.
- MEB. (2019, 05 20). *Lisede ne yaptık?Ortaöğretim tasarımı*. https://www.meb.gov.tr/meb_ortaogretim_tasarimi.php adresinden alındı

- MEB. (2022, Eylül 9). *Millî Eğitim İstatistikleri-Örgün Eğitim 2021-2022*. ANKARA: MEB.
<https://www.meb.gov.tr/2021-2022-orgun-egitim-istatistikleri-aciklandi/haber/27552/tr>
 adresinden alındı
- Nalbant, A., & Babaoğlu, E. (2016). Risk altındaki öğrenciler: Yozgat örneği. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi* 7 (13), 11-30.
- NECS. (2004). *Dropout rates in the United States: 2004*. Amerika : National Center of Education Statistics.
- Nichols, J. D. (2003). Prediction indicators for students failing the State of Indiana high school graduation Exam. . *Preventin School Failure* 47(3), 112-120.
- OECD. (2012, 09 11). *Education at a glance 2012: OECD Indicators*. https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2012_eag-2012-en adresinden alındı
- Outhouse, C. M. (2012). Carnegie units and High School attendance policies: An absence of thought? *Journal of Cases in Educational Leadership* 15(4), 3-21.
- Öğülmüş, P. D. (2013). *Ortaöğretimde sınıf tekrarı, okul terk sebepleri ve örgün eğitim dışında kalan çocuklar politika önerileri raporu* . ANKARA : Eduser Danışmanlık.
- Özdemir, S., Sezgin, F., & Şirin, H. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde okulu bırakma eğilimine nedenleri (Şanlıurfa Örneği). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5(4) 18-30 .
- Özer, A., Gençtarım, D., & Ergene, T. (2011). Türk lise öğrencilerinde okul terkinin yordanması: Aracı ve etkileşim değişkenleri ile bir model testi . *Eğitim ve Bilim* 36 (161), 302-317.
- Pehlivan, Z. (2006, Haziran). *Resmi genel liselerde öğrenci devamsızlığı ve buna dönük okul yönetimi politikaları (Ankara İli örneği)*. Ankara Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi : <http://hdl.handle.net/20.500.12575/78170> adresinden alındı
- Peraita, C., & Pastor, M. (2000). The primary school dropout in Spain: The Influence of family background and labor market conditions. *Education economics* 8(2), 157-168.
- Reid, K. (2008). The causes of non-attendance: an empirical study. *Analytical Review. Rsearch in Education*, 74, 59-82. <http://dx.doi.org/10.7227/RIE.74.6>
- Roby, E. D. (2004). Research On school attendance and student achievement: *A study Of Ohio Schools*. *Educational Research Quarterly*, 28(1), 1-13.
- Rumberger, R. (1983). Dropping out of high school: The influence of race, sex, and family background. *American Educational Research Journal*, 20(2), 199-220.
- Rumberger, R. W., & Lim, S. A. (2008). *Why students drop out of school: A review of 25 years of research*. Santa The trulyBarbara, CA: University of California research project .
- Skinner, E., Furrer, C., Marchand, G., & Kindermann, T. (2008). Engagement and disaffection in the classroom: Part of a larger motivational dynamic? *Journal of Educational Psychology*. *Journal of Educational Psychology*, 100(4), 765-781.
- Socio, J. D., Cura, M. V., Nelson, L. A., Hawitt, G., Kitzman, H., & Cole, R. (2007). Engaging truant adolescents: results from a multifaceted intervention pilot. *Alternative education for children and youth*, 51(3), 3-9.

- Somers, C. L., Gill-Scalcucc, S., Flett, G. L., & Nepon, T. (2009). A study of high school dropout prevention and at-risk ninth graders' role models and motivations for school completion. *Education 130* (2), 196-203.
- Sözer, Y. (2017). Mesleki açık öğretim lisesi öğrencilerinin örgün eğitim dışında olma nedenlerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 30, 493-507.
- Suh, S., Suh, J., & Houston, I. (2007). Predictors of categorical at-risk high school dropouts. *Journal of Counseling & Development*, 85(2), 196-203.
- Sunar, S. (2016). Türkiye’de ve başka ülkelerde okul terkleri ve devamsızlık . *Öğretmen Dünya Dergisi* , 18-21.
- Şahin, B., & Uysal, M. (2017). Açık öğretim lisesinin yetişkin eğitiminde katılım sorunsalı bağlamında incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 50 (1), 127-159.
- Şahin, Ş., Arseven, Z., & Kılıç, A. (2016). Causes of student absenteeism and school dropouts. *International Journal of Instruction* 9(1), 195-210.
- Şimşek, A. Y. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (s. 50-62). içinde Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Şimşek, H., & Şahin, S. (2012). Dropout tendency among secondary school students and its reasons(A case study in Şanlıurfa) . *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,3-32.
- Taş, A., Selvitopu, A., Bora, V., & Demirkaya, Y. (2013). Reasons for dropout for vocational high school students. *Educational Sciences: Theory and Practice* 13, 1-17.
- Taylı, A. (2008). Okulu Bırakmanın Önlenmesi ve Önlemeye Yönelik Uygulamalar . *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 91-104.
- Tunç, A. İ. (2009). Kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri Van ili örneği . *Van Yüzüncüyıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 6(1), 237 - 269.
- Turan, S. (2014). *Sınıf Yönetiminin Temelleri* (s. 2-17). Ankara : Pegem Akademi.
- Turkinfo.nl. (2011, 02 01). *Okul terki azalacak*. Türk İfo: <https://www.turkinfo.nl/okul-terki-azalacak-i/3615/> adresinden alındı
- Türnüklü, A. (2000). Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek kuram ve uygulamada nitel bir araştırma tekniği:görüşme. *Eğitim Yönetimi Dergisi* 4(5), 24-38.
- Uysal, A. (2008). The arguments on school dropouts: Environmental factors. *Milli Eğitim Dergisi* 178, 139-150.
- White, S. W., & Kelly, F. D. (2010). The school counselor's role in school dropout prevention. *Journal of Counselling and Development* 88(2), 227-235.
- Yıldırım, K., & Yenipinar, Ş. (2019). Okul yöneticilerine göre öğretimsel hesap verilebilirlik olgusunun nitel analizi . *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 151-162.
- Yorğun, A. (2014). Lise Öğrencilerinde okul terki riskinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Açık Erişim Sistemi* , 1-125.

EK A: GÖRÜŞME FORMU

GÖRÜŞME FORMU:

GİRİŞ:

Sayın Katılımcı; bu araştırmada, Ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan yöneticilerin ve öğretmenlerin okul terki sorunsalı konusundaki görüşlerini ve bu sorunu çözmeye yönelik önerilerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu kapsamda; ortaöğretimde görev yapmakta olan yöneticiler ve öğretmenlerle görüşmeler yapılmaktadır. Sizler ortaöğretim kurumlarında okul terki konusunda yapılmış olan uygulamaları takip eden ve uygulayan eğitimcilerimizden olduğunuz için, ortaöğretimde okul terki konusuna ilişkin görüş ve değerlendirmelerinizle çalışmamıza değerli katkılarınız olacağına inanıyoruz. Paylaşımlarınız sadece bilimsel çalışmalar kapsamında kullanılacak olup, başka kişi veya kurumla hiçbir şekilde paylaşılmayacaktır. Yapılacak olan bu görüşmelerde veri kaybını önlemek amacıyla onayınızla ses kaydı ile kayıt altına alınacaktır. Talep etmeniz durumunda, görüşmenin çözümlenen bir kopyası size sunulacaktır. Görüşmeyi dilediğiniz zaman sonlandırabilirsiniz. Bana görüşmeye başlamadan sormak istediğiniz bir soru varsa, önce bunu yanıtlamak isterim. Dr. Öğr. Üyesi Şefika Melike Çağatay danışmanlığında yürütmüş olduğum yüksek lisans tezime görüşlerinizle katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Yasemin Sultan UZUNOVA

Almanca Öğretmeni

(YÖNETİCİLER İÇİN)**KİŞİSEL BİLGİLER ve GİRİŞ SORULARI:**

a) Doğduğunuz Yıl:.....

Cinsiyetiniz:

Kadın .....

Erkek.....

b) Okul Yöneticiliğindeki Kıdeminiz:.....

c) En son Mezun Olduğunuz Eğitim Programı:

Lisans.....

Yüksek lisans .....

Doktora.....

d) Okulunuzun Türü:

Anadolu Lisesi....

Meslek Lisesi.....

İmam Hatip Lisesi.....

ARAŞTIRMA İÇERİĞİ İLE İLGİLİ SORULAR:

1. Okulunuzda okul terki sorunu yaşanmakta mıdır? Yaşanan bu sorunun temel sebepleri sizce nelerdir? Biraz bahseder misiniz?

Sonda: Burada okul, öğrencinin sosyo-ekonomik durumu vb. gibi bilgiler almak amaçlanmaktadır.

2. Sizce bir öğrencinin okulu bırakmasında ki temel sebepler nelerdir? Bu konuda anlatabileceğiniz bir örnek olay ya da spesifik bir bilgi mevcut mudur?

Sonda: Burada okul, öğrencinin sosyo-ekonomik durumu vb. gibi bilgiler almak amaçlanmaktadır.

3. Öğrencilerin okul içinde yaşadıkları sorunlar nelerdir? Bu sorunların kaynakları sizce nelerdir? Biraz bahseder misiniz?

Sonda: Disiplin ve uyum sorunları irdelenecektir.

4. Okulunuzda okul terkini önlemek için neler yapıyorsunuz? Sorunların hangi paydaşlarla işbirliği yapılarak çözüleceğini düşünüyorsunuz?

Sonda: Hangi boyutlarda işbirliği yapılabileceğine ilişkin hususlar sorulacaktır.

5. Okul terkini azaltmak için bir proje hazırlarsanız bu projeyi nasıl sürdürürdünüz? Biraz bahseder misiniz?

6. Sizce, okul terkini önlemeye yönelik süreçte hangi zorluklarla karşılaşabilirsiniz?
Bunları aşmak için nasıl bir planlama yapıyorsunuz?
7. Sizce, öğrencilerin okul terk sebepleri arasında geçmiş yaşantıları ve ailelerinin etkisi var mıdır? Bunu nasıl yorumlarsınız?
8. Öğrencilerin açık liseye geçişleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce, bu da bir okul terk sebebi midir?
9. Kız ve erkek öğrencilerin okul terk oranları hakkında ne düşünüyorsunuz?

GÖRÜŞME FORMU: (Öğretmenler İçin)

GİRİŞ:

Sayın Katılımcı; bu araştırmada, Ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan yöneticilerin ve öğretmenlerin okul terki sorunsalı konusundaki görüşlerini ve bu sorunu çözmeye yönelik önerilerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu kapsamda; ortaöğretimde görev yapmakta olan yöneticiler ve öğretmenlerle görüşmeler yapılmaktadır. Sizler ortaöğretim kurumlarında okul terki konusunda yapılmış olan uygulamaları takip eden ve uygulayan eğitimcilerimizden olduğunuz için, ortaöğretimde okul terki konusuna ilişkin görüş ve değerlendirmelerinizle çalışmamıza değerli katkılarınız olacağına inanıyoruz. Paylaşımlarınız sadece bilimsel çalışmalar kapsamında kullanılacak olup, başka kişi veya kurumla hiçbir şekilde paylaşılmayacaktır. Yapılacak olan bu görüşmelerde veri kaybını önlemek amacıyla onayınızla ses kaydı ile kayıt altına alınacaktır. Talep etmeniz durumunda, görüşmenin çözümlenen bir kopyası size sunulacaktır. Görüşmeyi dilediğiniz zaman sonlandırabilirsiniz. Bana görüşmeye başlamadan sormak istediğiniz bir soru varsa, önce bunu yanıtlamak isterim. Dr. Öğr. Üyesi Şefika

Melike Çağatay danışmanlığında yürütmüş olduğum yüksek lisans tezime görüşlerinizle katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Yasemin Sultan UZUNOVA

Almanca Öğretmeni

KİŞİSEL BİLGİLER ve GİRİŞ SORULARI:

a) Doğduğunuz Yıl:.....

b)Cinsiyetiniz:

Kadın.....

Erkek.....

c) En son Mezun Olduğunuz Eğitim Programı:

Lisans.....

Yüksek lisans .....

Doktora.....

d) Okulunuzun Türü:

Anadolu Lisesi....

Meslek Lisesi.....

İmam Hatip Lisesi.....

e) Okuldaki Toplam Öğrenci Sayısı:

ARAŞTIRMA İÇERİĞİ İLE İLGİLİ SORULAR

1. Sizce, sizin görev yaptığınız okul için mevcut durumu değerlendirebilir misiniz? Ortaöğretim kurumlarında yaşanan okul terklerinin nedenleri nelerdir?
2. Sizin okulunuz odağında düşündüğünüzde önerileriniz nelerdir? Okul terkinin önlenmesi için neler yapılmalıdır?
3. Sizce, okul terkinin önlenmesi için okul yönetimi ne yapmalı?
4. Okul terkinin önlenmesi için velilere düşen sorumluluklar sizce nelerdir? Okulunuzda okul terki sorunun çözümü için velilerle etkileşim çerçevesinde neler yapılıyor, biraz bahseder misiniz? Ne gibi çalışmalar yapılmaktadır?
5. Okul terkinin önlenmesi için öğrencilerle nasıl bir işbirliği yapılabilir?
6. Okulunuzda, okul terkinin önlenmesi için düzenlenecek bir okul terkinin en aza indirgenmesi çalışmasında hangi etkinlikler yer almalıdır?
7. Öğrencilerle ilgili olarak okul disiplin kurulunda en sık karşılaştığınız disiplin sorunları nelerdir? Nöbetçi öğretmen olduğunuz günlerde öğrencilerin okul içinde gözlemlediğiniz uyumsuz davranışları nelerdir? Bu davranışların nedenleri ne olabilir? Bu davranışlar nasıl önlenbilir? Biraz bahseder misiniz?

8. Sizce, öğrencilerin okul terk sebepleri arasında geçmiş yaşantıları ve ailelerinin etkisi var mıdır? Bunu nasıl yorumlarsınız?
9. Öğrencilerin açık liseye geçişleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce, bu da bir okul terk sebebi midir?
10. Kız ve erkek öğrencilerin okul terk oranları hakkında ne düşünüyorsunuz?

EK B: ETİK KURUL ONAYI

EK C: BURSA VALİLİĞİ İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ANKET VE
ARAŞTIRMA İZNİ

EK D: BENZERLİK RAPORU

